

11-1944

A
11-1944

1711
Theology
Cupressus

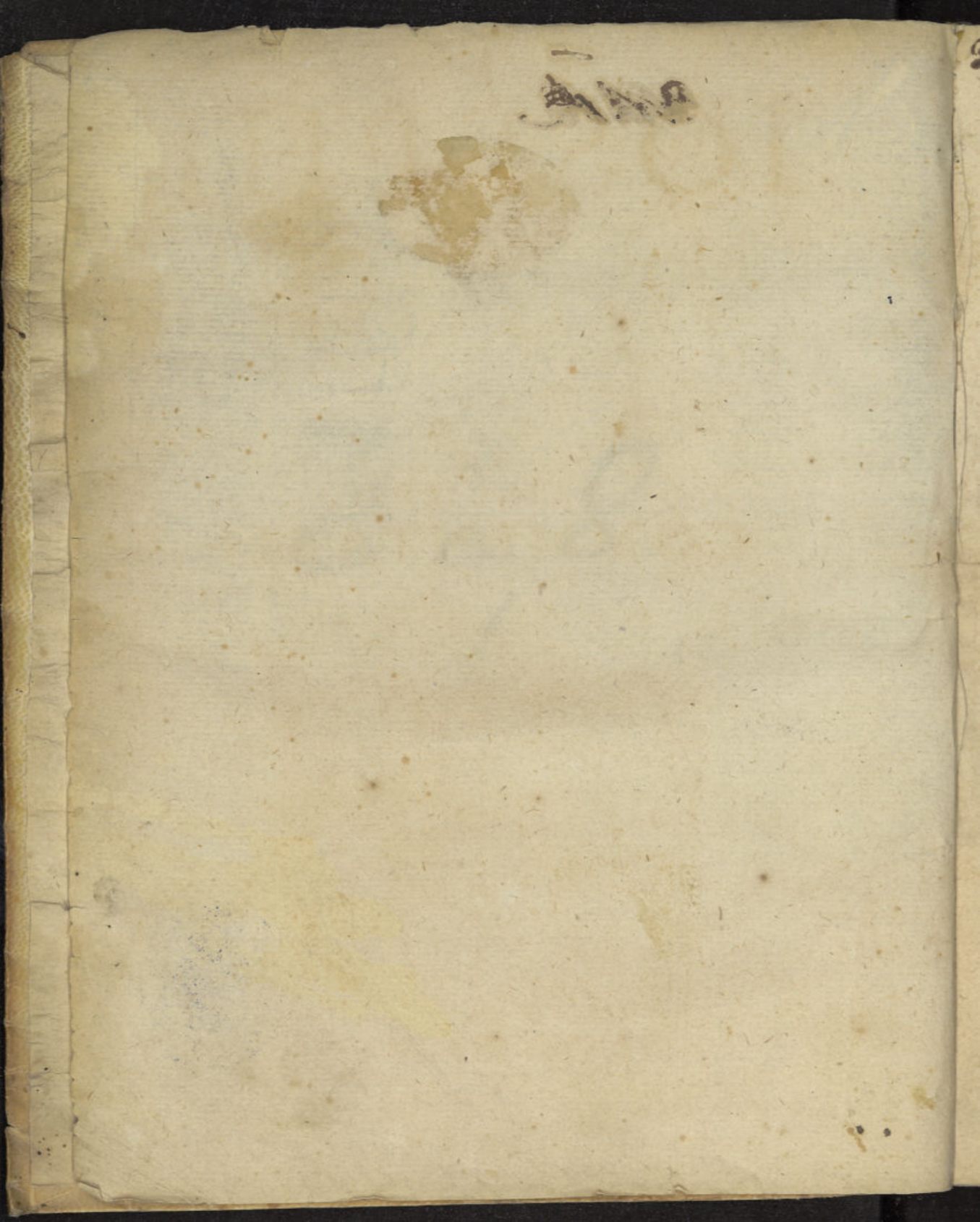
University
NAD
A
011
Tabla 194
micro

B. a. S.
J.

~~scribbled text~~

No. 1
18-1911

13
de
u
a

Del Colleg. de la Comp. de Jhs de Granada

PAVLI

R. 3072

B. B.

IOSEPHI

MERONI

PRESBYTERI

MEDIOLANENSIS

AD

AVLICOS

ET

PRINCIPES

COMMENTARII

IN

PSALMVM

CXLV.

LVGDVNI,

Sumptibus Horatij Cardon.

M. DC XV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Handwritten text at the top edge, including a date "1792" and other illegible markings.

IOSEPHI

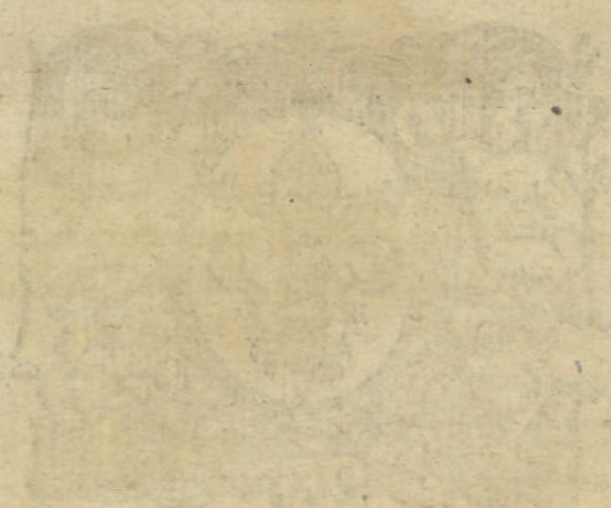
MEROMI

PRESBYTERI

MEDICINENSIS

MALICOS

COMMENTARI

ANONNI

Impressor Horatij Gordon

MDCXV

Handwritten text at the bottom edge, including "MDCXV" and other illegible markings.

ILL^{MO} COMITI

CHRISTOPHORO
MARLIANO

P. IOSEPHVS MERONVS

S. D.

HOs in Dauidis Psalmum cXLV.
Commentarios, quos aulicorum
quorundam hortatu elucubratus
sum, vt summi amoris obseruan-
tiæque erga te meæ tibi monumen-
tum aliquod publicis litteris consignatum ex-
taret; Tibi nobilissime Iuuenis Do, Dono, ac
Dico. Cui autem eas lucubrationes, qui-
bus adulationis imperium excindendum sus-
cepimus: humanæ Naturæ imbecillitatem, re-
rumque terrenarum inconstantiam Principibus
ob oculos ponimus: nobilissimásque virtutes,
Veritatem, Fidem, Iustitiam, Liberalitatē, Cle-
mentiam ceterásque Principe dignas in suum
Regnum restituere conati sumus, potius dica-
rem, quàm tibi, qui in isto ætatis flore, in ista
fortuna, & natalium splendore, Virtutem, præci-
puum

Haud mihi in hoc opere consilium est, mi lector, ingenuos aulicos à Principum adibus deterrere. Turbant civilem vitam, qui isthuc faciunt, sed quorundam tantum illiberalia & in adulationem procliuia ingenia coercere; Christianam regulam in aula rectè viuere cupientibus paucis tradere; Principes demum de suo officio, cum publico, tum domestico, pro re nata, admonere.

Quamquã autè aulicorũ nomine Palatini vulgo ferme censeantur, eo ipso tamen illos quoque nos comprehendere volumus, qui siue ad aucupandam, siue ad tuendam sui Principis gratiam quotidie aulam frequentant, ac terunt. Omnes illos demum qui cum priuatam, tum publicam Principibus operam nauant, attingant lucubrationes nostræ.

Quia verò pauci prudentiã honesta ab deterioribus (Ut Tac. an. lib. 4. inquit Cornelius) vtilia à noxiis discernunt: plures aliorũ euentis docentur: operæpretium me facturum putavi, si præter illa, quæ ex Anneo Seneca, viro prudentissimo, ac diutissimè in aula versato, atque adeò ex aliis grauissimis auctoribus ad comparandam prudentiam decerpserim, exemplis ex historia quoque, maximè autem ex ipso Cornelio, hoc est, optimo, cum Principum, tum aulicorum institutore petitis, nostras passim sententias illustrãdas & confirmãdas suscepero.

Scito à me multa consultò prætermissa, de quibus Princeps & Aulicus admoneri potuissent, ne extra Dauidicos cancellos, quos mihi initio præscripsi, euagarer. Fuerunt nonnulli, qui aulicam artem se docere professi sunt; fuerunt, qui Politicam & Oeconomicam disciplinam clarissimis monumentis illustrarunt, rectèque ac tutum iter Christianis Principibus demonstrarunt. Eos, qui altius imbui cupiat, adire poterit. Mihi satis in præsentia sit Dauidis Psalmum pro ingenij mei tenuitate, quanta possum facilitate explicare.

Quòd verò in hac sacrorum locorum expositione Ethnicorum, præsertim verò Poëtarum testimonio sæpius usus fuerim, nolim, candidè lector, mihi villo modo succenseas; non enim id eo consilio feci, vt sacra profanis, cælumque (vt ita dicam) tartaro miscerem, sed vt eos viros, in quorum gratiã hos Cõmentariolos elucubratus sum, per ea ipsa studia, quibus illi dediti sunt, ad huius Psalmi cognitionem ducerem. Sic

olim

olim sapientissimus Deus Astronomos Magos ad sacrosanctum Christi Domini præsepe, stella duce perduxit. Sic Augustinum, humanioribus quippe litteris egregie excultum, Ciceronis Hortensio, in quo Philosophie laudes continentur, ad veram Christianamque Philosophiam capessendam allexit. Sic Apostolus Paulus sancti Spiritus insignis præco Iudæo Iudæus, Græcus Græco, omnibus demum omnia fieri cupiens, in Areopago libenter Græcum Poëtam sibi testem adsciuit, miscuitque vitale dulci. Sed quid ego in bona causa tamquam supplex ago? An miles ille, qui non ut transfuga, sed ut explorator aliena castra perlustrari: an is quoque, qui ex impurissimis Idolorum templis vasa aurea & argentea in Christianæ religionis augustissimum sacrarium asportarit, iure in crimen vocandi sint, tuum iudicium esto. Certè sanctissimi Patres Gregorius Nazianzenus, Basilius, Nyssenus, Hieronymus & alij quamplurimi sanctitate ac doctrina florentes, qui passim in suis clarissimis monumentis externas disciplinas cum diuinis coniungere non dubitarunt, & quibus in sacra Theologia magistris utimur, omni me metu liberant. Nimirum, Vt in arbore (inquit Basilius) tametsi præcipuū illius munus est, vt pomis iisque pulchris & tempestiuus abundet, frondes etiam quæ agitatur in ramis afferre ornatū solent; ita sanè proprius atque germanus animi fructus est veritas, haud tamen indecorum est externa quoque sapientia quasi frondibus præditum esse, quæ & tutetur fructus, & aspectū præbeat non iniucundum. Hinc Magnus ille Moyse, cuius nomen omniū sermone celebratur, tum demū sese ad eum QUI EST contemplantum contulisse dicitur, cum Ægyptiorū litteras percepisset. Cui sanè haud est illud de Daniele sapientissimo, quāquam posterioribus sæculis longè dissimile; hunc enim ferunt non antea diuinam sapientiam attigisse, quāam Babylone Chaldæorum imbutus esset sapientia. Hactenus Basilius.

Sed nos hæc præfati Davidem ipsum audiamus.

Ὁ μὴν.
θεὸς τὸς
θεὸς.

APPROBATIO.

IOANNES CLAVDIUS DEVILLE, in sacra Theologia Magister, & diuini verbi Prædicator in sancti Pauli huiusce ciuitatis Canonicus, & in hac Lugdunensi diœcesi à Domino Dionysio Simone de Marquemont, Illustrissimo & Reuerendissimo Archiepiscopo, Librorū censor designatus: Fidè facimus nos *Commentarios hos P. Iosephi Meroni Presb. Mediolanensis in Psal. 145.* euoluisset, nihilque in eis à Catholica, Apostolica, & Romana fide, & probis moribus d'fionum non modò non contineri, sed doctrinam planè sanam sanctorum Patrum scriptis ex toto conformem, fidelibus maximè proficuum, eruditè (sic visum nobis) tradi. Lugduni apud Sanctum Paulum XI. Idus Iulias. M.DC.XV.

IOANNES CLAVDIUS DEVILLE.

R. D. D. Thoma de Meschatin la Faye, huius libri imprimendi facultas.

THOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, & Vicarius Generalis in Archiepiscopatu Lugdunensi: Opus quod inscribitur *P. Iosephi Meroni Presb. Mediolanensis Commentarij in Psal. 145.* vt in lucem edatur, facultatem concedo, Lugduni 8. Maij 1615.

MESCHATIN LA FAYE.

CONCESSIO.

COMMENTARIOS hos *P. Iosephi Meroni Presb. Mediolanensis in Psal. 145.* Ego Iacobus Daucyne Regis procurator typis mandari, tum demum in lucem exponi consentio.

Daucyne.

SVMMA PRIVILEGII A CHRISTIANISSIMO Galliarum Rege concessi.

LVDOVICI XIII. Galliæ & Nauarræ Regis auctoritate sancitum est, atque patentibus Litteris cautum, ne quis in Regno suo, alijsve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos annos decem, à die impressionis primæ inchoandos, ac numerandos, excudat, vendat, excudendum, vendendumque quouis modo & ratione conetur librum, qui inscribitur *P. Iosephi Meroni Presb. Mediolanensis Commentarij in Psal. 145.* præter HORATIUM CARDON Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipsemet concesserit. Prohibitum insuper eadem auctoritate Regia omnibus suis subditis, eundem librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbiicumque fuerit, ad id agendum impellere, & instigare, sine consensu dicti HORATII CARDON. Idque omne sub confiscatione librorū, alijsque pœnis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum in Fonte-bellaqueo, die vigesimaquarta Octobris, anno millesimo sexcētesimo decimoquarto.

De mandato Regis,

Signatum

BRVLART.

PSALMVS CXLV.

*Halelu-jah. Lauda anima mea Dominum;
laudabo Dominum in vita mea; psallam
Deo meo quamdiu fuero.*

VM sanctissimus Rex David vehementer cuperet cum omnes, tum principum Aulicos à terrena vanaque spe ad cœlestem ac solidam erigere; Psalmum hunc diuino Spiritu afflatus composuit, vt in eo tamquam in clarissimo quodam speculo mortalium Principum infelicitatem & corruptos mores, inuictum autem Dei robur insignemque bonitatem cerneremus, atque ita cognito rerum humanarum ac diuinarum discrimine, omnia nostra studia ad sempiternum Numen conferremus.

Cæterum à diuina laude (ad quam os homini principum datum est) exorditur diuinus Vates, non modò, vt ea auspice ac duce aggredi cuncta discamus; nò modò, vt quamdiu vixerimus, beatas illas mentes, quibus diuina laus cibus est perpetuus, imitemur, verùm vt fallacem & adulterinam laudem, qua sese terrena vanaque spes tamquam vallo tutari solet (quos enim honores, quas opes non sperat adulator suo versatili ingenio fretus?) labefactet ac diruat. Intelligebat nimirum vir sapientissimus adulatione collapsa, inania mortalium vo-

*Psalmum
hunc David
composuit, vt
nos à terrena
spe ad
spem diuinam
trans-
ferat.*

*David à diuina laude
Psalmum
auspicatur,
vt fallacem
laudem sancte
spei inimicam
excindat.*

ta, suo quippe robore destituta, præcipiti lapsu casura, cœlestemque spem in suum regnum facillimè restitui posse.

Et nos igitur ab eadem diuina laude scriptionē nostram & conatum auspicantes, ac pro viribus Dauidis institutum ordinemque sectantes, orationis arietem in adulterinam istam laudem blandamque perniciem dirigamus, conemurque eam suis sedibus euertere, ut eandem vnā cum spe vana euerfa ac diruta, cœlestis diuinæque spei nobilissimum triumphum comitemur.

*Definitur
adulatio, &
fallax laus
damnatur,
non sincera.*

Sit adulatio ex Augustini sententia, **FALSA LAVDE SEDUCTIO**. Vides non omnem laudem damnari, sed fallacem. Virtutem laudatam perinde atque arbusculam aqua irrigatam crescere tritum est sermone prouerbiū. Illud æquè vulgare, *Pulchrum à laudato viro laudari*. Nec me latet cum virū virtute præditum laudas, abs te Deū ipsum, è quo omne bonum, tamquam ex perenni fonte manat, laudari. Magno tamen iudicio, magna cautione opus. *Ut excitantur quidam ad meliora magnitudine rerum, hebescent alij, ita sanè & laudibus*. Fit quidem aliquando, ut aliqui suas laudes audientes, veluti quibusdā stimulis cōcitati vterius ferantur in virtutum cursu: fit etiam non rarò, ut multi laudibus tamquam impaeto lupato refrænentur, consistantque perinde ac si è carceribus ad calcem peruenissent. Vidi ego huiusmodi homines aliquādo ita efferri, ut calcibus aëra & obuios quosque peterent. Hæc sanè pericula considerans Pescennius Niger, viuum se placere velle, prudenter dictitabat: mortuum etiam laudari.

S. Aug.
tom. 10.
hom.
20.

Corn.
Tac. lib.
3. annal.

*Quotuplex
adulatio sit,
& quā per-
niciosa de-
claratur.*

Cæterum homo homini plerumque adulatur, *vel cum eum falsa laude demulcet, vel cum nimium eius bona extollit, vel extenuat, comprobât ve culpam*. Hæc breuiter quæso, singillatimque percurramus, cuniculosque istos in

Princi

Principum perniciem delitescentes indicemus.

Risum is potius videtur prima fronte excitare, ac fabulam aliquam agere, quam ^{Laus falsa.} damnum vllum afferre, qui ingenium, doctrinam, nobilitatem, artis militaris peritiam, aliâq; eiusmodi bona in homine alioqui imperitissimo ac vilissimo ad sydera vsque tollat, ac modò eum Platoni, modò Alexandro Magno, ac Cæsari patrem faciat: sed profectò iste versipellis, quamquam lepidus alicui videtur, perfacetus, omniumque (vt aiunt) horarum homo; damni tamè non minimum affert cùm illi ipsi, cui turpiter assentatur, tum Reip. Certè ignauissimus ille terræ filius alter videlicet Mida auro auribusque asininis insignis, falsa ista laude delinitus, adeò inflatur, adeò extollitur, insanitque, vt præ se omnes despiciat, vt solus cernere rerumq; causas cognoscere, cæcus cùm sit, sibi videatur, solus loqui ac linguam habere in hominum cœtu, cùm vix tria verba coniungere sciat, solusque pugnare ac vincere, cùm (vt aiunt) *in pace sit Leo, in prelio ceruus*. Porrò quanta pernicies ex ea re, quæ homines extra se rapit, belluisq; quamsimillimos facit:

Quid verò hinc (inquies) damni in Remp? Multum profectò; præsertim verò in eam Remp. in qua Populus viget. Nam, vt cordati viri (quorum in omni atate perexiguus est numerus) nihili faciant ventosi hominis ridiculum fastum infulsamque arrogantiam; plebecula certè (cui nullum iudicium, aut veritas) quæque non delectu, aut sapientia ducitur ad iudicandum, sed impetu, & quadam temeritate, eū suspiciet, dignumq; iudicabit, qui legationes obeat pro Rep. cui magistratus deferantur, cui pacis ac belli summa committatur. Is itaque, qui regendus ipse est (plurium clamore suffragioque vincente) auriga fiet, magistratumque geret, is exercitus curam suscipiet, qui ne militiae quidem fecit tyrociniū, ac ne hostis quidem

Tac. lib.
1. Hist.
Cic. pro
Plan.

iratum vultum, nedum exertum gladium conspexit
 vniquam. Ab hoc turbine, qui fluctus (bone Deus!) quæ
 naufragia? Sed & in Monarchiam perniciem istam pe-
 tulanter irrumpere, sæpe testantur historia. Ecce tibi
 egregius ille Pallas Claudij libertus (vt de innumeris
 aliis taceam) qui *tristi arrogantiâ modum liberti egressus, tediũ*
sui mouerat; qui velut arbitrum regni agebat; quo Agrip-
pinæ (decus, pudorem, corpus, cuncta regno viliora habentis)
 impotentia ac superbia nitebatur. Vnde, vnde inquam
 illi tantus tumor, ac prope thraconicus fastus? Non tam
 opinor ex sui Principis gratia, qua mirum in modum
 præcelluit, quàm ex impura hac adulatione. *Additum*
à Scipione Cornelio (refert Tac.) grates publicè [Pallanti] agen-
das, qui Regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatẽ vsui pu-
blico postponeret, seque intra ministros Principis haberi sineret.
 Scilicet venale mancipium trãs mare aduectum (vt ex
 Plinio discimus) Regibus Arcadiæ ortum est. O fœ-
 dam adulationem, & planè indignam Scipione! Sed hæc
 ex veteri historia. An vllos nostra hac tempestate esse
 putas, qui vana istiusmodi adulatione sibi ad honores
 opesque viam sternere conentur? Sunt sunt, mihi cre-
 de, & quidem quamplurimi. Non ita pridem nos in li-
 bellum quemdam incidimus, cuius egregius auctor ex
 Plutarcho aliisque veteribus desumpta apophthegma-
 ta ad suum Mœcenatem, ad suum præsidium & dulce
 decus (proh pudor!) tamquam ad auctorem ineptissime
 transtulerat. Quid? Eiusmodi aliæ nugæ, imò apertissi-
 ma mendacia (quæ quidem Bibliothecarum opprobriũ
 ac dedecus lubens nominauerim) prostant passim vã-
 nalia, nec splêdidissimam veritatis lucem (tanta est im-
 pudencia) pertimescunt. Istane est nostri sæculi vrbani-
 tas? Istane Venus? Apage monstrum fœdissimum.

Tac.lib. 13.

Tac.lib. 12.

Laus immo-
dica.

Sunt quidem qui à falsa hac laude abstinent, haud
tamen

tamen ab immodica. Et hi coërcendi. Porrò vt leui flatu ignis crescit, graui dissipatur atque extinguitur, ita sanè modicis laudibus excitantur ad virtutis decus, qui immodicis soluuntur in vitia: & quemadmodum flumina, quæ suis ripis coërcita lenitèrque fluentia, magnas vtilitates afferunt accolis, immodicis autem imbribus aucta extráque ripas effusa, aruis vastitatem inferunt, ædificia labefactant, homines interceptos præfocant, obuia demum quæque populantur; ita sæpe vsu venit, vt illi, qui moderatis laudibus erecti sibi ipsis aliisque maximè proderant, nimis extra se abrepti, lasciuiant, insaniant, sibi que ipsis adeò placeant, vt nullis iam optimorum consiliorum obicibus coërciti, iura omnia miscere ac perturbare conentur. Equidem si quæras vnde morum corruptelæ, vnde clades acceptæ originem ducant, eas non aliunde, quàm ex hac nimia laude extitisse plerumque reperies.

Seneca
lib. 6. de
benef.

Cum bellum Græciæ indiceret Xerxes (inquit Seneca) animum tumentem oblitumque quàm caducis confideret nemo non impulit. Alius aiebat non laturos nuncium belli, & ad primam aduentus famam terga versuros. Alius nihil esse dubij, quin illa mole non vinci solum Græcia, sed obrui posset, magis videntur, ne vacuas desertasque vrbes inuenirent, & profugis hostibus vaste solitudines relinquerentur, non habituris vbi tantas vires exercere possent. Alius vix rerum naturam sufficere, angusta esse classibus maria, militi castra explendis equestribus copiis campestria, vix patere cælum satis ad emittenda omni manu tela. Cum in hunc modum multa vndique iactarentur, quæ hominem nimia estimatione sui furentem concitarent; Demaratus Lacedæmonius solus dixit ipsam illam, qua sibi placeret multitudinem indigestam & grauem metuendam esse ducenti, non enim vires, sed pondus habere, immodica numquam regi posse, nec diu durare quicquid regi non potest. In primo, inquit, statim

monte Lacones obiecti dabunt tibi sui experimentum. Tot ista gentium millia trecenti morabuntur. Et paulo post. Acciderunt, quæ Demaratus prædixerat. Diuina atque humana impellentem & mutantem quicquid obstiterat, trecenti stare iusserunt, stratisque per totam passim Græciam Xerxes intellexit quantum ab exercitu turba distaret. Itaque Xerxes pudore quàm damno miserior Demarato gratias egit, quòd solus sibi verum dixisset. Ex hac ipsius Xerxis confessione perspicuè colligitur, quàm illi exitiosa fuerit immodica adulatorum laus.

Laus extenuatrix alienorū scelerum.

Neque verò illa ferenda est adulatio, quæ illorum imitatrix, qui montes ad itinera perrumpunt, aliena scelera extenuare studet. Hac illi præcipuè oblectantur, qui homini iuuenili furore præcipiti atque in omne libidinū genus, laxis, vt aiunt, habenis furenti, impudentissimè lenocinantur, aiuntque in eo ætatis flexu haud magnum esse flagitium scortari, & quouis modo libidinem explere, vino epulisque sese ingurgitare. Non multum inde damni rem familiarem passuram. Amplissimum esse patrimonium. Cõdonandum aliquid iuuentuti. Interea continentiam Monachis relinquentiam. Dei infinitam esse misericordiam. Meretricibus, sicariis, atque periuris cœlum patuisse aliquando. Numquam vel in medio libidinum gurgite spem salutis abiiciendam. Tantisper indulgendum genio, dum fert ætas, legendum ante florem, quàm cadat. In senectam, ætatem lachrymis ac mœrori accommodatam, reiiciendam esse pœnitentiam. Hæc illi aliâque permulta in eandem sententiam ex Epicuræorum lustris.

Sanè vt quotidiana est hæc adulatio, ita quoque perniciosissima. Tūne improbissime leno Dei Opt. Max. pedes dura compede constringendos putas? T estudineo ille quidem incedit gradu, verum an numquam audisti

audisti vindictæ moram supplicij grauitate compêsan-
dam? Tûne flagitiosissime diuina misericordia per sum-
mum scelus abutere. An ignoras Deum tam esse mise-
ricordem, quàm iustum? Quot diuinæ iustitiæ extant
vestigia, cum in veteri, tum in nouo Testamento? Nimi-

S. Cyprian. de
lapsis.

*rum Deus (vtar verbis S. Cypriani) quantum Patris pie-
tate indulgens semper & bonus est, tantum Iudicis maiestate
metuendus est.* His nos vocibus hortatur Zacharias ad
sanctimoniam, *In sanctitate & iustitia coram ipso omnibus
diebus nostris; tu iuuentutem, partem scilicet meliorem
ætatis dæmoni deuouendam dicis? Patuit quidem cœ-
lum hominibus, qui per scelera sese à Deo abalienau-
rant, at non ante patuit, quàm anteauctam vitam dete-
stati sunt; ieiuniis, eleemosynis, castimonia, vigiliisque
castigarunt. Quid tu insane in senectam, grauem scili-
cet ætatem laborisque impatientem, pœnitentiam reiici-
cis? quid tu a sellum senio confectum innumerabiliũm-
que criminum sarcina onustum alia eaque graui sarci-
na onerare non dubitas? Bene quidem mones num-
quam de diuina clementia desperandum: scio enim
homini per benignitatem Dei, pœnitentiæ locum esse*

S. Cyp. contra
Demetr.
S. Ephrē
Syrus in
disput.
de Vir-
ginit. &
castit.

*vsque ad extremum spiritum. In isto adhuc mundo manenti
pœnitentia nulla sera est; verum quis tibi homo audacissi-
me recipiat, te si carnem tuam corrueris, pœnitentiæ tempus
inuentum, ac non potius in eorum numero futurum, qui operan-
tur iniquitatem? Neque verò tepudet cœlibatum in Mo-
nasterium tamquam in pistrinum trudere? Num eos
iuuat imitari, qui haud frustra libidinis igniculos ho-
mini à natura datos garrientes, Monasteriorũ septa re-
cluserunt, Virginisque Deo sacratas sacrilego nefario-
que matrimonio iunxerunt? Quàm hæc ab homine Ca-
tholico aliena, quàm Hæreticis familiaria!*

At quàm infamis, quàmque funesta ea sit laus, qua
homo

*Laus vitia
tamquam
virtutes ex-
tollens.*

homo alia re nulla nobilis, quàm scelere afficitur, qua vitium virtutis larua obtegatur, vel me tacente, historiarum ipsarum scæneque passim demonstrant. De ea loqui videtur David, inquiens: *Quoniam laudatur peccator in desideriiis animæ suæ, & iniquus benedicatur.* Et Ezechiel his verbis: *Et ipse edificabat parietem, illi autem linebant eum luto absque paleis. Parietis quippe nomine (ait Gregorius) peccati duritia designatur. Edificare ergo parietem est contra se obstacula peccati construere, sed parietem liniunt, qui peccata perpetrantibus adulantur, ut quod illi peruersè agentes edificant, ipsi adulantes quasi nitidum reddant. Væ (pergit Propheta) qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ ætatis ad capiendas animas. Ad hoc quippe (ait idem auctor) sub cubito puluillus, vel cervical sub capite iacentis ponitur, ut molliter quiescat: quisquis igitur malè agentibus adulatur, puluillum sub cubito, vel cervical sub capite iacentis ponit, ut qui corripit ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus molliter quiescat.*

Psal. 9.

Ezech.

13.

Dif. 46.
cap. sunt
nonnulli.

Audias interdum nec sine stomacho vitiorum mancipium ab hominibus impurissimis virtutum exemplar dici, hominem natum abdomini suo, non laudi, telluris inutile pondus, Patriæ parentis nomine cohonestari, contumeliosum in Deum & homines, strenuum prædicari, dignumque cui exercitus regendi committantur: avaritiæ labe infamè, parcum appellari atque cordatum hominem, qui in epulas, ludos, venationes, ac demum in flagitia quæque profundat pecunias, liberalitatis nomine donari. Ita committatè bonitatemque fauentes (de Vitellio loquitur Tacitus) vocabant, quod sine modo, sine iudicio donaret sua, largiretur aliena, simul auiditate imperandi ipsa vitia pro virtutibus interpretabantur. Ecquis unquam nisi historiam legisset, extitisse homines credidisset, qui nefarium Neronis parricidium non excusarint solum, sed etiam laudarint? Sanè dum ille

Tac. lib.
17. an.Tac. lib.
14. an.

per

per silentium defixus (sic enim loquitur Tacitus) sepius pavore exurgens (an surdo illo verberare conscientiae cæsus?) & mentis inops lucem opperiebatur tamquam exitium allaturam: ecce tibi eum auctore Burro prima Centurionum Tributorumque adulatio ad spem firmavit, præbescantium manum, gra-
 tantumque quòd discrimen improvisum & matris facinus euasisset. Sed quàm bellè gliscat infamis adulatio, animaduerte. Amici dehinc (pergit Historicus) adire templa, & cæpto exemplo (chu quàm multi pessimo virorum illustrium exemplo inficiuntur) proxima Campania municipia victimis & legationibus letitiam testari. An hic adulandi finis? Minimè. Nam miro certamine Procerum decernuntur supplicationes apud omnia puluinaria, vtque quinquatria, quibus apertæ essent insidiæ, ludis annuis celebrarentur. Aureum Mineruæ simulacrum in Curia & iuxtà Principis imago statuere-
 tur. Dies natalis Agrippinæ inter nefastos esset. Quid multa? Vide quàm latè acerbissimum virus istud fundatur. Cunctanti [Neroni] in oppidis Campaniæ, quonam modo urbem ingrederetur, an obsequiū Senatus, an studia plebis repeteret anxio, contrà deterrimus quisque, quorum non alia regia sæcundior extitit, inuisum Agrippinæ nomen & morte eius accensum populi fauorem differunt. Iret intrepidus, & venerationem sui coràm experiretur. Simul progredi exposcunt, & promptiora quàm promiserant inueniunt; obuias tribus, ferto cultu Senatum, coniugum ac liberorum agmina per sexum & atatem disposita, extructos, qua incederet, spectaculorum gradus, quo modo triumphi visuntur. Quid ex proiecta ista adulatione extiterit legis continuò. Hinc superbus ac publici seruitij victor Capitolium adiit, grates exoluit, seque in omnes libidines effudit, quas malè coercitas qualiscumque matris reuerentia tardauerat. Huc perniciosissimis fallacissimorum hominum blanditiis perductus est Nero. Ecquidnam scele-
 rum deinceps non audeat illa bellua; eccuius etiam fan-

guini parcat, *qui cuncta scelerum pro egregijs accipi videt? cui tam feliciter parricidium cessit, quàm si de Parthis triumphasset, longiusque Rom. Imperij fines produxisset? Ex eiusmodi assentatorum grege sunt ij, qui sepultam iam pridè Monomachiam ab inferis excitare audent, impurissimasque buccas inflantes nobile docent, artem arte ludere, illatasque iniurias vlcisci. Hi homines in nouas cupiditates præcipites, in suamque perniciem sponte currentes magis magisque incitant, flagrantibusque animis veluti faces addunt. Hi eosdem infelices eò sua furiosa oratione adigunt, vt more anguium (quietiam obtrito capite cauda minantur) vel mortui cum aduersario cõfligere aueant: quis enim non iudicet eum tamen si mortuum atque adeò sepultum quodammodo pugnare, qui suis hæredibus mandauit, vt inimicitias fouerent, vt nullum vmquam verbum de pace facerët, sed aduersariorum semper sanguinem sitirent, vt demù iugulari mallent, quàm ignoscere? Hi Machiauellùrefodiunt. librosque de dignitate conseruáda, ac re tyránicè amplificáda perniciosissimos circũferunt, illud idemtidè impiè repetètes, LICET SI LIBET, & Lucani illud,*

Sceptrorum vis tota perit, si pendere iusta

Incipit.

& illud Tyridatis, *Id in summa fortuna æquius quod validius, & sua retinere priuata domus, de alienis certare regiam laudem esse. Et illud demum quo nihil sceleratius dici fingique potest: Cauendum ne dum cælum custoditur, terra amittatur. Ex his & ille Brianus ganeo turpissimus extitit, qui Henrico octauo Angliæ Regi percontanti quàm graue peccatù esset habere rem cum matre primùm, deinde cum filia, respondit, tam graue quàm gallinam cum suo pullo comedere. Hæccine vox non dicam Christiano, sed homine digna? Atqui cum risu ab homine effrænato ac*

perdito

Tac. lib.

14

Luc. lib.

8.

Tac. lib.

15.

Vide
Nicolau
Sanderũ
de schif-
mate An-
glicano.

perdito excepta fuit. *Væ, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis* (clamat Ifaias) & *quasi vinculum plaustrum peccatum.* *Væ, væ* inquam illis, qui prosperū ac felix scelus virtutē nominantes, dicunt bonum malum, & malum bonum, cœlūmque cum barathro nefariè commiscent.

Abeant abeant à Christianorum cœtu importuni isti assentatores, qui auidius multo, quàm hirudines miseris hominibus sanguinem exugunt, virtutem scilicet, & bonam famam, quibus honestus homo non secus ac sanguine viuere se arbitratur. Præclarè profectò Diogenes, siue Anthistenes is fuit, periculosius docuit incidere in κόλακας, quàm κόρακας, hoc est, in adultores, quàm in coruos; corui siquidem cadaueribus insidiantur, assentatores verò homini etiamnum superstiti oculos miserabiliter effodiunt, cūm veritati, quam humanæ vitæ oculum non ineptè dixeris, tenebras offundūt. Næ illos in re meritò feris cōpararunt Bias, Crates Thebanus, ac Poëtæ Actæonem à suis met canibus, hoc est, assentatoribus laceratum fabulantes. Nec absurdè fortasse eosdem cum impurissimo dæmone contulerim, quem *nocturnum frumētariae segetis interpolatorem* nominat Tertullianus; suis namque cæcis consiliis (Principibus dormientibus, nihil inquam hostile suspicantibus) *sata veritatis impuræ doctrinæ lollio contaminant.* Quid igitur adulatione durius? quid crudelius?

Itaque Christiane Aulice, si cūm tuam, tum publicam salutem amas, fucum omnem tamquam funestissimam pestem abs te faceffere iubeto. Nihil fœdus ignobiliusque existimato, quàm ex aliena libidine huc illuc fluctuare, magisque vultum, quàm ingenium bonum habere. *Diligunt probi viri, vel certè non adulantur* (ait Aristoteles) iustitiæque ductum sequentes, haud vterius, quàm par est, cupiditatis æstu ferri se sinunt. Aut igitur

Aulicus admonetur ut adulationem fugiat.

Tertull.
lib. de
anima.
Vide
Platonē
in Phe-
dro.

Aristot.
lib. 5. po.
lic.

file, aut aliquid melius affer silentio. David noster cùm sciret optimum tutissimùmque iter ad sapientiam esse custodiam oris ; *Dixi* (aiebat aliquando) *custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam, cùm confisteret peccator aduersùm me.* Os itaque tibi aulam ingresso acriter custodiendum est. Non te quidem Harpocratem aliquem facio. Non te, vt Terminum in hortis figo. *Est tempus loquendi, est tempus tacendi. Rectè ergo David* (inquit Ambrosius) *non silentium sibi indixit perpetuum, sed custodiam.* Scio homini datam non ab re linguam à natura. Scio etiam nonnullis perpetuum contumaxque silentiũ (quod scitè Seneca Tragicus *mutam libertatem* appellat) parum bene cessisse. Enimuero sunt qui facilius *perferunt singula carpentem, quàm silentium omnia damnantis.* Verùm optarim vehementer, vt ea proferas, quæ ab honesto ne latum quidem vnguem discedant, ne tu, vt olim Anaximenes à Theocrito Chio *verborum flumen, mentis gutta* vociteris, in eorùmque numerũ coniciaris, quorũ omnis vis virtusque in lingua sita est. *Alliga sermonẽ tuum ne luxuriet, ne lasciuat* (monet sanctissimus vir Ambrosius) & *multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis suis coërceatur. Citò lutum colligit amnis exundans.* Consule non Christianos modò, sed & profanos auctores, reperièsque præcipuum linguæ officium esse Dei laudes canere, languètes homines in virtutum cursu incitare, ærumnosos ex squallore subleuare, causam miserorum hominum suscipere, amicos atque Remp. consilio iuuare, non hominum auribus fœdissimè inferuire, atque ad quemlibet Principis nutum orationem accommodare.

Psal. 38.

Eccl. 3.
Ambros.
lib. 1. off.
cap. 3.Seneca
in Oedi-
po.Tac. lib.
16. an.S. Ambr.
lib. 1. off.

*Suadetur au-
lico, vt in cõ-
siliis dandis
ab Euange-
lica doctrina
ne discedat.*

Et quidem quando in ea tempora natus es, in quibus (proh dolor!) is doctus, is perspicax, is sapiens iudicatur, qui vt à suo Principe gratiam ineat, sepultas ian-
pridem

pridem Aristotelæas Machiauellicâsque de Tyrannide spinosas disputationes in vitam reuocet, Principibusque viam aliquam indicet insidiarum plenam; tu vide, ne rationem bono cōsilio ab immortalī Deo datam in fraudem malitiâque conuertas. Scito sacrosanctum Euangelium, sacrorûmque canonum sanctiones, disputationum de regnando normam esse debere. Si quippiam occurrerit, quod vel tantillum ab Euangelio Catholicæque Ecclesiæ legibus deflectat; caue ne id vquam probes, néve suadeas Principibus. *Dic illis, non quod volunt audire, sed quod audisse semper volunt.* (vtor Senecæ verbis) *Plenas aures adulationibus aliquando vera vox intret.* Et quia nonnullos consilij quamuis egregij, quod non ipsi afferunt, inimicos & aduersus peritos pernicaces esse constat: tu si fortè alios viros insigni pietate ac doctrina præstantes pro Iustitia, pro Christiana Rep. pro Ecclesiastica immunitate liberius aliquid apud Principem dicentes audieris; vide, ne, vt acutior, doctior, rerûmque dominicarum studiosior videare, Spiritui sancto vim facias, cognitâque veritatem oppugnes.

Mali Consiliarij tam exitiosi Reip. sunt, vt iure merito non secus quàm ij, qui in fontem, ex quo vniuersus populus haurit, venenum infundunt, parricidæ iudicentur. Verùm damna, quæ ex malo consilio in Remp. importantur, prætereo. Tibimet, tibi, ô Aulice, si sapias, ab imminente ruina caue, si minus publico moueris malo. Prauum consilium consultori sæpe pessimû fuisse perhibent historiæ, nec mirum: *nam intuta, quæ indecora. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet* (docent sacra litteræ) *& plaga dolosa dolose diuidet vulnera. Et qui foueã fodit, incidet in eam, & qui statuet lapidẽ proximo, offendet in eo, & qui laqueum alij ponit, peribit in illo.* FACIENTI NEQVISSIMVM CONSILIVM SVPER

Seneca
lib. 6. de
benef.

Tac. lib.
1. hist.

Prava consilia consiliorum exitiosa.

Tac. lib.
1. hist.
Ecclef.
cap. 27.

IPSVM DEVOLVETVR, ET NON AGNOSCET
 VNDE ADVENIAT ILLI. Mitto vetera. Recenti
 p̄ne memoria Ioannes Andreas Geneuæ homo pri-
 marius, vt aliquod sp̄retæ Catholicæ religionis speci-
 men daret, Senatui Geneuensi auctor fuisse narratur, vt
 quæ in ara maxima extaret tabula marmorea, ad car-
 nificinâ deinceps adhiberetur. Placuit perditis homini-
 bus execrandū consilium, verumenimvero non multo
 p̄st decretū ea de re factū in consultoris caput recidit:
 nam sceleris conuictus Ioannes Andreas, primus lapi-
 dem sacrum impurissimo sanguine cruentauit. Sed sit
 potissimum ante oculos Cardinalis Volsetus, qui cū
 odio in Carolum V. Imperatorem incitatus, Henrico
 Angliæ Regi persuasisset, vt vxori sanctissimæ feminæ
 nuncium remitteret, suo demum ingenti lapsu Con-
 siliariis omnibus ostendit, quàm periculosum ac infame
 sit diuinam legem effrænatae suæ cupiditati post-
 ponere. Nempe is, qui è face plebis ad maximos ho-
 nores euectus, ac totius ferme regni Anglicani mode-
 rator factus, omnium in se oculos atque animos con-
 uerterat, an non miser à Deo relictus superbis magni-
 ficisque ædibus à se Londini extructis locupletissimâ-
 que supellectile exornatis, fortunisque omnibus, ipso
 vel Rege dignis, euersus in villam Asheriensem relegatur,
 & paulo p̄st ad Eboracensem Ecclesiam, cui præsidebat,
 dimittitur? An non demū dum iussu Regis inde captiuus
 Londinū ducitur, in ipso itinere, veneno (si famæ credendum
 est) sibi vitā abstulit? Alieno tu exēplo disce ea consilia
 Principi tuo dare, quæ à sacrosanctis legibus ne transuersum
 quidem vnguem discedant.

At enim Terentianum illum (ais) sic auribus meis
 insufurrantem audio,

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Sanè

Terenti.

*Aulicus ani-
 mi sincerita-
 tem sibi ob-
 gisse, fucum.*

*Iulius
 Poscius
 in Fleg.
 militar.*

*Nico-
 laus San-
 derus de
 schism.
 Anglica
 no lib. 1.*

Sanè dominantibus magis obsequium probari, quàm veritatem, adeò clarum est, vt exemplis non sit opus. Præterea ex quorundam hominum, qui hac nostra tempestate de rebus aulicis conscripserunt, sententia, fines sibi Aulicus tres præfigit; *Proprium* videlicet *commodum*, *domini sui gratiam*, *qua commodum comparatur*, *seruitutem demque*, *qua gratia conciliatur*. *Proprium* tamen *commodum præcipuus finis*, *ad quem ille omnia sua studia confert*. Quid igitur faciat is, qui dignitatum opúmve gratia sese aulæ mancipauit? Num ei ita viuendum est, vt finis, quem sibi initio proposuit, deprehendatur? Minimè verò, nam in aula oleum & operam perderet, eieceturque tamquam lupo aliquis. Fucus igitur (pergis) accersendus est, quo cupiditas ista tegatur; Seianus diligenter imitandus, qui *fulgorem honorum à se numquam prælatum*, *excubias ac labores vt vnum ex militibus pro incolumitate Imperatoris malle iactabat*. Sofonij Tigellini, qui non se vt *Burrum diuersas spes*, *sed solam incolumitatem Neronis spectare* dicebat, artes perdiscendæ, atque ea ipsa, quæ de oratore docuit Aristoteles, ad aulicum transferenda sunt.

Tac. lib.
4. an.

Tac. lib.
14.

Arist.
lib. 1.
Rhetor.
cap. 2.

Certè quemadmodum haudquaquam anticipatam probitatem requirit ille in oratore, sed sermonis inuolucris & artificio effictam, & quemadmodum fallaces captiosasque ratiocinationes, quibus auditorum animi non modò flecti ac permisceri, sed etiam falli atque in omnem fraudem præcipites atque transuersi agi possint, probat dūmodo sint verisimiles: mendaciūque ipsum veritatis speciem præferens, vsurpat alacriter; ita nec in aulico valde requirendus animi candor atque sinceritas, verùm effingenda fuculo aliquo & artificio, quod sinceritatis speciem habeat, nihilque demum vetat quominus eidem familiare debeat esse verisimile mendacium

autem pra-
desse argumē-
tatur ab au-
thoritatis
Principum
obsequium
magis quàm
veritatem
probantium.

2.
A fine quem
sibi proponis.

3.
Ab exemplo
Seiani & So-
fonij Tigelli-
ni.

4.
Verisimile
mendacium
ab Aristotele
Oratori con-
cessum ad se-
se aulicis
transfert.

dacium, quo sese Principis animo faciliùs insinuet.

Hæc tu quidem pro tuo fucò & artificio, quo immanè auaritiã tuã & ambitionè occultare cõnaris. Bellum sanè commentum, tuóque planè dignum ingenio?

1.
Refellitur ob-
iectio r̄ quã
sæpe periculo-
sa sit adula-
tio probatur.

Ego verò tantum abest, vt illud probem, vt ad Or-
cum potiùs, vnde natum est, detrudendum censeam.
Fateor equidem dominantibus magis probari solitum
obsequium quàm veritatem. Quid iam si probem, ob-
sequio non semper amicos parari, artificiumque istud
haud semper vtile, quin & sæpe periculosum? Suadet
Seneca viris humanis ac dulcibus, vt in hominum ira-
cundorum conuictu abstineãt ab assentatione: nam *ira-*
cundos nimia, inquit, assentatio offendit, sũntque aliqui, qui-
bus non magis tutum est blandiri, quàm maledicere. Porro si
priuatos homines non sedat, sed magis irritat, per-
turbãtque adulatio, sedabitne Principum mobi-
lia, iracunda, ac turbulenta ingenia? Nihil minus. Au-
di Tyberij voces Senatu egrediẽtis. O HOMINES AD
SERVITVTEM PARATOS; *scilicet illum (refert COR-*
nelius) qui libertatem publicam nollet, tam proiecta seruentium
patientie tadebat. Hic neque PARENTIS PATRIÆ dela-
tum & antea vocabulum assumpsit, acerbèque increpauit eos,
qui DIVINAS OCCVPATIONES, ipsũque DOMI-
NVM dixerant, vnde angusta & lubrica oratio sub Princi-
pe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Et, Censuerat,
inquit, Iunius Gallio, vt Prætoriani actis stipendiis ius apisce-
rentur cum quattuordecim ordinibus sedendi. Quàm ei adu-
latio malè cesserit, accipe. Hoc pretium Gallio meditata adu-
lationis tulit: statim curia, deinde Italia exactus. Claudium
quoque adulatione Vipsani Cõsulis offensum reperies.
Ob ea Vipsanus Consul retulit PATREM SENATVS ap-
pellandum esse Claudium, quippe promiscuum PATRIS PA-
TRIÆ cognomentum: noua in Remp. merita non vsitatis

Seneca
lib. de
Ira.

Tac. lib.
3. an.

Lib. 5.

Lib. 11.

vocabulis

*vocabulis honoranda: SED IPSE COHIBVIT CONSV-
LEM VT NIMIVM ASSENTANTEM.*

Viden illos ipsos Principes, quibus libertas inuisa fuit, adulationem agrè tulisse? viden quàm saepe ruinosum sit istud tuum obsequij perfugium?

Tac. lib. 4. At suos fines (inquis) habet adulatio, *que moribus corruptis perinde anceps si nulla, & ubi nimia est; & ratio aliqua incunda est aulico, qua artificium suum bellè tegatur. Sit denique ex Aristotelis sententia verisimile mendacium.*

Quid? Tūne intra eos fines consistes, quos tot olim Senatores, tot Pontifices Tyberio Imperatore, transierunt? Tūne inuolucrum aliquod reperies, quo adulationem tuam cœles? An nescis ignes, qui diu suppositi doloso cineri delituerūt, tandem emicare? Erras erras profectò, mi aulice, si putas fuci istius latebram fore perpetuam.

Seneca eP. 79. *Quæ decipiunt, nihil (inquit Seneca) habent solidi. tenue est mendacium, perlucet, si diligenter inspexeris. Evolve historias ac reperies sagacissimorum quorumque, quibus occultum ac subdolum fingendis virtutibus ingenium, calliditatem tandem aliquando detectam.*

At sit tibi annulus Gygis. Lateat fucus. Cœles homines. Num conscientiam tuam cœlare potes? Non equidem, nam

Iuven. sat. 13. *Nocte dièque tuum gestas in pectore testem.*

S. Ambr. lib. 3. off. c. 4. *Quæ autem pœna grauior (clamat Ambrosius) quàm interioris vulnus conscientie? Quod senerius iudicium, quàm domesticum, quo vnusquisque sibi reus est? Et alibi. Nihil agit sapiens nisi quod honestum sit, nisi quod cum sinceritate sine fraude sit, neque quicquam facit in quo se crimine quoque obliget, etiam si latere possit, sibi enim est reus priusquam ceteris, nec tam pudenda apud eum publicatio flagitij, quàm conscientia est.*

An tu aulice Ambrosium, vel potius veteratores istos

Fucus quocūque artificio tegatur tandem detegitur.

Honestas potius, quàm fucus sequenda est.

aulicorum finem vna vtilitate metientes, ac præ ea flagitia quæque admittere non dubitantes audire maius? Scilicet boni aulici hæc est præcipua meta PROPRIUM COMMODOVM, quod vt egregiè fallat, dominicæ vtilitatis specie tegatur. Et vbi honestas tantis rectè philosophantium laudibus commendata, ad quam certatim currere maiores nostri gloriosissimum putarunt? Non est; non est in aulico hoc Circo. Deiecit eam effrænata mortalium cupiditas, *pessimum veri affectus venenum.* Tac.

2.
Præcipuum
aulici finem
honestâ ser-
uitutem esse
probat.

Cùm humanæ societates ob id potissimum diuinæ sapientiæ suauiter omnia disponentis prouidentia institutæ sint, vt optatû finem, quem nostris viribus consequi nequimus, aliena ope & adminiculo consequamur, quis dubitet, quin inanes ac planè inutiles eæ forent si quisque suas dumtaxat spes agigaret sine publica cura? Finis itaque societatis est sine dubio eorum commune bonum, qui illa iunguntur. Hoc iacto fundamento; inter Aulicos ac Principes quamdam interesse societatem dicere non dubitamus (quidni enim haud naturalem & coactam, sed ingenuam ac voluntariam seruitutem societatis nomine donemus?) Atqui si societas est, commune aliquod bonum sit eius finis necesse est. Sequitur itaque, vt aulicus sui Principis incolumitatem potissimum spectare, eique sedulam ac sinceram operam nauare debeat: sequitur, vt Princeps tamquã bonus paterfamilias vicissim aulico suo consulat, ac de illo benemeretur. Porro, cùm hæc ita sint, ergone erunt homines iisque Christiani, atque adeò doctrinam professi, qui diuinum consilium, ac rerum ordinem peruertentes nobilissimum hunc finem non proprium, sed aduentitium aulici finem appellent? Ergone erunt, qui ingenuos homines vulpinari doceant, iisque Scia-
num,

3.
Exem la So-
iani & Ti-
gellini reii-
ciuntur.

num, Tigellinum, aliósq; id genus sycophantas totos ex fraude compositos tamquam optimi aulici exemplar ad imitandum proponant: Qualis fuerit Seianus, accipe.

Tac. lib.
4. an.

Corpus illi laborum tolerans, animus audax, sui obtegens, in alios criminator. Iuxta adulatio & superbia, palàm compositus pudor, intus summa apiscendi libido, eiusque causa modò largitio & luxus, sapius industria & vigilantia haud minus noxiæ quoties parando regno finguntur. Sofonij Tigellini flagrantissimas libidines & pessimas artes, hic idem auctor commemorat. Hæccine Tyberianæ ac Neronianæ aulae fœdissima ostenta, imitanda sibi duxerit aulicus Christianus? O tempora, ô mores! Cachinnos tollent (sat scio) versuti isti, atque orationem hanc nostram exhibebunt, dicent etiam fortasse, me quid aula, quid vita sit penitus ignorare.

Cap. 6.

Quid igitur? lubétne vt sanctum Paulum Christianæ disciplinæ magistrum sapientissimum accersamus, qui hanc litem dirimat? En ille. *Serui (quid ad Ephesios scribat audiamus) obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate, seruientes sicut Domino, & non hominibus, scientes quoniam vnusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino siue seruus, siue liber.*

Ex auctoritate S. Pauli omnis adulatio stannatur, simplicitas probatur.

Vbi tua larua? vbi fucus, atque fallacia? Porrò si dominis, vt Christo seruendum est, an proprium commodum, præcipuus finis iure dicendus sit, tuum iudicium esto. Certè si sacras litteras euolueris, passim reperies Deum rerum omnium nostrarum potiozem sibi partem (& quidem meritò) vendicare. Quid igitur aliud sibi vult Paulus, nisi, vt rem dominicam tuæ præponas? Monet ille seruos, vt dominis suis obediant in simplicitate cordis

dis sicut Christo, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes: tu fucum nescio quem comminisceris, quoad rem tuam augendam Principibus imponas, nec animaduertis nihil æquè Deum adisse atque hominem versipellem?

At non de ingenuis aulicis, verùm de seruis ac mancipiis loquitur Paulus.

Ridiculum. Quid refert seruus ne sit aliquis voluntarius; an verò necessarius? Num tibi quia iugum sponte subiisti sancti Pauli, imò diuinam legem violandam putas? num simplicitatem, qua tantopere delectatur Deus, deferendam? num mendacium adsciscendum? Atqui si in illorum seruorum album referri pudet qui faciunt voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruiuntque sicut Domino, & non hominibus; haud profectò dignus eris, qui bonus aulicus dicare; & qui mercedem vllam accipias, vnusquisque enim quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, siue seruus, siue liber.

Obiicit aulicus nudam simplicitatē esse parum decoram.

Respondetur simplicitatē cum prudentia iungenā esse.

Ergone (rursus vrges) simplicitas nuda semper tamquam cynicæ sectæ sectatrix impudens palàm conspicitur?

Apage isthuc. Nolo vt simplicitas omnibus sese tamquam aliqua meretricula prostituat. Christi Domini vocem potiùs audiendam censeo, qui columbarum simplicitatem cum serpentina prudentia coniungit. Pauli vestigia sequenda, qui Iudæo Iudæus, Græcus Græco, omnibus omnia fiebat; sanctus Iacob imitādus, qui vir simplex (Græcè ἀπλᾶτος, hoc est, minimè vaffer) nominatur; & tamen cùm fratri primogenium præripuit, eumque ad familiæ principatum currentem retardauit (id quod iam tum cùm ex alno materna egrederetur; plantamque Esau primo nascentis apprehendit, præmonstrasse visus est) quis dubitet quin serpentinam

pentinam prudentiam præfulerit?

Seneca
ep. 10.

Nimirum sapienter Seneca: *Nec dico, aiebat, sapientem
semper vno iturum gradu, sed vna via.* Modò mi aulice ab
honestatis tramite numquam deflectas, nihil refert quo
gradu incedas. Cum claudo ac debili pedetentim am-
bulandum, ac pæne claudicandum interdum. Non sem-
per, & cuius animi tui sensa aperienda sunt. Oppor-
tunè quædam etiam simulanda. Arbores, quarum radi-
ces nudæ citò arescunt ac pereunt, is videlicet nescit
viuere, cuius cor temere omnibus patet. Quid multa?
Prudentia, quæ humanæ vitæ oculus, ars, dux optimo
iure nominatur, in rebus omnibus sequenda est. Hæc
quæ agenda, quæve omittenda sunt, demonstrat. Hæc
actiones regat. Hæc ad gubernaculum sedeat, & per
aulæ turbines procellasque dirigat cursum, sine hac flu-
ctuabis non minus, quàm sine rectore nauis tempestate
iactata: rectè enim Sallustius, *Imprudencia pleraque ex sese
demum præcipitat.* De Vitellio sic tuus Cornelius. *Inerat ta-
men simplicitas ac liberalitas, quæ ni adsit modus in exitium
vertuntur.* Sanè Germanicus Tyberij nepos post ingentem
victoriam (ait idem auctor) congeriem armorum struxit, super-
bo cum titulo, **DEBELLATIS INTER RHENVM AL-
BIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TYBE-
RII CÆSARIS EA MVNIMENTA MARTI ET
IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE.** De se (pergit Histo-
ricus) *nihil addidit, metu inuidia, an ratus conscientiam factis satis
esse?* Dixerit hîc simplex aliquis aulæque ignarus Ger-
manicû non carere suspicione adulationis, at non item
humanarum rerum prudens, quippe qui longo rerum
vsu didicerit *Principes ducum exercituûmque gloriam in sese
trahere solitos,* & qui sciat maximos viros quòd *nimij fue-
rint memorandis quæ meruissent magnam sibi inuidiam con-
flasse: contra eos qui numquam in suam famam gestis exul-
tassent,*

Sallust.
ad Cæs.
Tac. lib.
3. hist.

Tac. lib.
1. ann.

Tac. lib.
1. hist. de
Othone.
Tac. de
Ant. 1.

tassent, sed ad auctorem & ducem ut ministri fortunam retulissent extra inuidiam fuisse, non extra gloriam: sic se gessit cum suo Tyberio Germanicus.

Tac. in
vita A-
gricola.

Esto itaque in prærupto aulae itinere latrunculis infecto cautus ac prudens: temet idemtidem circumspice, sed ab omni furo & mendacio abstineto. Inest tibi honorum diuitiarumque vlla cupido? Eam (suis modò finibus coercitam) per me ut abscondas cœlesque licet, non tamen pelle vulpina, sed serpentino corio, non vafricie, sed prudentia. Vafricies, è qua Seiani fucus extitit, indignus ingenuo Christianoque aulico, ut sui voti compos fiat, libenter admiserit mendacia, quin sine mendacio manca mutilaque est. Prudentia, quippe quæ numquam ab honesta via discedit, tantum abest, ut mendaciis gaudeat, ut ea hostiliter potiùs infectetur.

4.
Confutatur
Aristoteles
furo & men-
dacio aditum
patefaciens.

Neque enim doctissimus noster Aristoteles, quem pro tua libidine in medium protulisti, mihi rectè philosophatus videtur, cum aditum patefecit mendacio. Libenter illum quidem sequimur, cum docet neminem nisi sceleratum delectari mendacio, argumentationesque quæ adumbrata potius quàm solita veritate niterentur, haud esse iniqua in causa vsurpandas; ab eius tamè sententia lógè abhorremus, cum vult falsas rationes veritatis speciem præferentes in causa iusta vsurpari posse. Eum demum ferre piæ aures vix possunt docetem ad mendacium larua veritatis obrectum tamquam ad sacram anchoram confugiendum esse. Ecquænam quæso iusta mentiendi causa cuiquam esse potest. Audi mihi Lactantium. *In hac iustitie virtutumque omnium via, nullus mendacio locus est. Itaque viator ille verus ac iustus non dicet illud Lucilianum,*

Aristot.
lib. 4.
Eth.
Arist. lib.
1. Rhet.
cap. 2.

Lactant.
Firm. li.
6. de ve-
ro cultu
cap. 18.

Homini amico ac familiari non est mentiri meum; sed etiam inimico atque ignoto existimabit non esse mentieudum, nec com-

mitteret

mittet aliquando vt lingua interpres animi à sensu & cogitatione discordet.

Hæc sanè cùm ita sint quemadmodum ab optimo oratore mendacium arceri debet, ita ab aulico ingenuo & pio. Porrò non omnia nobis ad profanorum Philosophorum supercilium ac regulam dirigenda esse luculenter Tertullianus docet, inquit: *Quid ergo Athenis & Hierosolymis? quid Academiæ & Ecclesiæ? & paulo pòst. Nostra institutio de porticu Salomonis est, qui & ipse tradiderat Dominum in simplicitate cordis esse quærendum.* Et in Apologetico. *Quid adeò simile Philosophus & Christianus? Græciæ discipulus & Cæli? famæ negociator & vitæ? verborum & factorum operator? rerum edificator & destructor? amicus & inimicus erroris? veritatis interpolator & integrator? furator eius, & custos? Est planè cur Iesu Christo Domino nostro immortales gratias habeamus, qui mentes nostras veræ sapientiæ lumine ita illustravit, vt cuilibet aniculæ Christianæ Dauidicum illud iam canere liceat, S V P E R S E N E S I N T E L L E X I.*

Quàm aptè præclarissimæ hæc virtutes SIMPLICITAS & PRVDENTIA cohæreant inter se didicisti.

Iam verò scias velim eos quoque, qui præclarissimas has virtutes iungere vel nesciunt, vel nolunt, sed in abrupta immodicæ libertatis feruntur, frustrà, si percant, Terentianum illud nobis obiectare,

Veritas odium parit.

Habet habet mi homo suum veritas modum. *Quo modo pessimis Imperatoribus sine sine dominationem, ita quamuis egregius modum libertatis placere testatur noster Historicus.*

Nempe eatenus veritatem colas velim, vt contumaciam nimiàmque libertatem, quam nonnullis exitiosissimam fuisse compertum est, simul vitare memineris. Annon vatem egisse visus est Aristoteles, cùm Callisthem

nem

Tertull.
de præ-
script.
adu. hæ-
ref.
Tertul.
apol.c.
46.

Pf. 118.

*De veritatis
modo, & ni-
mia liberta-
tis damnis.*

Tac. lib.
4. Hist. 7.

nem discipulum, quem ob nimiam dicendi libertatem ab Alexandro exitio datum legimus, Homericò hoc versu admonuit,

ὦ, κομσπος ἄμωι τέκνος ἔται ὀ ἀγόρευσις

Talia nate loquens haud multo tempore viues?

Illi qui Senecam variis criminationibus adorti sunt, nonne (vt refert Cornel.) obiciebant eum oblectamentis Principis palam iniquum, detrectare vim eius equos regentis, illudere voces quoties caneret? Certè ipsemet nec sibi promptum in adulationes ingenium, idque nulli magis gnarum, quàm Neroni, qui sepius libertatem Senecæ, quàm seruitium expertus esset, Siluano Tribuno prætoris cohortis respondisse traditur. Quem tandem exitum habuerit vir omnium sæculorum memoria dignissimus, non ignoras. Thræseas Pætus cur porrectis utriusque brachij venis, errorem effudit? Nimirum vir constantissimus, ac vel ipsius Neronis elogio celebratus, hoc sibi discrimen peperit, quod cum in Senatu de Agrippina referretur, Senatu cæterorum adulationes pertæsus egressus est; & cum Deum honores Poppeæ decernerentur, sponte absens funeri non interfuit, & quòd (summatim dicam) cuncta quæ diceret faceretque Stoicæ sectæ libertatem præferrent. Utinam vir grauissimus prudentiæ, quàm obstinatæ seueritatis atque inuicti aduersus gratiam animi documentum dare maluisset. Denique Præexaspes ille, qui Cambysen Regem nimis deditum vino monuit, vt parcius biberet, turpem rem esse dicens ebrietatem in Rege, quem oculi omnium auræque sequerentur, quemnam fructum cepit ex intemptiua illa obiurgatione? Quemnam? Filij sui cor sagitta transfigi vidit miser, ac sibi grauius aliquid metuens, ne ingemuit quidem: quin sciscitanti Regi, num scopum attigisset, exporrecta fronte, nec Apollinem certius iaculari potuisse respondit. Videtis, rogo,

Tac. lib.
14. an.

Tac. lib.
15.

Tac. lib.
16.

Senec. de
Clem.

in quas voragines importuni obiurgatores isti tandem præcipites ferantur. Is, qui nuper ebrietatem Regis contumaciter reprehēderat, paulo pòst suimet oblitus, eiusdem homicidium diuinis prope laudibus extulit.

Tac. lib.

4.

Sanè Cornelius Tacitus cùm illius M. Lepidi honorificam mentionem fecisset, qui pleraque ab sæuis adulationibus aliorum in melius flexit, neque tamen temperamenti egēbat, cùm æquabili auctoritate & gratia apud Tyberium vizuerit, dubitat fato & sorte nascendi, ut cætera omnia (sic enim ille) ita Principum inclinatio, offensus in illos, an sit aliquid in nostris cōsiliis, liceátque inter abruptam contumaciã & deforme obsequium pergere iter ambitione & periculis vacuum.

Dubitas Cornelius Tac. an liceat aulico mediū iter tenere inter adulationem & contumaciã, periculis vacuum.

Ego, vt naturalem quamdam Principum in Aulicos propensionem offensionemve non reiicio; ita etiam esse aliquid in nostris cōsiliis affirmare non dubito, liceréque nobis nec ad sinistram fœdissimæ adulationis; nec ad dexteram immodicæ libertatis flectere, atque ita, iuuante Deo, multa pericula vitare. Quàm egregiè libertatem in admonendo Alexandro temperarit Hephæstion docet Curtius; hoc enim libertatis ius ita vsurpabat, vt magis à Rege permissum, quàm vindicatum ab eo videretur.

Auctor affirmat.

Sed Principis ingenium in primis cognoscendum est. Quemadmodum enim præcipuæ nautarum partes sunt sydera & ventos nosse: his cognitis haud valde difficile erit gubernaculum regere, vela expandere & contrahere; nullo item negotio discet, quo sibi loco ac tempore anchoræ iaciundæ sint tollendæve, quæ stationes capiendæ, qui scopuli vitandi sint; ita tibi in aulico isto freto sedulò elaborandum est, vt Principis tui ingenium probè cognoscas. Eo cognito, cætera ad manum. Porrò, vt sereno cælo placidòque mari haud periculosum est nauigare; sic sanè si mite Principis ingenium sit

Studeat aulicus Principis ingenium cognoscere.

ac suaue, haud periculosa erit veritas, modò sit prudens & modesta, imò tamquam amica fidelissimáque regnorum custos, benignè ac peramanter excipietur, liberalissiméque tractabitur.

Turbidum est ingenium Principis? minax? crudele? Nautas imitare, qui exorta tempestate cœloque nubilo tantisper, mutata velificatione, furentibus ventis obsecundant, dum subsidat mare, dùmque ad opportunam aliquam stationem nauim appellant. Obdura, inquam, donec ferox illud ingenium mitescat, diuinóque lumine collustretur. Quid tamen si numquam mare subsidat? quid si Princeps veritatem implacabili odio prosequatur? Vis dicam paucis? Vt mari quod nauigabile ac peruium non est, haud nosmet committere audeamus; sic profectò nec eiusmodi animis veritatem committendam puto: nam cùm Principis vtilitatem ita veritas quærat, vt aulici damnum nolit; quem, rogo, fructum ex veritate ferēs, quæ tumentem ac præferocem Principis animum tantum abest vt mitiget, vt eum potiùs magis perturbet atque exagitet? Et quæ demum te miserabiliter huc illuc iactatum tandem pessumdet?

Et hæc quidem de adulatione ac veritatis modo aulicis dicta sunt.

Princeps admonetur, vt omni adulatione explorata optimos Consiliarios adhibeat.

Cæterùm Christiane Princeps cùm verissimum sit omnia regna, ciuitates, nationes, vsque eò prosperum imperium habuisse, dum apud eas vera consilia valuerūt (vtor verbis Sallustij) vbicumque gratia, timor, voluptas ea corrupere post paulo immutatas opes, deinde ademptum imperium, postremò seruitutem impostam esse; operæpretium puto, vt ad gubernandam fortunam tuam non adulatoribus, non tuo tantùm ingenio, sed magnis optimisque consiliariis vtare. Sanè vt bonus princeps tyrannidem hostiliter odit, sic profectò & adulationem, hoc est, tyrannorum familiarissimam

Sallust.
ad Cæs.

Aristot.
lib. 5.
polit.

rissimam, quippe qui (vt ait Aristoteles) letitia afficiuntur cum vident sibi aliquos assentari, quorumque peculiare est nullo mortali delectari, qui grauis sit & liber, talē enim se solum tyrannus esse oportere putat. Non desunt (sat scio) qui adulatorēs à Principe (necessaria tamen adhibita cautione) audiendos esse velint: nam salutaria ab eis aliquando consilia profecta. Ego longè melius opinor, vt simulac dulces insidias deprehenderis, aures tuas Vlixem imitatus obtures, & ocyssimè nauigium aliorum impellas. Næ tu si importunos fraudulētōsque istarum syrenum cantus in aures admiseris, facile consopieris, consopitus demergeris, demersus deuoraberis. *Adulatoribus aures ne præbeas.* (Senecam audi) *Artifices sunt ad captandum superiores. Par illis etiam si bene caueris non eris. Mibi crede capieris si proditori ipse te trades. Habent hoc in se naturale blanditia, etiam cum reiciuntur placent: sæpe exclusæ, nouissimè recipiuntur.* Hæc ille. Neque verò adultores idcirco audiendos putes, quòd bona quandoque consilia dederint: nam quis leonibus lacerandum semet obiiciat, quòd legerit olim leonem Androdo non obfuisse, quin potiùs valde profuisse? Sed non modò alienam, verum tuammet quoque adulationem ô Princeps pertimesce. *Ne sis sapiens apud temetipsum,* monet Salomon; familiariter enim nostra aspicimus (aiebat Seneca) & semper iudicio fauor officit. Puto multos potuisse ad sapientiam peruenire, nisi putassent se peruenisse. Et idem. *Non est quòd nos magis aliena iudices adulatione perire, quàm nostra. Quis sibi verum dicere ausus est? quis non inter laudantium blandientiūque positus greges, plurimum tamen sibi ipse assentatus est? Quàm turpiter (vt de aliis taceam) sibi Patus apud Cornelium assentabatur, qui ne alienæ sententiæ indigens videretur in diuersa ac deteriora transibat.*

Senec.
quæst.
nat. lib.
4. in
præfat.

Prouer.
3.

Senec. de
trāquil.
animi,
cap. 7.

Tac. lib.
25.

At, inquis fortasse, habeo domi viros ingenio, do-

ctrina, rerum usu ac pietate præstantes, quorum sinceræ orationi si minus pateant aures meæ amens sim. Optimo consilio non minus quàm armis opibûsque imperia stare non ignoro. *Pleraque in summa fortuna auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geri, iam pridem mihi persuasum est.*

Tac. lib.
13.

Non statim
Consiliariis
bonitatem si-
mulantibus,
habenda est
fides.

Laudo equidem, quòd adhibere soleas in consilium viros & spectatæ doctrinæ & probitatis: *nam suadere Principi quod oportet multi laboris. Quis præterea in cœno (dicam cum Ambrosio) fontem requirat? quis è turbida aqua potum petat? quis vtilem causse alienæ iudicet, quem videt inutilem suæ?*

Tac. lib.
1. hist.
S. Amb.
lib. 1. off.
cap. 12.

Sed & illos homines esse memento, qui nimirum & fallere, & falli possunt.

O vita fallax abditos sensus geris.

Vtinam tam facile esset præstare (inquit Lactantius) quàm est simulare bonitatem. Et serpens olim diuinorum mysteriorum præco visus est Euxæ, & tamé diuinæ imaginis prædo dicitur à Tertulliano, adu. Valent. Quot sinus (bone Deus!) quot latebræ, quot ambages atque recessus in animis hominum sunt? Quot sunt homines fraudolenti ac versipelles, qui sua phalerata oratione, picturatam pecuniam vndique characteres habenté (qualis est Florentina) egregiè imitantes, simplicibus viris fucum facere gestiunt: Quot sunt, qui ne videantur cum pueris agere, atque vt sua mendacia vendibilia faciant sese pecuniæ temere ac ruditer cusæ, sed tamen optimæ (hanc tu Hispanam dixeris) comparare non verentur? Quot è cœlo delapsos homines putamus, qui tamen in cœno libidinum volutantur? Quot sunt, qui ex aureo Babylonis calice potantes, per eumentitam pietatem sacras litteras ad suam libidiné detorquent, ac suis turbulentis opinionibus in Euangelicam regnandi normam debacchantur? Quot sunt

Seneca
in Hyp-
pol.
Lactan.
lib. de
vero cul-
tu cap. 6.

sunt qui præstigiatorum instar, aut certè sepiarum, tenebras (cùm deprehendi timent) inter vomentium, atque ita piscatorum avidas manus eludentium, habent miram in excogitandis, instruendis, occultandisque erroribus felicitatē. Nempe rarò homo homini Deus; sepe homo homini lupus; sæpius homo homini hamus. Est quidē lupus trux bestia, verùm si te eminus cōspiciat, aliquando in fugam vertitur, fuste cominus cōtunditur, spiculove transuerberatur. At quis est tam lynceus, qui hamū esca tectum cognoscat, caueátque? quis, inquam, tam prudens cautusque, qui hominis insidias dulci sermone obuolutas subterfugiat? Scis, opinor, quid sibi velit *Dæmonium illud meridianum*, à quo David Propheta cupit liberari. Scis & quinam sint *lupi ouina pelle tecti*.

Psal. 90.

Cornelij tui annales lege, ac Seianum sceleratissimum hominem reperies pro optimo fidelissimoque habitum à Tyberio. *Et quāquam exitiosa suaderet* (hec ille) *ut non sui anxius cum fide audiebatur*. Sed & auorū nostrorū memoria, quàm egregiè Volsæus ambitionis & inuidiæ stimulis concitatus Henrico VIII. Angliæ Regi specie religionis ac regiæ salutis imposuerit, recentiores Historici commemorant. Vide hinc quantum possit cæcus atque immanis perditæ hominis furor sub ouina pelle delitescens.

Tac. lib. 4. an.

Hæc sanè cùm ita sint, diligenter sancti Ioannis admonitu probandi sunt spiritus, nec facile humano ingenio credendum est. Ab homine homini quotidianum periculum, (ait Seneca) aduersus hoc te expedi, hoc intentis oculis, intuere. Nullum enim malum frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius. Tempestas minatur antequam surgat. Crepant ædificia, antequam corruant; prænunciat fumus incendiū. Subita ex homine perniciēs, & eo diligentius tegitur, quo

Ep. 103.

propius accedit. Licet igitur aulici isti tui, ex quibus totus pendes, ardua quæque ingenio acutissimo consequantur, omnique sint doctrinarum genere exculti: licet usu, efficacissimo nimirum rerum omnium magistro, valeant; licet demum probitatis fama celeberrimi sint; memineris tamen adulationem comitem adhærere magnæ fortunæ, malumque perpetuum regum esse. Memineris aulicorum plerosque sub amicitia nomine latitatum non cum Principibus, sed cum fortuna Principum loqui. *Etiâ ego ac tu simplicissimè inter nos hodie loquimur* (aicbat Galba Pisonem filium alloquens) *ceteri libentius cum fortuna nostra, quàm nobiscum.* Hic est mos aulicorum ô Princeps. Nimirum aula hominibus plena est, veris amicis vacua. In ea verè diceret Socrates, *ὁ φίλος ἔδειξέ τις φίλος, ὁ ἀμικὶς νημὸς ἀμικὸς.* *Alius quippe adulatione clam utetur parcè, alius ex aperto palàm rusticitate simulata, quasi simplicitas illa non ars sit.*

Tac. lib.
1. Hist.

Seneca
lib. 4.
nat. qu.
cap. 1.

Explorandi
sunt Consi-
liarij.

Porro in tanta amicorū inopia, in tanta adulatorum frequetia, quæ tandem istas infidias effugies, quibus innumeri Principes circumuenti sese ac suos demum populos perdidere? qua ratione cæca ista nocte circumfusus, pericula euades? Magno sanè iudicio, magna prudentia opus.

Plurimum referre arbitrantur viri docti, ut nosse studeas aulicorum tuorum ingenia.

Principis est virtus maxima nosse suos.

Martial.

Hæc potissima ars Principum, difficilis illa quidem, sed quæ cognita fructus vberrimos ac suauissimos parit. Nempe nouisse, vicisse est. Quam probè eam callere videretur Alexâder, ex eo patet, quòd Crateris atque Hephæstionis amorem sic distinxit, *Κρατερὸς μὲν γὰρ φιλοβασιλεὺς, ἡ φαιστειὸν δὲ φιλαλέξανδρος.* Haud profectò mētiar si ex huius præstantissimæ artis imperitia tot tantæque scelera

Tac. lib. scelera à Nerone (vt Claudium, cui non iudicium, non odium
 1. an. erat, nisi indita & iussa) patrata dixerim. Vnum testimo-
 Tac. lib. nium, ne sim longior, adducâ. *Suspectabat [is] maximè Cor-
 1. an. nelium Syllam, socors ingenium eius in contrarium trahens, calli-
 dum & simulatorem interpretando. Atqui maximè despecta &
 nullius ausi capax natura Syllæ à crimine abhorrebat, perinde
 tamen quasi conuictus esset, cedere Patria, & Massilicnsium mæ-
 Tac. lib. nibus coerceri iubetur, ac demum ante rumorem & metum in-
 14. terfitur cùm epulandi causa discumberet.*

Itaque quemadmodû bonus trapezita non fuco & lenocinio, non captiosa simplicitate capitur. sed suæ artis præcepta secutus, & instrumentis accõmodatis vtens, legitimû purûmque aurû ab adulterino magno studio fecernit; sic Principi à natura bene informato (neque enim cum aurea pecude nobis est sermo) sinceritas ab omni fuco quam diligentissime fecernenda est.

Non ab re erit (docent quidam) de aulico interdum Quomodo explor. nã sint declaratur. periculum facere; feceris autem si prouinciam ei aliquã dederis. Porrò, vt lapis lydius aurum, sic magistratus virum probat. *Multos in prouinciis contra quàm spes aut metus de illis fuerit (aiebat olim Tyberius) egisse excitari quosdam ad meliora magnitudine rerum, hebescere alios.*

Tac. lib. 3.

Plutar. de dif- crimine adulat. & amici.

Feceris quoque è Plutarchi sententia de aulico periculum (quamquam ex hoc fonte Christiano Principi cautè sobrièque potandum est) si quæ olim fastidiebas, eadem nunc tibi placere dixeris. Profectò si adulator erit, siue bona, siue mala ea sint, quæ probas reiicisve, ingenium tuum sequetur, non secus ac vmbra corpus: sin autè vir probus erit, modestis salubribûsque cohortationibus, ne latum quidem vnguem à recto itinere te tranuersum agi parietur.

Quia tamen (neque enim dissimulo) acerrima sæpe Cùm humana recepta incerta sint, ingenia hebescunt, & clarissimi interdum Principes at-
 que

à Deo sapi-
tia postulan-
da est.

que ad eò illi ipsi, qui suum ingenium in Philosophorù officina acuerant, decepta sunt: vota præpotenti Deo, qui est *Pater luminum*, apud quem non est *transmutatio*, nec *vicissitudinis obumbratio*, nuncupanda sunt, vt tenebras disiciat, cursumque tuum dirigat, ne vsquam offendas.

Tac. ep.
cap. 1.

Nam, vt verè fatear, quamquam magistratu viri probantur egregiè, tamen & hoc experimentum ob humani ingenij inconstantiam, fallax aliquando & incertum. Esse aliquos, qui integrè sanctèque prouinciis administratis, omnem demum pudorem exuant, L. Vitellius & T. Iunius (vt de aliis taceam) patefecere. Ille *regendùs prouinciis prisca virtute egit, vnde regressus, & formidine C. Cesaris, familiaritate Claudij, turpe in seruitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorij dedecoris habetur, cesseruntque prima postremis, & bona iuuentæ senectus flagitiosa obliterauit*; hic *proconsulatu Galliam Narbonensem seuerè integrèque rexit. Mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus, & prout animum intendisset, prauus aut industrius eadem vi.* I nunc & ipsismet spectatæ probitatis viris fidito.

Tac. lib.
5.

Tac. lib.
1. hist.

Porrò altera illa ratio explorandi humani ingenij ex Plutarcho desumpta quantis difficultatibus implicatur? quàm suspecta esse debet Christiano, qui mendacium quantumuis leuissimum Deo displicere non ignorat, & cui mala facere vt veniant bona interdicitur?

Quapropter cum ista præcepta haud semper scopù attingant, & sacrosanctam religionè nostram monnihil interdum lædant; ad *DIVINAM SAPIENTIAM* iure optimo confugiendum est. Nihil est profectò quod æquè impurus adulator oderit, atque acre Principis iudicium ac sapientiam; quamobrem quemadmodum meretrices amatoribus suis bona omnia præter bonam mentem à Deo precari solent, ita sanè & hi suis Principibus. Sapientiam igitur quæ *tecum sit, & tecum labore*,

Pythag.
apud
Stobæum.

Salo

Salomonem imitatus à Deo, magno studio postulado; hac enim duce haud multum difficile erit vera à falsis dignoscere.

Cæterùm quia *in maleuolam animam* (vt sacris litteris traditur) *non introibit sapiëntia, nec habitabit in corpore subdito peccatis*; pro certo habeto, mi Princeps, verè sapèitię nullo vñquam tempore te participè fore, nisi animum tuum omni primùm culpæ labe pro tua virili perpurgaueris, ac deinde diuinam legem ritè colueris. Ecce tibi diui-

*Princeps vt
sapiëntia cõ-
pos fiat ca-
neat ab om-
ni scelerè, di-
uinãque
legem ritè
colat.*

Psal. 1.

num oraculum. *Intellectum tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris, firmabo super te oculos meos. Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Dixerat superiùs (si rectè meministi) diuinus Vates: Delictum meum cognitum tibi feci, & iniustitiam meam non abscondi. Dixi, confitebor aduersùm me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.*

Cum primum culpam fassus sum (inquit ille) animùmque meum expiaui, è vestigio diuinam indulgentiam ac opem sensi. Vidèsnè ô Princeps tibi ante animum expiandum, quàm sapientiæ lumine collustreris? Iam si equum effrænatum, qui sefforis manu, & calcari- bus contumaciter spretis, transuersus agi mauult, quàm in gyrum ac rectã viam duci, & qui ipsum sefforem, à quo alitur, deiicere conatur, haudquaquam imitatus fueris, si frænnum potiùs momorderis, diuinóque Numini, non autem Machiauello morem gesseris, si tuos affectus (dicam vno verbo) vt Christianum piùmque Principem decet, composueris: **INTELLECTVM** tibi dabo, & instruam te in via hac, qua gradieris. Ego te (inquit Deus) cùm ad biuium aliquod perueneris, ancèpsque erit iter tuum, docebo qua tibi eundum sit; ego te erudiam, mentémque tuam illustrabo. Quid? Ego firmabo super te oculos meos, ne vspiam erres, néve cespites.

E Qui

Qui falli pertimescas ô Princeps, si tibi non Mercurius aliquis Hodius & Hegemonius, sed ille ipse Deus, qui à Zacharia septem oculos habere dicitur, & quem his verbis Dauid precabatur aliquando, *Notam fac mihi Pf. 142. viam, in qua ambulem*, rectum iter commonstrauerit, ac suum in te obtutum defixerit?

Igitur faceffant longiùs ab animo tuo vitia quæque, sed præsertim *Φιλανθία*, quæ sanè cùm animi, tum fortunarum omnium est ingens clades, eoque exitiosior censenda est, quo sui sensum adimit, ac omne remedium reiicit. Nihil tibi sit charius, quàm lex diuina. hæc nimirum est illa coniunx, de qua sic cecinerat Dauid, *Adstitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate; Psal. 44. sic enim hæc verba Paraphrastes Chaldæus interpretatus est: Stabit liber legis in latere dextera tua, & scribetur obriizo ophritico*. Hæc sit consiliorum omnium (vt ait Cyprianus) gubernaculum. Inter cæteros ritus inaugurandi Hebræorum reges dari solitum. Regi in manum Deuteronomium, vt lege diuina se teneri intelligeret, eiusque præcipuus obseruator, custos & vindex foret. Porro si quid tibi suadetur, quod vel tantillum ab honestate rectoque Euangelicæ disciplinæ tramite deflexerit, id ne in aurem quidem admittas. Neque enim amicus ille dicendus est, qui te ab honestate diuinæque amicitia seiuingat, nec humanæ leges iustæ sine Euangelio, quin terrenum regnum, quod cœlesti non fulciatur, non regnum, sed publicum latrocinium iure nominatur.

Romanus
Pontifex di-
uina legis est
germanus
interpret.

Sanè diuinæ legis germanum interpreté non quemlibet è triuio turbulentum, atque sacras litteras, quasi cothurnum versatilem ad Principum libidines accommodantem, esse puta, sed summum ac Romanum Pontificem, cui *Euangelium Petrus & Paulus* (vtar enim verbis Tertulliani) *sanguine quoque suo signatum reliquerunt*.

Tertul.
aduersus
Marcio.
lib. 4.

Eos

Eos qui antiquam regiámque viam deferentes per no-
uos atque inexplicabiles turbidarum opinionum inter-
pretationúmque anfractus, præcipites aguntur, diui-
no Numini inimicos esse pro certo habeto.

Si amarum tibi quippiam optimus Consiliarius ali-
quando propinet, salubre tamen ac diuinæ legi sacro-
rúmque Pontificum sanctionibus consentaneum, ne
quæso illud respuas. Eorum tibi exempla proponito, qui
cum speciosiora suadentibus accessissent, dulci adulationis

*Princeps bo-
norum vivo-
rum sancta
salubriæque
consilia, licet
interdum as-
pera, ne re-
spuas.*

Tac. lib.
27.

veneno epoto, periere, pereúntque in dies funditus. Da-
uidis consilium sequere, qui mauult à iustis castigari,
quàm à sceleratis vnguento simulatæ adulationis deli-
niri. *Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum
autem peccatoris non impinguet caput meum. Admoneri bonus*

Pf. 140.

gaudet (ait Seneca.) Pessimus quisque corruptorem asperimè

Senec.
lib. 3. de
Ira.
Gil. Ge-
neb. in
Comm.
in hunc
Psal.

patitur. Porrò loco peccatoris in hoc Psalmo habes He-
braicè *וּרְשָׁעִים* *rosch*, quæ sanè vox & caput significat & vi-
rus. Vide quàm virulenta sit adulatio, qua permulce-
ris, qua caput, hoc est, summus rerum omnium Domi-
nus vocitaris. Quamobrem, vt omni conatu fugis illa
conuiuia, in quibus virus vel minima subest suspicio,
ita adulationis virus acerbissimum fugito, nihilque iis
Principibus stultius esse putato, qui ad venenum bládi-
tiarum hiantes, ad antidotum optimi sapientissimique
consilij nauseare solent.

Ad hæc quemadmodum tyrannicos Machiavelli-
starú libros radicitus extirpari velim; ita valde tibi sua-
deo, vt virorum doctrina pietatèque præstantium libros
libenter lectites, manúque verses diurna ac nocturna.
Hos nimirum egregios consiliarios esse sentiebat Al-
phonfus Rex Siciliæ, cùm optimos consiliarios mor-
tuos esse dicebat. Sanè fuerunt olim nonnulli, qui cùm
pati non possent homines, qui sibi illicita exprobrarent

*Princeps vi-
rorum piissi-
morú libros,
qui de civili
disciplina a-
gunt, libenter
lectites, ta-
men interdum
asperos.*

(arbitrabantur enim sibi potestatem auferri) libros tamen consulere non grauabantur. Demetrius Phalærus Ptolemæum Regem adhortari solēbat, vt pararet sibi libros de regno deque militari imperio tractantes, eosque diligenter euolueret, propterea quod ea, de quibus amici non audent admonere Reges, in libris scripta habeantur. Doleo ecquidem ac vehementer doleo à multis edi libros non, vt Principes erudiant, sed vt eorū gratiam turpiter venentur. Num id scriptorū dumtaxat vitio? an & Principum? Vtrorumque profectò. Nam cùm his temporibus dicendi libertas ita dominationi sit inuisa, vt culicis aculeus, tamquam leoninus morsus formidetur; haud sanè mirum est, si adulatoribus perstreptentibus, bona ingenia sileant, quibus annalium à Cremutio olim conscriptorum incendium etiamnum oculis obuersatur. Dicam quod sentio. Licentiam ac dicacitatem in sacrosanctam Religionē bonosque mores debacchantem semper odi: quin sapienti Principi auctor sim, vt in eam seuerè animaduertat; quid enim Reip. profunt importunæ istæ vespæ? Bene sit illis, qui eas ferro & igni vndique persequuntur. Ingenua tamen libertas æ quo animo ferenda est, imò, si me audis, alacriter tamquam fidelissima regnorū custodia recipienda; quid enim bonus Princeps virtutem pertimescat, quæ suis finibus contenta, tantum abest, vt ei obfutura sit, vt mirum in modum sit profutura? At non est priuati hominis Principem emendare? Quid? Non est priuati hominis Principi ægrotanti medicinam adhibere? Ergone Princeps alius accersendus est, qui tangat venas, qui pharmacum porrigat? O intempestiuam & præposteram ambitionem! At ista scriptorum libertas non caret amaritie, non caret aculeo. Hinc illæ lachrymæ. *Est & hæc peruersitas hominum* (liceat mihi Tertulliani

Tertul.
in Scot.
piaco.

hæc

hæc verba immiscere) salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa quæque medicamina vitare, mori denique citius, quàm curari desiderare. Nam & medicina præsidium plures qui refugiunt, plures stulti, plures timidi & malè verecundi. Et est planè quædam scævitia medicina de scalpello, de que cauterio, de sinapis incendio: non tamen secari, inuri, & extendi morderique idcirco malum, quia dolores vtilis affert. Nec quia tantummodo contristat recusabitur, sed quia necessariò contristat adhibebitur. Horrorem operis fructus excusat. Ululans denique ille, & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum easdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & sevas iam negabit. Hæc ille. Scriptorum libertas pungit interdum, fateor: sed horrorem operis fructus excusat. Patere patere ô Princeps tantisper salutarè hunc aculeum, dum immodici corruptiui sâguinis vis mittatur, ac mox recuperata sanitate, cognitioque veritatis bono, artificem illum optimû prædicabis, cuius nunc admonitiones auersaris.

Quàm acre cum vitiis bellum suscepit Salomon? quàm fortiter suos affectus compescuit? quàm sanctè diuinam legem coluit antequam sapientiæ munere donaretur?

Certè si Christiani Principes humanam istam Machiavellicorum nebulonû cœlum terræ subiicere conâtium versutiam (quæ quidem licèt prima fronte amœna via, floribus vestita, arboribusque confita videatur, in atheismû tamen atque ad interitum sempiternum ducit) tamquam cœnosum aliquod ac præruptum iter declinarent; si omnes impios libellos, qui de dominationis arcanis agunt, commodorûmque specie blandiuntur non secus ac profundam voraginem vitarent, si diuino se Numini regendos traderent, eiûsque sapientissimis consiliis acquiescerent; illorum profectò mentes hominum reclusas aspicerent, quæ sexcētis vectibus clauduntur

duntur, atque haud tam sæpe ab aulicorum versatili subdolosóque ingenio sibi fucú fieri quererentur. Euerfa dirutáque adulatione, facillimum iam erit, opinor, SPEM VANAM suo quippe propugnaculo destitutam ac nudatam obtruncare.

Nolite considerare in Principibus.

Principibus terrenis físdum non est.

ET hæc quidem non aliquis è plebe clandestinus conuiciator ex odio potentiaë mussitauit, sed David, hoc est, maximus Princeps studio veritatis palàm pronunciauit, posterísque tradidit. Quàm vellem hæc verba diligenter expendere ij, qui Deo Opt. Max. spreto, terrenos Principes perinde atque Numina quædam è cælo delapsa venerantur! qui æquè atque canes ex præsentí florentíque dominorum statu audaciores rabidiorésque facti, diuinis humanísque omnibus, quæ vel minimum herile commodum lædere videantur, oblatrare non desinunt; Principes ac Reges à sacrorum Antistitum monitis abalienare non verentur; Pontificia decreta tyrannicis legibus nefariè subiicienda docent, relictáque bonarum interpretationum regia semita, miseros homines errorum caligine mersos in apertas voragines præcipitant! Quàm vellem, inquam, Dauidem audirent; forte enim relípiscerent, desineréntque per auia præruptáque suarum opinionum vagari.

At quidni fidam Principibus diuine Vates?

Causse propter quas nõ est fidendum Principibus.

Quia (singe sic eum respondere) valde impium est humanam opem diuinæ præponere, relictóque bonorum omnium fonte, limosas terrenarum virium lacunas consecrari, quæ nauseam ciere, non autem conceptam visceribus sitim extinguere valent. Quisnam audiat sine stomacho Scianum gloriantem *se ita insue-*
uisse,

Tac. lib. 4. *nisse, ut spes & vota que sua non prius ad Deos, quam ad Principum aures conferret?*

Sallust. in Iugur.

Seneca lib. 2. de benef.

Præterea an ignoras, aulice, hominibus, qui in excelso loco sunt, solemne esse fortuna inferiores fastidire despectuque habere? Fert nimirum secum Principatus inferiorum contemptum; fert truculentiam quamdam immanèque supercilium. *Contemptor animus & superbia commune nobilitatis malum*, ait Sallustius. Porrò hinc Principum assiduæ ac præcipites iniuriæ: beneficia vel adeò lenta (*nam plerisque hoc vitium est ambitione prava differendi promissa, ne minor sit rogantium turba*) ut dum expectantur, in odium transeant, vel ita asperè data, ut ea accepisse pœniteat. Tunc igitur in eiusmodi hominibus spem tuam sitam habeas, à quibus talia beneficia proficiuntur?

Tac. lib. 4.

Seneca lib. 6. de benef. Idē ibid.

Accedit huc, quòd his nostris temporibus, in quibus calliditas prudētiæ amiculo tecta, in rebus humanis dominatur: terreni Principes, qui sibi plus cæteris sapere videtur, cum Seiani & Macronis infamiam habeant adhuc ante oculos; (ille parum abfuit, quin Imperatorem suum, à quo innumeris opibus & honoribus cumulatatus fuerat, vita imperioque expoliaret: hic Tyberium, à quo magnis item honoribus auctus fuerat multæ vestis iniectum opprimi iussit;) à beneficiis & exiguis & magnis abstinent omnino; illa siquidem inexplebiles aulicorum cupiditates (ex quibus innumera sæpe mala extiterunt) magis irritant, *hæc pro gratia odium reddunt*; verba tantum dant, ac præterea nihil, ingentibusque promissis tamquam vnco spes aulicorum ad testamenti tabulas trahunt. *Satis tibi est interim (optimum Philosophum audito) ut ostio propius assideas, ut gradum prior intra domum ponas, in qua deinceps multa sunt ostia, que receptos quotidie excludunt. Est scilicet proprium superbia*

biæ magno æstimare introitum, ac tactum sui liminis pro honore dare. Ab huiusmodi hominum genere beneficia expectare, quid aliud est, quàm lucem in cimmeriis tenebris fomniare? quid aliud, quàm lento morbo contabescere? quid aliud, quàm diu torqueri, ac membratim concidi? spem verò in Principe sic affecto sitam, quid aliud esse dicam, quàm diuturnum immanèque supplicium?

Vita summa brevis spem nos vetat inchoare

Longam, mi aulice.

Ecastor nobis periculum & familia portenditur

Dum eius expectamus mortem ne nos moriamur fame,
diceret Plautinus ille.

Horat.
carm. 1.

Plaut. in
Afinar.

Nec in Principibus spectata liberalitatis spes collocanda est.

At (inquit fortasse:) In beneficio liberalique Principe, cuius multis exemplis virtus probata sit, quin spes collocetur, cur prohiberi possit non video.

Hem amice; ne, quæso, hominem tam stabilem facias, quem septies, hoc est sæpissime in die cadere tamen si iustum docent sacræ litteræ. An vnumquam legisti *Principum voluntates, ut vehementes, sic mobiles, sæpe sibi ipsas aduersas?* Quot nos vidimus facultatum suarum restrictiores factos, atque, ut ita dicam, ex adamantinis vitreos, quorum antea ingenium ad munificentiam propendere videbatur? Aptè profectò mortalium quorundam Principum ingenium subitis offensis, vel intempestiuis blanditiis mutabile cum aëre confertur, qui facile huc illuc agitur, ac modò Solis, Lunæ, cæterorumque siderum fulgore collucet, modò nubibus atraque caligine obducitur excæcaturque: modò ad legendos flores choræasque ducendas, puellas in agros inuitat; modò easdè tonitru fulgurèque terret, atque in abditos quosque recessus abstrudit; modò segetum iuuat incrementum, modò immodicis pluuiis præcipitque grandine diram

Sallust.
in Iugur.

diram eisdem inuehit calamitatem.

Aptè quoque istiusmodi Principum ingenium instar maris esse dicas, quod homines ad sese blandè pellectos, ad saxa demum allidit, sæpèque demergit. Quis non terrenis istis Principibus, qui constantissimè inconstantiã colunt, ad amussim Plautina illa respòdere dicat,

*Qui homo sese miserum & mendicum volet,
Neptuno credat sese atque atatem suam:
Nam si quis quid cum eo rei commiscuit,
Ad hoc exemplum perdit ornatum, domum.*

Tac. lib.
3.an.

Certè aulicorum plerique *speciem magis* (liceat mihi Cornelij verbis uti) *in amicitia Principum, quàm vim retinere.* Sallustius Crispus (vt alios innumeros omittam, quorù meminerunt Historici.) Crispi Sallustij rerum Romanarù auctoris florentissimi Nepos, diu Tyberio charus, ac *præcipuus, cui secreta Imperatorum inmitterentur; atate prouecta speciem magis in amicitia Principis, quàm vim tenuit. idque Mæcenati acciderat; fato potentie raro sempiterna, an satias capit, aut illos cùm omnia tribuerunt, aut hos, cùm iam nihil reliquum est quod cupiant?* Seianus ipsius Fortunæ filius, à suo Principe beneficiis innumeris affectus, opibusque ingentibus locupletatus, nōne eiusdem fortunæ ludibriū, atque (vt sic loquar) pila lusoria factus, nostris aulicis, ne nimium humanis ingeniis fidant, clarissimum monumentum esse potest?

Tac. lib.
4.an.

Atqui ille fuit Seianus, qui Vrinatores, gemmas ex imo mari educentes, egregiè imitatus, alieni commodi furo suas ita textit cupiditates, vt persuaderet omnibus *fulgorem honorum à se numquam prælatum, excubias ac labores vt vnum ex militibus pro incolumitate Imperatoris malle; ille Seianus, qui Tyberium variis artibus deuinxit adeò, vt obscurum aduersùs alios, sibi vni incautum intectumque efficeret.* Ille demum Seianus, cui Tyberius tam facilis ac

pronus fuit, vt *socium laborum non modò in sermonibus, sed apud Patres & populum celebraret, colique per theatra & fora effigies eius inter principia legionum sineret. Honoribus summis functus es?* (finge sic tecum Senecam loqui) *Numquid aut tam magnis, aut tam insperatis, aut tam vniuersis, quàm Seianus? Quo die illum Senatus deduxerat, populus in frustra diuisit; in quem quicquid congeri poterat, Diij hominésque contulerant, ex eo nihil superfuit quod carnifex traberet.*

Senec.
lib. de
trâquil.
animi.

Quid igitur mirum, si miser aliquis aulicus, qui mare istud, à quo perhumaniter exceptus fuerat, iratum tuménsque expertus, ad se tandem redeat, atque è fluctibus emergens pergat cum Plautino illo,

*Ædepol libertas lepida es, quæ numquam pedem
Voluisti in nauem cum Hercule vnà imponere.*

Omnino sic habeto. Fortuna cùm beneficiis splendet, haud semper splendet vt te clarum faciat, sed vt fallaci splendore oculos tibi præstringat, vt demum obcæcatus præceps ruas.

Fortuna vitrea est, tunc cùm splendet frangitur,
aiebat nescio quis. Vt Soles in hyeme solito calidiores, futuram nobis pluuiam & prænunciant & parant, sic sanè felicitas aulico ruinam.

Publius.

Annon legisti Philippum Macedonum Regem nimias fortunæ blanditias suspectas aliquando habuisse, ac proinde porrectis in cælum manibus exclamasse, O FORTVNA PRO TOT TANTISQVE BONIS MISCE ALIQUID ADVERSI? & Theramenes vnus ex triginta Tyrannis (si bene memini) cùm domus, in qua multi accumbebant, ruinam solus euasisset, ac propterea fortunatus à multis prædicaretur, an non exclamasse fertur magna voce, O FORTVNA CUI ME OCCASIONI RESERVAS? Sentiebat sine dubio, se ab ea haud esse seruatum, sed ad durio rem casum refer-

Cæf. lib.
3. Ciu.

uaturn

Seneca
lib. de
consol.
ad Helu.

Seneca
ep. 8.

uarum; & quidem diuinavit: nam paulo post miserè trucidatus fuit. Sapienter profectò Seneca, *Numquam ego (inquit) fortuna credidi, etiamsi videretur pacem agere: omnia illa, quæ in me indulgentissimè conferebat, pecuniam, honores, gloriam, eo loco posui, vnde posset ea sine motu meo repetere.* Et alibi: *Rectum iter, quod serò cognoui, & lassus errando, aliis monstro. Clamo. Vitæ quæcumque vulgo placent, quæ casus attribuit. Ad omne fortuitum bonum suspiciosi pauidique subsistite. Et fera & piscis spe aliqua oblectante decipitur. Munera ista fortune putatis? Insidie sunt. Quisquis nostrum vitam agere vitam volet, quantum plurimum potest, ista viscata beneficia deuitet, in quibus hoc quoque miserrimi fallimur, quòd habere nos putamus; habemur. In præcipitia cursus iste deducit. Huius eminentis vitæ, cadere est.* Hæc Romanus sapiens. Acutum quidem ac falsum scurræ nescio cuius dictam in hanc sententiam circumfertur. Hic cum fessus deambulando in Regia Hispana, quæ non paries, sed caminus erat, imprudens fortè fortuna peristromatis incubisset, retrorsum cecidit. Magnus illicò adstantium risus obortus est. At ille surgens ac subridens; *Quid, inquit, ô viri casum meum ridetis? Omnibus ferme hoc ipsum contingit, qui palatio incubunt.* Ita est. Planè non scurræ, sed sapientis viri ingenio & ore dignum apophthegma.

Quid? quòd ab ipsomet Dauide, ne Principibus quantumvis beneficis nimium fidamus, admonemur? Qui Hebraicè norunt, sciunt hanc vocem בניבים *bindibim*, quam interpretes transtulerunt, *In Principibus*, Hebraicè sonare IN BENEFICIS; hoc enim Principes nomine censentur, quòd tales esse debeant, non autem sordidi atque auari. Eadem vox in Ps. cxvii. *Bonum est sperare in Domino, quàm sperare in Principibus.* Eadem quoque vox apud S. Lucam; *Qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.* Expressit Lucas vim Hebraicæ vocis:

Luc. 22.

nam Græcè εὐπύετα. Collige hinc aulice Christiane vanam & plerumque fallacem esse eam quoque spem, quæ in munificis Principibus figitur; quoties enim accidit, ut is, qui dimidium animæ Principis fuerat, ob suspitionem aliquam, & forsitan inani quopiam fundamento nixam, hostis eiusdem habeatur?

*Caueat sibi
aulicus.*

Tu igitur, qui nunc plurimum & apud Principem, & apud cæteros tui similes vales, qui secundis ventis nauigas, caue tibi. Clarum tibi manè blanditur? meridies arridet, perpetuamque serenitatem pollicetur? Quid vesper allaturus sit nescis. Vno sæpe flatu turbantur omnia. Porrò si illorum, qui Principum offensas acriter speculantur, maleuolentia (quod omen Deus auertat) tamquam turbine in Principis tui inuidiam adducaris (*recentem enim aliorum felicitatem insita mortalibus natura ægris oculis introspicere;*) quinam (bone Deus!) tollentur fluctus, quibus procellis ac tēpestatibus agitaberis? quænam excitabitur tragœdia? Certè quo altiori in gradu confides, eo grauiori lapsu rues, & qui in portum plenissimis velis properas, vix aliquam stationem nancisceris, in qua fractam nauim reficere liceat. *Nihil nihil* (Salomonem, hoc est diuinum oraculum audito) *stabile sub sole.* Atqui Principis ingenium laudabas, grauitatem constantiamque admirabaris, eius dicta oracula quædam putabas; beneficia prædicabas, eius gratiam tibi sempiternam pollicebaris. Naturæ potius ordinem, quàm sententiã eius mutatũ iri, constanter atque adeò interdũ iuratus, affirmabas. Eheu quàm sæpe contrarius mortaliũ votis respondet euentus! Quid iam mireris si te à fortuna abiectũ alij scœnũ tectorũ dixerint, *quod priusquam euellatur, exaruit,* herbamque solstitialem, quæ repètè exoritur, repentè etiam occidit! quid mireris si te Solon aliquis calculis supputatoriis esse simillimum affirmet

Tac. lib.
18. an.

Pf. 128.

Nilus
fermone
de su-
perbia.

firmet, qui ut arbitrio supputantis ponuntur, interdum valent multa millia, interdum minimum, interdum nihil? Quid mireris si alij te *lineæ in aqua impressæ comparauerint, arbori hederam sibi perniciosissimam complectenti, & racemo humi iacenti, ac prouide facile putrescenti, & dolio pertuso, & camini fumo, & pedis vestigio à vento deleto, & lapidi in cælum iacto?* Quid mireris si te alij cucurbitæ illi persimilem fecerint, quæ cum in editissimam pinum conscendisset, grandiaque poma ostentans, lasciuiisset; ingruente hyeme obriguit, cecidit, nimixque audaciæ pœnas luit? Denique quid mireris si te alij cum hedera illa contulerint, quæ cum in vehementi æstu latissimã Ionæ Prophetæ umbram fecisset, tenui vermiculo corrosa, vna nocte periit exaruitque, quæ vna nocte nata fuerat creuerátque?

At forte sic obieceris. Nihil est quod in me maleuolus mordeat. Innocenter hæctenus vixi. Neminem dicto factove umquam læsi. Ubique innocentia tuta est.

*Nec innocentes in au-
lata tui.*

Integer vitæ, scelerisque purus

Non eget Mauri iaculis, nec arcu,

Nec venenatis grauida sagittis

Fusce pharetra.

Nullius igitur maleuolentia extrudat Principis mei gratia.

Seneca
lib. de
beata
vita.

O hominem non hoc nostro, sed aureo illo sæculo dignum. *Expectabo scilicet (clamaret Seneca) ut quicumque maleuolentiæ inuiolatum sit, cui sacer nec Rutilius fuit, nec Cato.* Dicam ego rectius, cui nec ipse Christus Dei filius sacer fuit. Nihil est, fateor, quod in te inuidus iure carpat; verumtamen non magis tibi securitatem possum promittere, quàm homini temperanti bonam valetudinem, cum tamen constet ex temperantia bona valetudo.

Illa, quæso, imago in mentem veniat, qua Apelles calumniæ vltus fuit. Ille qui fidem calumniæ præbet, pingitur ad dexteram confidere auribus prælongis insignis, quales serè ille Midæ fuerunt, manum porrigens procul accedenti Calumniæ. Circumstant eum muliercula duæ, Ignorantia, ni fallor, & Suspicio. Adit aliunde propera Calumniæ eximie compta, vultu ipso & gestu corporis efferam rabiem & iram astuanti conceptam pectore præferens, sinistra facem tenens flammivomam, & dextra secum adulescentem capillis præhensum, manus ad superos tendentem obtestantemque Deorum immortalium fidem, rapit. Cætera tu ipse apud Lucianum legito.

Lucianus de non creden. temere calumniæ.

Annon vides innoxium adolescentem à Calumniæ rapi? Porrò si è gratia Principis deturberis, quòd excellentes, ac proinde obex iudicaris; qui viam honorum aliis intercludas; quòd scelera pati non possis (sic Aruntius diu Seiano, nunc Macroni, semper alicui potentium inuisus non culpa, sed vt flagitiorum impatiens;) quòd vano turbulentoque Principis ingenio assentari recuses; quòd tãquam censor aliquis refugiaris; quòd (dicam paucis) industria atque innocentia tuæ, quasi malis artibus pessimi quique insensæ sint: haud te quidem abiectum putabis, cum ab innocentia numquam deferare; cadat licet cælum, & quibuslibet insidiis circumueniari, nihil vmquam formidabis; attamen, quia inuidorum artes effugere non potuisti, nõne solum veritas necesse est? Accipe, quæ de inuidis aulicis Lucianus Samosatensis lepidè conscripsit.

Tac. lib. 5. an.

Tac. lib. 1. Hist.

At hoc genus homines in aulis regiis spectare plurimos datur, optimatum fauorem hisce artibus ambientes, ubi scilicet inuidia crebra, & variæ suspiciones, & assentandi criminandique occasio multiplex in promptu est. Siquidem ibi quo pluribus plura spes ostentat, eo necesse est, maiore inuidia, seuioribus odiis, emulatione callidior certari. Illic videas licet, quàm acres alter in alterum oculos defigat, qua cura obseruet, veluti singulari certamine

Lucianus de non creden. temere calumniæ.

mine

mine congressus, si quid vspiam in alterius corpore forte fortuna nudum, aut malè munitum conspiciat, quod ferire feliciter possit. Ita studio cuique est, cum ipse primus esse cupit, vti proximum deiciat, exturbet, conuellat, proculcet. Hic si quis est vir frugi temere euertitur, illuditur, denique ignominiosè exterminatur. Hæc Lucianus. Tu illum virum frugi esse puta, qui temere euertitur, illuditur, exterminatur.

At, inquires, veritas tandem, explosis maleuolorum calumniis, triumphabit. Faciam, vt Princeps, re bene examinata & cognita, mutet sententiam, méque in pristinam gratiam recipiat.

Vtinam ita sese res habeat. Fateor aliquando inuidos resipiscere, & Principes, re æqua (vt aiunt) lance examinatam utare consilium. Quamobrè in illa Calumnie iconè ab Apelle depicta à tergo lugubri habitu pullata laceraque pœnitentia subsequitur, quæ capite in tergum deflexo cum lachrymis & pudore venientem Veritatem excipit. Quid tamen si Princeps tametsi innocentiam tuam exploratam habeat à sententia discedere nolit, siue, ne inconstans credulusve habeatur, siue vt te demerso, suæ domus vesanæ turbidæque tranquillitati (Ionæ Prophetæ producto exemplo atque ad rem suam torto) consulatur? siue quia *hoc habent animi magna fortuna insolentes,*

Seneca
lib. 1. 1.
de Ira.

QVOS LÆSERVNT, ET ODERVNT?

Ex hoc intellige, mi aulice, quàm infelix sit sæpe tua conditio, quàmque lubrica, quamuis innocenter viuas. Nempe nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quàm potentia non sua vi nixa. Quid profuit (vt de veteribus, aliisque innumeris taceam) Iacobo Triuultio ciui nostro incorrupta erga Galliæ regem fides? quid tam multis præliis spectata virtus? Constat inter omnes, cum ætate iam pæne confectum Lautrechi aliorumque criminationibus, ab animo Francisci primi
Regis

Regis abalienatum, quòd Venetis valde charus esset, & quòd sese Heluetiis adiunxisset, quorum fretus patrocinio, ad res magnas aspiraret. Iuit quidem Iacobus in Galliam, vt se apud Regē purgaret, aduersariorumque calumnias refutaret, verum enim uero narrant eum parum honorificè exceptum, eique à Rege Heluetiorum amicitiam exprobratam. Certè non abiisset impune Triuultius, sed suorum potius in regnum illud fama meritorem, quàm innocētia seruatus fuit. Paucis tamen post diebus in febrim incidit, diemque suum obiit, vir toto ferme vitæ suæ curriculo non tã cum hominibus, quàm cum fortuna strenuissimè luctatus.

In filiis hominum.

*Rursus in-
constantia
& vanitas
Principum
ostenditur.*

EC quos, miser, putas istos, quos tantopere admiraris, ad quorū nutum te totum fingis, ad quorum vocem contremiscis? Homines sunt; homines, inquam, tui similes, & Adæ posterii. Porrò, si Adam tam multis cœlestibusque opibus à Deo circumuallatus, cum in honore esset, non intellexit, aut si quosdam interpretes audias, non pernoctauit, hoc est, ne vnã quidem noctem in amœnissimo illo Paradiso permansit; tu eos, qui ab adolescentia in vitia procliues feruntur, suarumque sunt libidinū mancipia; tu eos, qui errauerunt ab utero, constantes futuros autumas? falleris falleris mi homo.

Psal. 48.

Psal. 57.

Deus adiutor noster in aeternum (canit Propheta noster) *Verumtamen VANI FILII HOMINVM, MENDACES FILII HOMINVM instateris, vt decipiant, ipsi de vanitate in idipsum.* Quibus fanè verbis quid aptius veriùsque excogitari dicique possit, non video. Ne de quolibet hominum genere Dauidem loqui putes. *Filij hominum*, hoc est, nobiles, ac præpotētes; Hebraicæ nam-

Psal. 61.

Vide Gilber. Genebr. in hunc Ps.

que

que בנאיש Beneish; filij virorū, nobilitate, inquam, opūmq;
 copia præstantes dicuntur. בנאדם Beneadam verò igno-
 biles. שׂא virum virtute dignitatēque præcellentē sonat.
 אדם obscurum hominem, & quasi terræ filium. In Psal-
 mo etiam XLVII. scriptum est, *Quique terrigena*, hoc est,
 plebei, & *filij hominum*, clari videlicet, simul in vnum di-
 ues & pauper. Si igitur (inquit David) nobiles viri di-
 uitesque in alteram libræ lancem inferantur, in alteram
 VANITAS ipsa, sine dubio vanitas præponderabit,
 multoque leuiore deprehendetur ipsamet vanitate.
 En, aulice, tuæ spei fundamentum ipsa vanitate inanius.

In quibus non est salus.

NUM te ab eo è periculis ereptū iri putas, cuius tan-
 ta vanitas est? qui semper timet, innumerisque æ-
 rumnis conflictatur? & cui, vt passim testantur historia
 tragædiæque, maxima imminent pericula? Num ab eo
 te beatum iri confidis, qui salutis beatitudinisque suæ
 fontem ex te petit? & qui mortis legibus subiacet? salu-
 tem felicitatēque suam putat Princeps multorum ser-
 uorum caterua constipari: tu eius cateruæ pars; pars igi-
 tur & salutis & beatitudinis Ex te ille quærit beatitudi-
 nem, tu ex illo? Tuo se is latere muniri confidit, tu salu-
 tem ab eo expectes. O væcordiam! *Næ ille denique mi-
 serabilis* (vtor verbis Minutij) *cuius in homine mortali spes
 omnis inuititur; totum enim eius auxilium cum extincto homine
 finitur.*

*Non est fidē-
 dum crinci-
 pibus, quia
 salutem dare
 nequeunt.*

Minut.
 F. in
 Oâ.

*Exibit spiritus eius: & reuertetur in terram suam:
 in illa die peribunt cogitationes eorum.*

Flet fiet demū, vt qui humanæ fortis obliti Nestoreos *Quis sunt
 mortales.*
 annos atque adeo coruorū æua sibi pollicebātur, tri-

duana febricula cōsumpti, ac non rarò repentina morte sublati, sentiant quàm fragilis sit hæc vita, quàm inanis gloria, *similisque vitro* (vtat verbis Augustini de felicitate Romanorum loquentis) *fragiliter splendido.*

S. Aug.
de Ciu.
Dei.

Quo pius Æneas, quo Tullus diues & Ancus?

Puluis & umbra sumus.

Somniant interdum aliqui se tam altos nummorū aceruos tractare, vt neque Cræso, neque Midæ cedant. Magnificas domus extruunt somniantes, argenteam aureamque supellectilem coëmunt, agrorum fines longè latèque producunt; verumtamen quemadmodum hæc omnia tandem à luce detecta mendaciorum plena reperiuntur, inanè que diuitiæ deprehenduntur; ita sanè cùm animam suam mortales Principes efflant, quàm vanæ quàmque instabiles fortunæ illæ sint, quibus tantopere gloriabantur, miseri intelligunt.

Somniant alij se summa vi ædificia montesque concutere, cœlum humeris fulcire, mœnia, vel munitissima quaterere ac demoliri, exercitus fortissimos in effusam fugam vertere, opposita quæque, omnibus licet viribus munita, perrumpere, sed veluti luce Solis aduentante, quàm exigua sit ea hominum vis, apparet, quam noctis tenebræ exaggerauerant altiùs: sic supremo vitæ die vires omnes, quibus Principes elati, humana diuinæque omnia barbarè contempserunt, miserè collabuntur.

Velut somnium surgentium Domine in Ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Ps. 72.

Ex Principū
obitu, quanta
sit eorum in-
felicitas ap-
paret.

Cùm itaque immortalis ac præpotēs Deus catastrophè cecinerit, tuusque terrene Princeps, anhelitus reuocabitur in humum suam, in humum, in quâ, illam, quæ imi subsellij homunculos cum optimatibus miscet, atque adeò scepra ligonibus æquat, statim profectò apparebit, quanto illi in errore versantur, qui hominem æstimant

æstimât non eo quo est, sed quo extrinsecus exornatur, opibus nimirum, honoribus, aliisque fortunæ mendaciis, tunc tu, cui sceptrum in huius vitæ scœna, fabula assignauerat, tu qui elatus inCESSERAS & cothurnatus, exalceaberis, atque ad staturam tuam redibis, tunc ô vir diuitiarum tamquam ex alto somno experrectus nil aliud inuenies in manibus tuis nisi umbras; tunc tui ô bellicose, qui montibus more gigantum insulisque cœlû quaterere atque expugnare parabas, conatus cadent irriti non secus ac quercus fulmine iccta disuicitur; tunc eorum, qui ex ancipiti mutatione temporum pendeant, prosperisque tuis rebus certabant ad obsequium, faustæ acclamationes in rabidos latratus vertetur, & illi ipsi, qui tibi superstiti bene precabantur, terrâ grauem imprecabuntur, & cineri penes inferos tormentum. Quod si aliqui fuerint, qui tuo funeri illachrymentur, num nouum putas in Principum funere mœorem fingi? Periisse Germanicum nulli iactantius mœrent (aiebat Demetrius Celer apud Tacitum), quàm qui maximè letantur.

Tertul.
lib. de
testim.
animæ.

Tac. lib.
2. an.

Plaut. in
Amphit.

Tu verò amice, qui postumorum beneficiorum spe illectus, elephantis partum diu expectasti, tu qui vigilans diu somniaisti, atque Sossie illius Plautini hoc idem tibi usurpabas moræ impatiens,

Credo equidem dormire solem atque appetum probe;
tu qui multa perpeffus es, vt lux aliqua tenebras tandem disuiceret, seruitutemque tuam ac assiduos labores fructus aliquis præmiûmque consequeretur; Numine isto tuo extincto, asylôque collapso, quid facies spe longa frustratus? quò te vertes? quò miser confugies? cuius fidem opemque implorabis?

Hæredes, inquis, Principis adibo; supplices manus protendam, hianti ore, vt pulli hirundinum querula voce cibum petam. Eorum instar, qui in magna sicci-

Eius aulici
inane studiû
qui mortuo
Principe suâ
adhuc spem
ad hæredes
Principis
transfert,

rate Aquilicia Ioui immolabant. Nudipedalia populo denuncia-
bant, nubila de laquearibus expectabant, cœlum vocibus tun-
debant, vt aliquid pluuiæ destillaret in terras; aureū im-
brem, quō exulta crumena irrigetur, flagitabo. Annos e-
numerabo seruitutis, caniciē ostentabo, fidelitatē meam
animique candorem, ipsemet, silētibus aliis, prædicabo.
Magnus gubernator & scisso nauigat velo (inquit Seneca) et si exarmauit, tamē reliquias nauigij aptat ad cursū.
Bene quidem,

Tertul.
apolog.
cap. 40.

Seneca
ep. 30.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

Scimus fortes & strenuos etiam contra fortunam insistere spei, timidos & ignauos ad desperationem formidine properare. Sæpe maiori fortuna locum fecit iniuria. Multa ceciderūt (aiebat tuus Philosophus) vt altius surgerent & in maius. Terra marique humana opera cessarent, nisi malè cedentia iterum tentare libuisset.

Virg. 6.
Aenc.
Tac. lib.
18. an.
Senec.
ep. 92.
Senec.
lib. 7. de
ben. cap.
31.

At illi te à spe in spem trahent. Etiamnum testamenti tabulas obsignatas, forte respondebunt. Proinde obdurandum. Elephantem aliquando parituram, optatum imbrem casurum. Tu quid interim facias? Hæres tamquam nauis in salebris? Ego vatem agam, si lubet, ego tibi prædicam quid factururus sis. Cum Claudio (liceat mihi per humanitatem tuam, ludicra hæc seriis immiscere) alea ludes pertuso fritillo, & fugientes tesseræ quæritabis.

*Nam quoties [Claudius] missurus erat
resonante fritillo*

Senec. in
Apolol.

Vtraque subducto fugiebat tessera fundo;

Cumque recollectos auderet mittere talos

Lusuro similis, semper semperque petenti

Decepere fidem, refugit, digitosque per ipsos

Fallax assiduo dilabitur alea furto.

Sic cum iam summi tanguntur culmina montis

Irrita

Irrita Sisyphio voluntur pondera collo.

Hor. ep.
I. lib. I.

Eius quoque rustici vesaniam imitaberis, de quo Horatius ita cecinerat:

*Rusticus expectat dum defluit amnis, at ille
Labitur & labetur in omne volubilis auum.*

Tul. Ro-
scius in
Eleg.
militar.

Quid, miser, irrito labore te diutius torques ac maccaras? Supputa supputa mi homo rationes tuas: dati acceptique tabulas confer: expende diuturnam seruitutem tuam, beneficiaque accepta, reperiésque superstite Principe vana te spe inflatum; mortuo, & spem & rem concidisse. Ferunt Andræassum Castellum senio-rem, virum & animi & corporis robore insignem, arte militari, triumphorumque magnitudine celebrem, non eam quam sperauerat, quæque virtuti multis exemplis spectatæ debebatur, laborum mercedem tulisse, ac proinde vsum per iocum in crista gentilitij stemmatis candelâ accensâ, cum hac inscriptione, ALIIS INSERVIENDO CONSUMOR. Quod vllum, infelix aulice, qui illiberali Principi fortunas, ætatem, ingenij vires ob spem nescio quam, quæ te diutissimè ludificauit, miserè consumpsisti, aptius tibi magis que proprium symbolum reperias? eò enim redactus es, vt lumine, quod facultatum tuarum pinguedine alebatur, extincto, totus in fumum euanueris. Quid tu igitur præposteram istam spem, monstrum tam inconstans, ac tetrum tam constanter colis? quid tu tam debili sustentaris baculo? quid tu tam tenui filo vitam tuam alligasti? quid tu naui innumeris rimis fatiscenti immane fretum superare audes? quid tu incumbere non ti-
mes parieti inclinato & macerie depulsa?

Psal. 61.

Beatus, cuius Deus Iacob adiutor eius, spes eius in Domino Deo ipse: qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

ille verò beatus est qui spem suam figit in Deo rerum omnium creatore.

SI vlla est in terris beatitudo (quam esse quidem et si rudem atque inchoatam docent Theologi, & eam Dauid illis verbis, *Beati immaculati in via*, non obscure indicat:) ea est viri diuino robore firmati, terrena despicientis, sua sorte contenti, atque ad cœlestia semper aspirantis. Quòd si mauis Dauidem hîc de illa felicitate loqui, qua mentes ab omni corporis labe secretæ in cœlis perfruuntur; næ ille, qui cœlestibus viribus fultus in Deo rerum omnium creatore spem suam figit, beatus erit, statùmque bonorum omnium aggregatione perfectum consequetur.

Pf. 118.

Porrò dicitur *Deus Iacob*, hoc est, verus Deus: nã familia Iacob verũ Deũ colebat, cùm Ammonitæ, Moabitæ, Philisthæi, & cæteræ finitimæ gentes essent idololatræ. Ergo non is, qui mortalem hominem tamquam Numen veneratur, beatus censendus est, sed qui verum Deum non humanis vicissitudinibus obnoxium, nec bonorum nostrorum indigentem, sed totius beatitudinis fontem, colit, in eoque omnem spem suam sitam habet.

Spes, quæ in homine collocatur, quàm fallax, quàm vana sit, paulo antè satis demonstratum puto: quæ autem in Deo figitur, tam firmæ est, vt à Dauidе securitas ipsa nominetur. *In pace in idipsum dormiam & requiescam, quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.* Quiescum (inquit ille) somnum capiam, atque in vtramque (vt aiunt) aurem dormiam, quoniam hanc meam requiem in tuto collocaisti. Spes hîc Hebraicè *בְּתֵבָה* *Betha*,

Pf. 141.

hoc:

hoc est, securitas.

Quantum igitur sapias, si Deo potius rerum omnium Creatori, quàm homini, hoc est, miseriarum omnium cumulo (vtar verbis Dauidici) VNIVERSÆ VANITATI temet tuâque omnia credideris? Ecquisnam facilius, quis benignius, quàm Deuste iuuare potest, qui ex insita bonitate, nullo negotio, hanc rerum vniuersitatem non sibi, sed humanis potissimum vsibus condidit, conditam sapientissimè liberalissimèque conseruat? Cui autem minus fidas, quàm homini, qui siue tibi ob auaritiam odiûmve prodesse non vult, siue ob imbecillitatem, etiamsi maximè velit, non possit?

*Hæc rerum
vniuersitas
humanis po-
tissimè vsi-
bus à Deo
procreata est.*

Ad magnum hoc sydus, quod quidam Mundi oculum lepidè nominarunt, SOLEM inquam, quo vno omnia implentur atque collucet, cuius quotidiano cursu diei noctisque spatia signantur, annûsque temperatur, cuius calore aluntur corpora, immodici humores comprimuntur, hyemis tristitia mitescit, tellus tepè facta verno tempore aperitur; Æstate fruges maturescunt; Autumno tanta tibi fructuum copia percoquitur, oculos mentemque conuerte.

Lunam noctis tenebras leni ac remisso lumine segregantem, spatia menstrua conficientem, suisque incrementis ac damnis admirabilem, suspice.

Stellas quæ certis ac definitis versibus rerum vicissitudines faciunt humanæ vitæ perquam necessarias, contemplantur.

Dein proximum hunc aëra intuere, quo respiramus; collectas nubes, cadentem pluuiam, qua exulta tellus irrigatur, mollicur, seminibusque paratur. Ventorum præterea ingentem vim obseruare ne pigeat. Hi per totum cœlum diffusi, aërem dum assiduè exercent impelluntque, vtilem nobis reddunt ac vitalem. Hi estiuos ardores

ardores temperant. Hi modò imbres euocant, ac spargunt in terras, modò nimios comprimunt. Hi fatorum arborumque fructus alunt, ipsique maturitati multum conferunt. Hi demum regionum commoda communia faciunt, populosque magna locorum intercapedine diiunctos consociant.

Deflecte iam oculos ad TERRAM, quam OPEM dixerunt maiores nostri, cuius ope humanæ vitæ alimenta quærentur; matremque, quippe quæ natos homines suo sinu excipit, & magna florû, salutarium herbarum, frugumque varietate statis anni temporibus, fusa, recreat ac nutrit, quæque mortuos demum piè recondit ac sepelit. Hic innumeras belluas aspice, tuis, homo, pedibus prouolutas, vt multis laboribus in colendis agris earum adminiculo leuareris, earumque lacte & carnibus alereris.

Oceani mirum & vastum ambitum circumspecte, ex quo fontes & amnes (quos fecundissimæ huius matris mammæ eleganter nominauit Philo Iudæus, per abditas terræ cauernas atque recessus, emanantes nativam amaritiam deserunt, potumque cunctis animantibus sincerum.

Salutarem copiosumque tribuunt. Quanta inter aquas piscium (quos humanæ vitæ delicias non ineptè dixeris) varietas? Quanta luxuriam quoque instruens copia, neque enim necessitatibus tantummodo nostris præuisum est (scitè aiebat Seneca.) *Vsq; in delicias amamur.*

At dixerit aliquis, cur si Deus hanc rerum vniuersitatem hominis causa procreauit, tam multa nobis contraria & inimica cum in mari, tum in terra reperiuntur?

Stoici, cum dicerent multa esse in gignentibus & in numero animalium, quorum lateat utilitas, sed eam processu temporis inueniri (sicut iam plura prioribus

Macr.
lib. 1. c.
10.

Philo
Iudæus
de mudi
opificio
explicat.
ea verba
Gen. 2.
Fons asis
debat de
terra.

Aliter scit
Arist.
in Mete.
Vide Senec.
qu.
nat. li. 3.
c. 5. Sed
nos Salomon
sequimur, pro
cuius opinione
vide Iul.
Cæc. Scal.
in exerc.
exot. ad
Hier.
Cardanum.
Senec.
lib. 4. de
benef.

Quæritur,
cur si Deus in-
numera hu-
mano generi
contraria &
inimica pro-
crearit.

saeculis

ſæculis incognita, neceſſitas & uſus inuenit, hac ſe difficultate liberos eſſe putarunt.

Lact. lib.
de ira
Dei. c.
13.

Sed Lactantius hunc ſibi nodum ſic explicaffe uſus eſt. *Breuius igitur & uerius reſpondere potuerunt in hunc modum: Deus cum formasset hominem, ueluti ſimulacrum ſuum, quod erat diuini opificis ſummum, inſpirauit ei ſapientiam ſoli, ut omnia imperio ac ditioni ſuæ ſubingaret, omnibusque mundi commodis uteretur. Propoſuit tamen ei bona & mala, quia ſapientiam dedit, cuius omnis ratio in diſcernendis malis ac bonis poſita eſt. Et paulo inferius. Propoſitis igitur bonis malisque tum demum opus ſuum peragit ſapientia, & quidem bonum appetit ad utilitatem, malum reuicit ad ſalutem. Hæc ille; quæ ſanè ſi diligenter obſerues, de iſtis quoque rebus homini noxiis diuino Numini gratias ages, uixque umquam adducare, ut mala quæ ſunt, mala eſſe dicas.*

Adde quòd ſi primi noſtri parentes in officio permaſſent, nihil umquam noxi experti fuiſſent.

Quin tu itaque, aulice Chriſtiane, terrenis & caducis rebus ſpretis, temet cum diuino ſempiternoque Numine conglutinas, à quo tot tantaque beneficia in te extiterunt, atque exiſtunt in dies?

*Aulicus cum
aeterno Deo
ſeſe coniungat.*

Ipſæ te animantes rationis expertes, atque adeò res inanimatæ monent, ut perpetuam aliquam coniunctionem ames. Grues ob alas parum firmas, corporiſque imbecillitatem inſtar nauis uentis agitatae fluitant; quod cum naturæ ui inſtinctuque cognofcant, lapide unguibus apprehenſo, vacillantem uolatum fulcire ſolent.

Iob 13.

PL 117.

Tu homo qui à ſancto Iobo iure *folium, quod à uento rapitur, ſtipulæque ſicca nominariſ, modò lapidem angularem, lapidem, quem reprobauerunt adificantes, apprehendas, (impetant te licet circumquaſque dæmonum furia) ecquid umquam periculi formidabis?*

Videō & hederas (inquit Tertullianus) *quantum velis* Tertul.
lib. de
anima. *premas statim ad superna conari, & nullo præeunte suspēdi, quōd malint parietibus inuehi textili sylua, quā hūmi teri voluntaria iniuria.* Tu animal ad sublimia natum, hūmi repere pulchrum putabis, diuināque opem præeūtem, tēque ad superna erigentem negliges? Atqui *sacrilegij vel maximi instar est* (vtat verbis Minutij Felicis) *hūmi querere quod in sublimi debeas inuenire.* *Videō & vitem* (pergit Tertullianus) *adhuc tenerem & impuberem intelligentem tamē iam opera sua, & volentem alicubi adharere, cū innixa & innexa proficiat.* Tu homo rationis particeps, diuina imago, si terrenis caducis que rebus contemptis, Deo adhæseris, papæ quantum proficies!

Minut.
F. in
Octau.

Age itaque mi aulice, sic Deum tuum affare, *In velamento alarum tuarum exultabo, adhasit anima mea post te, me suscepit dextera tua.* Psal. 62. *Ipsi verò, hoc est, dæmones, qui mihi insidias tendunt, in vanum quaesierunt animam meam, introibunt in inferiora terra, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.* Profectò, vt is, qui Deo adhæret, dæmonum insidias facillimè superat, ita is, qui rebus terrenis implicatur, eorundem fit præda & cibus. Audi Cyprianum: *Serpenti terram secundum Dei sententiam deuoranti præda & cibus fiunt qui terrestribus inhaerescunt.* Cypr.
lib. de
lapf.

Et Seuerini hos aureos versus demum recitare ne pigeat:

Da Pater augustam menti conscendere sedem,

Da fontem lustrare boni, da luce reperta

In te conspicuos animi defigere visus.

Disiice terrenæ nebulas & pondera molis,

Atque tuo splendore mica: tu namque serenum,

Tu requies tranquilla piis, te cernere finis,

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

Boët de
consol.
Philos.
lib. 3.

Qui

Qui custodit veritatem in seculum.

Semper suam fidem seruat Deus : nam & potest, vt
vidimus, iuuare, & vult.

Gregor.
Gyal.
Syntag.
1. 2. &
10. hist.
deorum
Pier. Va-
ler. Hie-
rogl. lib.
4.
P. 144.

Veritas fidei parens dicta à maioribus nostris, eaque
nuda, nulloque fucò compta pingebatur, quòd in pa-
ctis conuentionibusque nihil fucatum, nihil subdolum,
aut à veritate alienum esse debeat. Hebræis eadem est,
quæ fides.

*Divina in
perfoluendis
promissis
constantia.*

*Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, & sanctus in omni-
bus operibus suis.* Ecce tibi dictorum factorumque con-
iunctionem, vt videas perfectam esse Dei fidem, quæ ni-
hil aliud est quàm **DICTORVM FACTORVM QVE
CONSTANTIA, ET VERITAS.** Et quidem cum ille
dicat, *Petite, & dabitur vobis, querite, & inuenietis, pulsate, &
aperietur vobis;* quis dubitet, quin (modò rectè petamus)
promissa largè benignèque perfoluat? Qua verò ratio-
ne, qui bene precatur, semper votorum compotes fiant,
docent passim sancti Patres. Consulat qui volet eorum
Commentarios, reperietque sanctas purasque fidelium
preces numquam suo fine frustrari, nihilque à Deo æ-
què alienum esse atque perfidiam.

At enim, cum petierim quæ cum animo, tum corpo-
ri essent salubria, nil tamen adhuc sum consecutus.

August.
tract. in
Ioan.
102. in-
itio.

Quid? *Accipit quod peti* (inquit Augustinus) *si non con-
tra suam salutem sempiternam petit: accipit autem quando de-
bet accipere;* **QVÆDAM ENIM NON NEGANTVR,
SED VT CONGRVO DENTVR TEMPORE DIF-
FERVNTVR.** Tu interim perge vt cœpisti; pulsa &
aperietur tibi.

Nihil nihil, mihi crede, Deo fidelius constantiusque
inueniri potest. Rectè itaque Propheta noster, eximias
illius dotes commemorans, ait, *Qui custodit veritatem in*
H 2 *seculum.*

saeculum.

Terrenorum
Principum
perfidia.

Cæterum omnis homo mendax. Id cum animaduertisset Ps. 115.
hic idem sanctissimus vir, sic diuinam fidem implorans
exclamauit: *Saluum me fac Domine, quoniam defecit sanctus,* Psal. 111.
quoniam diminutæ sunt veritates à filiis hominum. Diminutæ
verò? Desierunt veritates (sic enim Hebræi legunt) abiit
ab hominum cœtu fides. *Vana locuti sunt vnusquisque ad
proximū suum, labia dolosa in corde & corde locuti sunt.* Quis-
que sese (inquit Propheta) lenibus blandisque verbis
insinuat socio, vt eum fallat, aliud habens in ore, aliud in
pectore. Quod verò fœdissimum est, ac monstri simi-
le, terreni Principes, quibus vt facillimum, ita sanè pul-
cherrimum tutissimumque foret fidem colere, perfidia
vsque adeò oblectantur, vt maiorum exempla, qui fidē
hosti, ac vel homini perfido datam capitis etiam pericu-
lo seruandam docuerunt, spernentes, regium esse ducūt
pacta turbare, in re seria ludere, atque, vt ita dicam, Pro-
theum agere. Ecqua tandem ratione ingrati animi no-
tam effugient ij Principes, qui præclarissimam hanc vir-
tutem, cuius viribus dominantur, & quam vel inuiti im-
perij sui basim nominare coguntur, conuellunt atque
prosterunt? Horret animus, cum Rhadamisti illius
barbarum & crudele facinus memoria repeto, qui, vt
Cornelius refert, primo in *Mithridatis amplexus effusus si-
mulare obsequium, socerum & parentem appellare. Adicit ius-
iurandum non ferro, non veneno, vim allaturum. Simul in lu-
cum propinquum trahit, prouisum illic sacrificium imperatum di-
ctitans, vt diis testibus pax firmaretur. Quid? Mox Rhada-
mistus quasi iusiurandi memor, non ferrum, non venenum in*
*sororem & patruum expromit, sed porrectos in humum & ve-
ste multa grauique opertos necat.* Hęc barbari hominis fides.
Siccine rei sanctissimæ illudatur? O scelus vix vllis pia-
culis eluendum! Atqui si liceret nostrorum quorum-
dam

Tac. lib.
12. an.

Idē ibid.
paulo
inferius.

dam Principum consimilia facta commemorare, nihil esset profectò cur ex veteri historia barbarorum exempla fumeremus. At quis vñquam in lubrico pedem feliciter posuit?

Valer.
Max lib.
1. c. 1.
Fulgof.
lib. 6.

Sed nonnullis (ais) obstinatum inuictamque fidem perniciosam aliquando fuisse, memoriæ proditum est. M. Regulus acerbissimos cruciatus, crudelissimamque necem perpeffus est. Guido Comes Flandriæ (vt alios nonnullos tacitus prætermittam) captiuus apud hostes interiit.

Quid tum? Scilicet maluerunt viri sapientissimi pro sua erga Patriam pietate, vitam profundere, quàm fidem vel tantillum violare, certò scientes paucorum ciuium, fidem sanctissimè colentium, interitu, non extingui, sed illustrari ciuitates.

Sanè, cum Principes tametsi acutissimo ingenio præditi sint, falli possint interdum (homines enim sunt) quamquàm haud facile fallètur, si viros pios & doctos in consiliu adhibuerint antequàm deliberèt) haud ego eos inconstantia perfidiaque arguendos esse dixerim, qui eam fidem frangunt, quam cum sibi, tum Reip. indecoram exitiosamque futuram esse cognouerint; cum enim fides Iustitiæ fundamentu sit, quis vñquam sanæ mentis homo eam dicendam esse fidem velit, quæ iustitiam excindit? Quin potius (si me audias) eos irridendos esse dixeris, vel, vt verius loquar, deplorandos, qui si inhonestum quippiam promiserint mori malunt (tanta est vècordia) quàm incòstantia perfidiaq; conuinci. Non est hæc fides, sed peruicacia, sed amentia. *Si magno mibi, aut DETRIMENTO, aut RVBORI futurum est* [quod promissi] *malo semel excusare* (aiebat Seneca) *quare negauerim, quàm semper quare dederim.* Et rursum: *Non est leuitas à cognito & damnato errore discedere, & ingenuè*

Non sunt accusandi perfidia ij Principes, qui fidem, quàm indecoram: que exitiosam sibi ac Reipubl. futuram intellexerint, frangant.

Seneca
lib. 4. de
beneficiis.

fatendum est, aliud putavi, deceptus sum. Hæc verò superba stultitiæ perseverantia est, quod semel dixi quaecumque est fixum ratumque sit. Non est turpe cum re mutare consilium. Hinc quanta Germanorum olim fuerit stultitia colligitur, de quibus hæc noster Tacitus. *Aleam, quod mirere, sobrii inter serua exercent tanta lucrandi perdendi-ve temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo ac nouissimo iactu de libertate ac de corpore contendant. Victus voluntariam seruitutem adit, quamuis iunior, quamuis robustior, alligari se ac venire patitur.* EA EST IN RE PRAVA PERVICACIA. IPSI FIDEM VOCANT. & de Herode sanctus Ambrosius. *Quanto tolerabilius tali [Herodi] fuisse periurium sacramento, si tamen periurium dici posset, quod ebrius inter vina iurauerat, quod deieratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetæ caput, & hoc estimatum est fidei esse, quod amentia fuit.*

Tac. de
morib.
Germ.

S. Amb.
lib. de
off.

Principes reprehenduntur, qui honestam fidem fallere nihil curant.

Illi igitur reprehendendi sunt, illi insectandi, è quorum ore calidum (vt aiunt) & frigidum, & qui leuissimis de causis à seipsis turpiter dissentiant, honestamque fidem fallere, parum nihilve referre putant.

Quotusquisque est igitur, qui eiusmodi Principibus, quibus nec pudori est, nec religioni datam fidem violare, semet suaque omnia credat? Quis ab eo sanctissimarum legum curam suscipi putet, qui FIDEM, hoc est, iustitiæ sedem ac fundamentum, quo leges stabiliuntur, conuellere non dubitat? Quis demum speret corruptos perfidorum mores ab eo componendos esse, qui secum ipse mirabiliter pugnet?

Aulicus ne sit credulus pr. missis Principum caueat, sed semet suaque omnia Deo credat.

Erige itaque, aulice, animum tuum, spemque tuam in Deum Opt. Max. confer, qui custodit veritatem in seculum. Quam terreni principes aulicis infidi sint, historiæ omnes testantur, ne scænæ quidem silent. Afferrem exempla cum vetera, tum recentia, at non humanarum rerum

rerum ignaro scribere me puto. Ipsa infelicis aulici, qui diuturnam durissimamque seruiuit seruitutem, facies (vel me tacente) satis superque demonstrat, quàm durè tractatus ille fuerit, quàm vanis promissis circumuentus ac ludificatus. Quanta vultus macies, totiùsque corporis imbecillitas? Audi, quas miser edit in extremo ætatis actu querulas voces, data sibi verba dolens.

Quàm serò (cheu me miserum!) sapere cœpi, meamque stultitiam noui. Aperui quidem iam tandem oculos, meque hæctenus umbras tenebrásque temere sectatum esse sensi, at eos in ea ætate aperui, in qua præ senectute ita languent, hebescunt, atque caligant, vt lucem, qua olim melioribus annis maxima cum voluptate fruius essem, intueri nequeam. Si amicum aliquod in tempestate fulserit sydus, exporrigunt Nautæ frontem, omnemque ex animo timorem abiiciunt. Vide ego naufragium, damnum sentio, at quid mihi prodest hæc lux, quæ naufrago insultat, anteactæque vitæ temeritatem exprobrat? O vtinam numquam è littore soluissem, vëtorumque ludibrio memet meaque omnia dedissem, scopulos certè vitassem, ad quos miser allisus sum, immanésque fluctus in portu tutus contempsissem. Pereat ambitio. Pereat auaritia, cæteræque pestes, quæ me bonis omnibus expoliatum in hanc voraginem demerferunt.

Ætas profectò me deficeret, si eius omnes inanes querelas huc transferre velim. Fortunæ, cuius blandimentis non fecus ac turbine pessum datus est, rotam admiratur, & sequitiam accusat. Modò eam fraudolèto cauponi comparat, qui hospites hilari vultu exceptos expilat, modò meretriculæ, quæ homines dulci veneno delinitos tandem enecat. Equorù, qui dum vsui sunt, chari habentur, inutiles facti, phaleris, ephippiisq; spolian-

tur,

tur, abiiciunturque, se per similem dicit. Sacculum, quem aureis impletum iri putabat, plenum aranearum ostentat, & pæne nudus clamat, OMNIA BONA MEA MECUM SVNT; hoc tamen Stilponi dissimilis, quòd ille amissis liberis, amissa vxore, ex incendio publico solus & tamen beatus euasit, hic ex aula mortalium omnium infelicissimus. Quid te pluribus morer?

Plautina illa semper habet in ore,

Eheu redactus sum ad hanc vnicam tuniculam,

Et ad hoc misellum pallium; perij oppidò.

Plaut. in
Rud. sc.
5.

Demum (quod valde mireris) maiore cū eiulatu, largiorésq; lachrymas profundens, suæ adhuc spei, quæ ratorum caussa malorum fuerat, memor, suas omnes querimonias ita cum eodem illo Plautino claudit,

Perdidi spem, qua me oblectabam.

Plaut. in
Rud.

At memineris, aulice, veteris prouerbij, SERO SAPIVNT PHRYGES. Prius quomodo Syrtes istas atque Charibdes effugeres integra incolumiq; nauicula, istorumque fluctuum impetum ac rabiem tutus euaderes, considerare debueras, quàm à littore solueres. Quanto melius fuisset Deum sequi, QUI CVSTODIT VERITATEM IN SÆCVLVM, cui qui confidit, *sicut mons Syon non commouebitur in aeternum, qui habitat in Hierusalem.*

Pf. 124.

Quid attinet iam de fato queri? Temetipsum potiùs ô miser, obiurga. Quid enim te ad seruitutem adegit? Num egestas? Atqui si non amplū ac opulentum, saltem tibi mediocre patrimonium erat. Fuerit tamen tenuissimum. Nónne illud potuit parsimonia industriaque augeri? Et quidem. *Inest enim in omni sacculo* (dicebat Seneca) *quot sat est.* At inquires fortasse, te mercatores illos imitatum fuisse, qui mari fortunas suas audacter committunt spe magni alicuius lucri. Illos quidem aliquando

Senec.
ep. 17.

do

do decoquere, nauì à turbine demersa, mercibus, lucrì-
que spe à fluctibus hauistis, non rarò tamen bene nume-
ratos domum redire. Iaciendam proinde aleam.

Plaut. in
Afin.

Necesse est facere sumptum qui quarit lucrum.

Itane verò? Lue igitur vnà cum mercatoribus temeri-
tatis pœnas, qui non tam egestate, quàm auri auræque
popularis fame sacra compulsus tete Principum ædibus
mancipasti. Scitè profectò Poëta Lyricus,

Hor.

Qui pauperiem veritus potiore metallis

Libertate caret, dominum vehet improbus atque

Seruiet aeternum, quia paruo nesciet vti.

Cic. de
petit.
Consul.

Agedum tu, qui terrenorum Principum promissis oble-
ctaris, vel oneraris potiùs, *Epicharmion illud teneto* (vtar
verbis Ciceronis) *neruos atque artus esse sapientiæ non temere*

Senec.
lib. 2. de
ira.

credere. Et Senecæ hoc monitum animo tuo infixum he-
reat, *Nihil nisi quod in oculos incurret manifestumque erit cre-*

Senec. in
ep.

damus. Et quoties suspicio nostra *vana apparuerit, obiurgemus*
credulitatem. Non omnibus quidem abroganda est fides;
vtrùque enim (vt idem alibi inquit) *in vitio est, & omnibus*
credere, & nulli, sed magna tibi adhibenda est cautio, ac
diligentia, ne circumueniaris. Demosthenes vsque adeò
hanc ἀπίσταν commendat, vt vnã illam esse dicat sa-
pientibus à natura concessam CUSTODIAM SALV-
TIS ET FORTVNARVM.

Senec.
ep. 89.

Tu autem Christiane Princeps (si Princeps, quàm Ty-
rannus esse ac dici mauis fidem, quæ in re meritò Iusti-
tiæ fundamentum dicitur, *sanctissimum humani pectoris bo-*
num, ac rerum publicarum salus, qua vita continetur, si-
ne qua nihil firmum, nihil diuturnum esse potest, ab exi-
lio in Patriam reuocato. Reuocabis autem, si quæ Deo
bonis que viris pollicitus es, aliquando præstiteris.

*Princeps ho-
nestam fidem
colat.*

Porrò quemadmodum Tyranni fidem tam hostili-
ter oderunt, atque execrantur, vt eam ne inter subditos

quidem sedem habere patiantur (sciunt enim numquã tyrannidem euerti, nisi cum aliqui consenserint & conspirarint;) ita ingenui Principes eam imperij sui vinculum esse pro certo habent, eaque duce sperant se ad Deum proximè accessuros. Certè Romani illam in Capitolio (vt refert Cato Censorius) vicinam Iouis esse vulerunt, vt se eius magis beneficio, quàm armorum strepitu tantam gloriam consecutos esse significarent. Quin ipsas legiones non tam Aquilis & Imperatorum aureis imaginibus, quàm eiusdem vexillo (propterea enim in signorum fastigio dexteræ duæ complexæ interdum apponebantur) cohonestandas putarunt.

Vide Arist. lib. 5. polit.

Inuchitur auctor in eos politicos, qui fidem, cum ita occasio postulat, violandam esse docent.

Quid (malum) rem tam salubrẽ, tam sanctã, ac diuinã nostræ tẽpestatis Politici euertere non dubitãt? Quid Sex. Pompeium irrident, cui cum facillimũ esset aduersarios suos violata fide obtruncare, atque ita toto terrarum orbe potiri, pluris fidem, quàm imperium fecit? Docent passim historiã nonnullos Principes fidei adminiculo ingentibus opibus locupletatos, suorumque populorum amore & obseruantia non minus quàm armis munitos, hostibus formidabiles fuisse; & tamen erunt homines tam impudentes, vt docere audeãt Religionem virtutẽque imperio famulari debere, licerẽque Principi pro re nata fidem vel iureiurando firmatam equẽ atque cothurnum exuere? Istudne est Machiauellistarum acumen? Hæccine tam arroganter ostentata rectè regnandi forma? Quid aliud dicam, nisi ab his nebulonibus, queis nec ara, nec fides, nõ Reges & Principes, sed latrones institui? Quid enim sine fide, hoc est, iustitiæ base, regnum aliud est, nisi magnum publicumque latrocinium? Ipsemet Machiauellus fatetur Romanis antiquiorem fuisse fidem, sanctiũsque iureiurandum quàm leges, vllãmque vtilitatem, quippe qui

pluris

Tac. lib. 1.
 pluris diuinam quàm humanam potentiam æstimarét, ac pro certo haberent DEORVM INIURIAS DIIS CVRÆ.

Quidni eos igitur imitádos doceat à Principe imperandi cupido, qui non tam armis, quàm fidei beneficio longè latèque suum imperium propagarunt? Nullum profectò exitum haberet hic noster Commentarius, si eorum híc Principum exempla enumeranda suscipiam, qui ob seruata[m] fidem incolumes à Deo seruati sunt. Vnum afferá, ex quo Principes plus nimio Machiauellistis addiçti facile intelligere poterunt, quàm bene bonis Principibus inuicta fides cesserit. Cùm Alexander Macedo bellum gereret cum Dario Persarum Rege, nihil non egit, vt Iaddum summum Iudæorú sacerdotem à Dario abalienaret, eúmque sibi fœdere copularet. Misit proinde ad eum nuntios, qui illius animum optimis oblatis conditionibus pertentarent. Respondit summus sacerdos, sibi illud nõ licere; fœdus enim, quod cum Dario percussum fuerat, inuiolabili sacramento confirmari.

Iosephus
 antiquit.
 lib. 11.
 cap. 8.

Heus tu Politice, vbinam tuum commentum ac somniũ, quo adducto supercilio probare contendis in eo statu maximi Principis victorisque volútati (fide etiam violata) obsequendum fuisse? Fateor Alexandrum, audito sacerdotis responso excanduiffe, ac de Hierosolymis expugnandis populandisque consilium cepisse, verum vsque adeò eius demum ira deferbuit, vt tamquã victus hunc ipsum sacerdotem, in quem excanduerat, pontificiis vestibus indutum, religiosissimè veneratus fuerit.

Præstat itaque Christiane Princeps, vt diuino Numini, quàm impiæ perniciosissimæque Machiauellistarum doctrinæ temet committas: nam, *Nisi Dominus curam fidem*

*Princeps ne
 impiã perni-
 ciosãq; Machiauellista-
 rum fidem*

conuellentiu,
doctrinam
segnatur.

stodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Vanum est tibi ante lucem surgere. Vanum planè tibi erit diuinis legibus humani acuminis tenebras offundere, surgunt porrò ante lucè, sed frustra, qui suo dumtaxat ingenio fulti, sine Deo cæcum regnandi iter arripiunt. Scire cupis ô Princeps, in quas isti nocturni ac vagi viatores voragine sese & vniuersum populum præcipites dedant? Lege secundum librum Regum, & videbis fame Israëliticu populam vexatú propterea quòd Saul fidem à Iosue Gabaonitis datam violasset, nec tantum scelus expiatum, nisi septem virorum è familia Saulis in crucem actorum supplicio ac nece.

2. Reg.
c. 21.

Inunc, & abiecta fide, faustú tibi regnum pollicere.

Facit iudicium iniuriam patientibus.

Diuina Iustitia.

QVàm iustissimo Deo iustitia chara sit, ex eo cognosce, quòd nihil ille magis frequentiúsque hominibus inculcat, quàm in iuredicundo æquitatem; quòdque acerbissimas de iniquis Iudicibus sumat pœnas. Si verè vtique Iustitiam loquimini, recta iudicate filij hominum. Etenim in corde iniquitates operamini, in terra iniustitias manus vestrae concinnant. Et paulo post: Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum; molas leonum confringet Dominus. Ad nihilum deuenient tamquam aqua decurrens, intendit arcum suum, donec infirmentur. Sicut cera, quæ fluit, auferentur: supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Ps. 57.

Principes Iustitiae solam speciem retinent.

Vtinam Principes ius redderent ciuibus iniuria affectis. Vtinam iustitiæ patrociniū susciperent, sed, quod dolèt omnes boni, Carneade acutiores facti, eam & mirificè laudant, & lacerant. Fatentur quidè, ea, tamquam fundamento niti ciuium salutem, Principibúsque valde

Plin.
Iun.in
Panegy.

valde periculosum esse rem optimam aperto odio prosequi. Cæterum, quia non ignorant *fisci malam causam numquam esse nisi sub bono Principe*; ab impiissimis autem hominibus pluris priuatam vtilitatem quam honestatem faciendam esse didicerunt; idcirco veram expressamque virtutem, quippe publicam vtilitatem spectantem, à se facessere iubent: speciem dumtaxat retinent. Itaque specioso Patrisfamilias nomine subditos mirum in modum ludificantes leges condunt, primo quidem aspectu Reip. salutares, verum, si propius & acutius inspicias, eas immanis auaritiæ explendæ desiderio conditas fuisse, reperies. Quam lepidè Traianus Cæsar olim fiscum lienem appellauit! Nempe vt lien multum succum, qui ad corporis alimētum transire deberet, non rarò ad sese trahens, totum corpus macie taboque consumit; sic profectò & fisco ciuium opibus tumescente, vniuersa Resp. insanabili morbo contabescit. Quis non videt (proh pudor!) nostris hisce temporibus nonnullorum Principum ærarium lienem factum esse miserorum ciuium?

Tac. lib.
I. an.

Illi præterea Principes, qui sordidos homines atque indoctos iudiciis, vel temere præficiunt, vel (vt *comparatione deterrima sibi gloriam querant*) vel vt eos tandem tamquam spongias exprimant, vel vt sint, quos populus magis oderit, quam Principem; qua fronte iusti Principes dici volunt? Num tu illum bonum nauclerum esse diceres, qui furentibus ventis, gubernaculū imperitis pueris, aut homini temulento regendum traderet? Non, opinor. Annon, si naus demergatur, eam culpa scordis sceleratiue illius naucleri demergi dixeris? Ita quidem. Atqui lites, dissensiones, inimicitias, aliæque scelera complura non minus in Rep. furere ac debacchari Principes norint, quam in mari vêtos, sibi que

peruadeant, à se vniuersam Remp. pessumdari, cum Iudicibus indignis, iustitię gubernaculum committunt.

*Principes innocentes in-
auleis inu-
riam patien-
tibus iudicium
non faciunt.*

Sed ad res aulicas veniamus. Quid causę sit quærūt aliqui, cur aulici plerumque petulantiores procacioręque sint Principibus in deliciis. Audiui ex viris doctis, id ex parum sano eorundem Principum iudicio accidere, qui rerum momenta, vt bonos arbitros decet, minimè expēdentes, verborū lenocinia atque pigmenta animi candorem putant; quorundam aulicorum vafriem, prudentiam censent; imprudentiam, constantiam dicunt; contumelias, fortis animi signa. Audiui etiam contumeliosos idcirco à Principibus ferri, imò foueri, quòd eorum pertimescant ingenium & scommata. Ita enim Romani malos venerabantur Deos ne nocerent, vt à Tullo Febrem dedicatam: & Pallorem atque Pauorem ab Hostilio cultos legimus. Sunt præterea qui suspicentur maledicos à Principibus tamquam molossos ali ad custodiam domus, vt eorum videlicet latratibus ac morsibus territentur compescanturque liberiores quique (*viles enim sunt prauis ad res prauas*) aiebat Aristoteles) *clauus clauo pellitur*. Næ illi acerrimi canes fuerunt, quos *Seianus* (teste Seneca) *vt sibi mansuetos, omnibus feros haberet, humano sanguine pascebat*. Ut sit. Certè hoc genus hominum in aula dominatur. Ecquod innoxio viro vllum effugium tanta molestissimorum canum turba circumdato? Quæ misero spes, Principe domestica iudicia tamquam pueriles ineptias aspernante? Deus est ò aulice, qui facit iudicium iniuriam patienti?

Minur.
Fel. in
Oâ.

Seneca
de con-
sol. ad
Marciã
c. 22.

*Aulicus qui
cupiat à ma-
ledicorum
calumniis li-
berari omnē
suam spem
in Deum
transferat.*

In illum igitur omnia tua studia confer, si cupis à maledicorum obrectationibus liberari. Ab humanis iudicibus ad Deum, tamquam ad totius æquitatis fontem sic prouocat Dauid Psalmo vi. *Exaudi Domine iustitiam meam, intende deprecationem meam. Auribus percipe orationem meam*

meam

*meam non in labiis dolosis. De vultu tuo iudicium prodeat; oculi tui videant equitatem. Probasti cor meum, & visitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. A te optimo atque æquissimo Iudice ius meum exeat (inquit ille.) Tu causam meam ab omni dolo & fallacia alienissimam discepta. Tu me placido vultu ab oppugnatoribus meis tuere. Faucant oculi tui, quibus non respicis personam hominum, faucant, inquam, æquitati meæ. Tu enim haud præcipitem de me sententiã feres, quippe cordis mei affectus optimè nosti, atque vt aurũ igne, sic rebus aduersis innocentiam meam explorasti. Sic ille; cuius profectò vestigia si sequaris, quis dubitet, quin obtrectatores tui, qui dicunt tibi, *Euge euge, serant tandẽ confusionem suam?**

Psal. 39.

At interim necesse est, vt qui te in asylum confugisse putaras, in asylos tamen incidisti; haud multum eorum conuiciis perturbere. Scito te in aula versari, quæ conuiciorum est sedes. *In ea (vt olim aiebat Sallustius) ad reprehendenda aliena dicta & facta, ardet omnibus animus.*

Excitatur
amicus ad
patientiam.

Ergo tibi ira omnino coërcenda est, *sive is par sit, à quo iniuriam accepisti, sive superior, sive inferior.* Auream illam Epicteti Stoici sententiam, quæ, sapientum omnium iudicio, vniuersam Philosophiam complectitur, *Ανέχ & ἔ*, *Απέχ & ἔ* infixam in corde geras. Ea sit vitæ tuæ modus ac regula. Sustine illatas iniurias, abstine ab omni maledicto.

Inferiorum iniurias in lusum iocumque vertedas viri sapientes docuerunt. Si aliquis igitur è fæce plebis in te maledictum vllum contorserit, prudentissimè facies, si riseris, meminerisque ab Aquila nequaquam captari muscas, nec lunam latratu canum territari, suumque cursum intermittere.

Sive ab inferioribus iniuriis afficitur.

Seneca
lib. de
ira, c. 33.

Potentiorum iniuria (docet Seneca vir aulicarum rerum peritissi

Sive à potentioribus.

peritissimus) hilari vultu, non patienter tantum ferenda sunt. Facient iterum, si se fecisse crediderint. Hoc habent pessimum animi magna fortuna insolentes, quos laeserunt, oderunt. Notissima est vox eius, qui in cultu Regum conseruerat. Cum illum quidam interrogaret, quomodo rarissimam rem in aula consecutus esset, senectutem, INIURIAS, inquit, FERENDO, ET GRATIAS AGENDO. Sape adeo iniuriam vindicare non expedit, ut ne fateri quidem expediat. C. Caesar Pastoris splendidi equitis Romani filium, cum in custodia habuisset, mundicius eius & cultioribus capillis offensus, rogante patre, ut salutem sibi filij concederet, quasi de supplicio eius admonitus, duci protinus iussit; ne tamē omnia inhumanē faceret aduersus patrem, ad cœnam illum inuitauit eodem die. Venit Pastor, nihil vultu exprobrante. Propinauit illi Caesar beminam, & posuit illi custodem. Perdurauit miser, non aliter, quàm si filij sanguinem biberet. Unguentum & coronas misit, & obseruare iussit, an sumeret; sumpsit eo die, quo filium extulerat, imò quo non extulerat. Iacebat conuiuia centesimus, & potiones vix honestas natalibus liberorū podagricus senex hauriebat, cum interim non lachrymas emisit, nec dolorem aliquo signo erumpere passus est. Cœnauit tamquam pro filio exorasset.

Hoc vnum Pastoris exemplum tibi sit instar omniū. Ex eo disce, quàm priuatis hominibus à suo Principe lacessitis patientia necessaria sit. *Necessaria est ista doloris refrenatio* (aiebat idem auctor) *vtique hoc sortitis vitæ genus, & ad regiam adhibitis mensam. Sic estur apud illos, sic bibitur, sic respondetur; funeribus suis arridendum est. Et quidem quid faciat miser aulicus? Exprobrétne Principi suo fauitiam? Quid inde (obsecro) utilitatis? Omnis indignatio in tormentum sui proficit, & imperia grauiora sentit, quo contumaciùs patitur. Sic laqueos fera dum iactat, adstringit, sic aues viscum dum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt. Nullum est tam arctum iugum, quod non minus ledat ducentem, quàm repugnantem. Vnum est leuamentum malorum ingentium, pati, & necessita*

Seneca
lib. 3. de
ira. c. 15.

Seneca
lib. 3. de
ira.

necessitatibus suis obsequi.

Sed ad æqualium iniurias, si lubet, transeamus. Quid agat, inquis, aulicus, à pare lacefficus? Num eorum turbida consilia sequatur, qui canino more mordentem remordent, ac non alium suæ dignitatis patronum ac ludicem norunt, quàm conuicium?

Sine ab æqualibus.

Seneca
lib. 2. de
Ira, c. 3. 2.
Tertul.
lib. de
Patien.

Lactan.
de ve-
ro cul-
tu, c. 1. 8.

Minimè verò: nam, vt sapienter aiebat Seneca, *qui dolorem regerit, tantum excusatus peccat.* Tertullianus verò, *Quidenim refert, inquit, inter prouocantem & prouocatum, nisi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille posterior? Tamen vterque lasi hominis Domino reus est.* Et Lactantius: *Qui enim referre iniuriam nititur, eum ipsum, à quo lasus est, gestit imitari. Ita qui malum imitatur, bonus esse nullo pacto potest.*

Non licet regere conuicium.

Lactan.
de vero
cultu.

Ps. 26.

Quid, quod *mibi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus?* Habes Deum, cuius gladius retundi, cuius ictus eludi nequit, cuius iudiciù nemo effugere potest, vltorè; *Sedet enim maximus & æquissimus Iudex speculator & testis omnium* (ait Lactantius) *hunc homini præferat, hunc malit de sua caussa pronunciare, cuius sententiam nemo effugere potest, nec defensione cuiusquam, nec gratiâ.* Sanè cùm diuina vltio sit ineuitabilis, quidni illatas iniurias tantisper fers, dum tibi faciat Deus iudicium iniuriam patienti? Cunctari tibi videtur? *Expecta Dominum; viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum.* Morari quidem videtur ac tardus esse ad opitulandum iniuria affectis. Sed non ita est. Hominum est ista opinio, quorum vt angusta mès est, ita diuinorum consiliorum ignara. Etenim diuina mès, cùm vno aspectu cuncta intueatur, & quid cuique quòve tempore còueniat, optimè intelligat, opportunè profectò facit quicquid facit. Silet Deus: tu importunis clamoribus & querimoniis loca omnia còplebis? Erras profectò si perpetuum eius putas futurù silentium. Audi

Deo cura vltionis relinquenda est.

Psal. 49.

Dauidem, Deus manifestè veniet; Deus noster, & non flebit.

Audi Ifaiam. *Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir praeliator suscitabit zelum, vociferabitur, & clamabit, super inimicos suos confortabitur. Tacui semper, silui, patiens fui, sicut parturientes loquar, dissipabo, & absorbebo simul.* Ifa. 42.

Non dānā-
tur iusta de-
fensio sed ei
præfertur sæ-
pius graue si-
lentium.

Ergone (inquis) os meum semper comprimam? Ergone aditus omnis ad defensionem, quam natura hominum animis ingenuit, mihi præcluditur? Minimè. Scio pro dignitate tuenda & fortunarum & capitis periculum generosos aliquos subiisse; sit tamen opportuna, sit sapiens, sit demum Christiana defensio tua. Et sanctos viros legimus ut quorundam effrænatam impudentiam comprimerent, maledicentiámque debacchantem coërcerent, atque ut veritatem suo loco restituerent, scimus tam seipsos, quàm alios maximis eloquentiæ viribus ab hominum calumniis vindicasse.

Præstabit tamen sæpius, meo quidem iudicio, ut iniuriis laceffitus ad diuinum Numen confugas, Davidisque exemplo obmutescas interdum, quàm ut pluribus verbis defensionem tuam exaggeres. *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, & dolor meus renouatus est. Obmutui planè (inquit Dauid) atque abstinui non solum ab iniuriis, sed etiam à bonis, ne & illa in calumniam raperent obtrectatores mei, quamuis ea taciturnitate vehementer angerer, dolorque meus recrudesceret. Nimirum consciëntia virtuti satis amplum theatrum est, satis disertus patronus. Iusti (docet Ambrosius) est dissimulare, nihil loqui, tenere bonum fructum conscientie, plus committere bonorum iudicio, quàm criminantis insolentiæ, contentum esse gravitate morum suorum; hoc est enim silere à bonis, quia bene sibi conscius falsis non debet moueri, nec aestimare plus ponderis in alieno esse conuicio, quàm in suo testimonio. Hęc Ambrosius. Equidem nonnulli sapientes viri non alio defensore, ac patrono,*

Psal. 38.

Ambros.
lib. 1. off.
cap. 5.

patrono, quàm constanti silentio, dignitatem suam ab obrectatorum calumniis egregiè vindicarunt: opportuno namque grauique silentio disrumpuntur inuidi, contumeliosique, multo autem verborum apparatu anfa sæpissime maleuolis præbetur nouæ reprehensionis, ac demum acrioris obrectationis. Sic iniuria ex iniuria neçtitur; sic magis exulcerantur animi, quos taciturnitas temporis que diurnitas sanauisset.

Tertul.
lib. de
patient.

Addam & consilium Tertulliani, quod si in hac via, quam salebrosam putas, accipias ac sequaris, honestam sanè tui defensionem, atque adeò licitæ vltionis rationè didiceris. *Omnis iniuria* (inquit ille) *seu lingua, seu manu incussa, cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungetur, quo telum aliquod in petra constantissimæ duritiæ libratum & obtusum. Concidet enim ibidem irrita opera & infructuosa, & nonnumquam repercussum in eum, qui emisit, reciproco impetu sauiet. Nempe idcirco quis te laedit, ut doleas, quia fructus ludentis in dolore laesi est. Ergo cum fructum eius euerteris non dolendo, ipse doleat necesse est amissione fructus sui. Tunc non modò illesus ibis, quod etiam solum tibi sufficit, sed insuper aduersarij tui & frustratione oblectatus & dolore defensus. Vidésne quo ictu inuidorum maledicentia ab æquanimitate percellitur? vidésne illum manū suam perdere, qui verberat lapidem?*

Sepe is defendit ac licitè vltisitur, qui iniuria læcessitur, se patientis fuerit.

At enim speciosè quidem ista dicuntur, quàm autem verè nescio. An me stipitem esse putat Tertullianus? Quid mihi Stoicorum istam ἀπάθειαν obtrudit.

Bono sis animo, mi aulice. Non stipitem esse te vult Tertullianus, sed virum, qui sciat dolorem dissimulare, ac velit belluinos motus comprimere, ac rationi subiicere. Duram istam Stoicorum indolentiã, ne somniat quidem. Fructum ex ista doloris refrænatione tantum existentem tibi ostendit; fructu illo si lubet. Certè si

Possibilis est patientia, nec valde difficilis.

puerorum proteruas manus, si ægri rabiem, si furiosa phrenetici verba æquo animo toleramus, quòd nescire videantur quòd faciunt, quid causæ est, cur maledicorum conuicia tam grauitè feramus? *Quid interest* (diceret Seneca) *quo quisque vitio fiat imprudens? Imprudentia par in omnibus patrocinium est. Quem animum nos aduersus pueros habemus, hunc sapiens aduersus omnes, quibus etiam post iuuentam canosque puerilitas est.* Abstineo nostrorum exemplis, quibus non solum facile fuit, sed etiam iocundum perferre iniurias. Quis dicat grauem iniuriam fuisse Philippo Macedonum Regi (hunc enim vt Christianos magis pudeat produco) qui palàm fatebatur, maledicorum conuiciis factum esse, vt melior euassisset, dum operam daret, vt ipsi mendacij conuincerentur? Nempe vir prudens contumeliarum patientiam, cum ingens ad regni tutelam, instrumentum esse sciret, non acerbitate conuicij, sed fructum vtilitatemque spectabat. O virum Alexandro filio hoc præstantiorem, quòd non populos tantum, sed affectus quoque suos strenuissimè perdomuit. Quis iam dicat: Graue est, difficile est iniurias ferre? Adeone es delicatus aulice Christiane, vt ab homine Ethnico animi fortitudine ac robore te vinci patiaris: Stoicorumque ἀπάθειαν ac stuporem obtrudi tibi putes, cum ad patientiam inuitaris?

*Gloriosum ac
vtilissimum
inuidiorum
maledicentia
perferre.*

Esto tamen, grauissimum ac difficillimum sit. Num vetusti illius prouerbij te cœpit obliuio, *δίσκολα τὰ καλὰ?* Quàm gloriosum est obuias quasque interciderè difficultates, quàm vtile? Planè si illi, qui inuidiorum latratus ac morsus tolerare nolunt, atque ad omnes puncti vnculas concutiuntur, considerarent ex inuidia fructus persæpe vberriimos existere, eam profectò moderatiùs ferrent: inuidia enim tametsi virtutem hostiliter persequitur, cum virtute tamen nascitur, cum

Senec.
lib. 3. de
ira.
Idè lib.
in sapien-
tem non
cadere
iniu. cap.
12.

virtute

Senec.
ep. 79.

virtute habet incrementa, virtutis umbra meritò nominatur. Quare Socrates tum se apud homines aliquo in pretio esse censuit cum alienam subiit inuidiam. *Rutilij innocentia ac virtus lateret nisi accepisset iniuriam* (inquit Seneca) *dum violatur effulsit*. Si præterea æternam illam mercedem (quod caput est) spectarent, quam illis Deus promisit qui in Iesu Christi gratiam maledicta æquo animo tolerant, gauderent profectò Apostolos imitati (*qui ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati*) tantum abest, ut dolorem vllum perciperent.

Quid igitur hominem toruis oculis fortunam tuam intuentem, teque impurissimo ore conuiciantem versaris, dirisque deuoues? Erit erit ille (modò æquam memineras rebus in arduis seruare mentem) virtutis tuæ testis insignis ac præco. Erit tibi (vno verbo dicam) instar gradus per quem ad æternam gloriam adscendes.

Seneca
lib. de
tranq.
animi.

Porro, ut omnis aditus iniuriis occludatur ab eorum procaci ingenio ut abhorreas maximè cupio, qui *urbani atè nesciunt continere, nec periculosos abstinent salibus*, sed eligunt potius (si detur optio) amici, quàm dicterij alicuius iacturam facere: scommata enim iniuriarum obtreccionumque semina esse illi optimè norunt, qui diu in aula versati sunt. Quoties comœdia in tragœdiam vertitur? quoties à verbis venit à verbera, & risum fletus consequitur? Fuere sanè olim, ac sunt etiam fortasse, qui non solum patienter tolerant feruntque scommata, sed ea libenter etiam audiunt; at scito plerumque valde periculosum esse vellicare leonem. *Neronis odium* (legis apud Cornelium) *aduersus Vestinum ex intima sodalitate cœperat, dum hic ignauiam Principis penitus cognitam despiciit, ille ferociam amici metuit, sæpe asperis facetiis illusus, quæ ubi multum ex vero traxere acrem sui memoriam relinquunt.*

Tac. lib.
15.*Aulicus ab
asperis facetiis
abstinet.*

Igitur (subiicit paulo post) non crimine, non accusatore existente, quia speciem iudicij induere non poterat, ad vim dominationis conuersus, Gerelanum Tribunum cum cohorte militum mittit, iubet praeuenire conatus Consulis. Quid te pluribus moror? Misero abscinduntur venae, vigens adhuc balneo inferitur, calida aqua versatur, nulla edita voce, qua semet miseraretur. At ô Vestine quanto prudentius fecisses, si cum secunda fortuna uterere, tace re nouiffes.

*Iustitia
Christiano
Principi cõ-
mendatur.*

Sed ad te iam tandem mea sese ô Princeps conuertit oratio, qui reuera, non autem nominatenus Princeps es. Equidẽ cum nihil difficilius sit, quam bene imperare, ut olim Diocletianus dicitabat, nihilque sit quod magis difficultates minuat, quam Iustitia, operæ pretium me facturum puto, si de eximia hac virtute, quæ regnorum habenas moderatur, non nihil quod è re tua publicaque sit, attigero.

*Quanta &
Regum, &
legum Iusti-
tia esse de-
beat decla-
ratur.*

Iustitiæ (quæ quidem, ut nosti, est constans perpetuaque voluntas ius sui unicuique tribuens) fruenda causa Reges olim insigni aliqua virtute præcellentes constituti fuere: nam initio multitudo cum à locupletioribus opprimeretur, ad vnum aliquem sibi confugiendum putauit, qui summos cum infimis pari iure sociaret, retineretque. Eadẽ prorsus origo legum, quas rectè mutum magistratum, normamque ciuitatis dixere maiores nostri.

Quanta igitur & leges & Reges integritas ac sanctitas decet, quorum interest statuere inter homines æquitatem, ac ferere bonos mores? Vide itaque Christiane Princeps, ne ita viuas, ut malorum opificum (quos non extruere, sed destruere dixeris rectius) vel imperitiam, vel socordiam, vel prauitatem imitari videaris. Vide ne obliqua ac tortuosa Machiauelllicarum legum norma umquam utare, sed recta & Christiana sanctissimarum constitutionum. Hæ sanciant, quid iustum iniustumve sit, quid agendum quidve fugiendum præcipiant. Le-

pidẽ

pidè profectò Lucretius,

Lucret.

*Denique vt in fabrica si praua est regula prima,
Normaque si fallax rectis regionibus exit,
Et libella aliqua si ex parte claudicat hilum,
Omnia mendosè fieri atque obstipa necessum est.*

Ita profus est. Quàm eorum Principum, qui Machiauellica vtuntur norma, vniuersum opus mendosum ac distortum sit, sciunt viri prudentes ac pij, dicerent quoque illi ipsi Principes, quibus potior est utilitas, quàm honestas, si tormenta pectoris suàsque ipsi pœnas fateri vellent.

Tac. lib.
5. an.

Quamobrem, si vitium aliquod in legibus, quas tu aut maiores tui tulistis, deprehenderis, eas vel corrigere, vel rescindere ne te pudeat. Malus pudor est, qui tibi dedecus & vniuersæ ciuitati perniciem affert. *Silex tua* (finge tecum Tertullianum sic loqui) *errauit: puto ab homine concepta est, neque enim de cælo ruit. Miramini hominem aut errare potuisse in lege condenda, aut resipuisse in reprobanda? Nonne & ipsius Lycurgi leges à Lacedæmoniis emendatæ tantum auctori suo doloris incusserunt, vt in secessu inedia de semetipso iudicaret? Nonne & vos quotidie experimentis illuminantibus tenebras antiquitatis totam illam veterem & squallentem syluam legum nouis principalium rescriptorum & edictorum securibus truncatis & ceditis?*

Tertul.
Apol. c.
4.

Præterea Iudices, hoc est, Iustitiæ Antistites, legisque administros, eos viros constituito, qui bene regula vti sciant, ac velint, qui videlicet quid factum sit iustè, vel iniustè, siue ex lege, siue contra legem perspiciant, atque ex legis præscripto sententiam ferant; qui demum non solùm crimine, sed etiam suspitione criminis vacent. Certè cùm iudiciis præficiuntur homines auari & rudes, qui magistratus capessentes *ad auream se messem ire iactât*, vt olim Demades ille dictitabat, & qui leges aranearum telam putantes, diuites ac præpotentes tametsi fontes
impune

Viri iusti iudiciis præficiendi sunt.

impune abire sinunt, in fontésq; pauperes quippe ac debiles vel indicta caussa condemnant, & qui demum per inscitiam iura omnia conturbant, atque permiscent, ipsimet Principes iniuriarum omnium atque dissensionum sunt origo ac seminarium: verissimum namque illud Senecæ Tragicæ,

Qui non vetat peccare cum possit, iubet.

Seneca
Med.

Princeps ad
tribunalia
sæpe descen-
dit.

Enimuero cum sæpe boni, cauti, apti, venditi fuerint à sceleratis Iudicibus Imperatores, ipsemet ô Princeps ad tribunalia descendere interdum ne graueris, ipsamet miseris hominibus aures præbeto: nam *inauditi atque indefensi tamquam innocentes pereunt.* Talem (paucis dicam) priuatis Principem præsta, qualem optares ipse priuatus. Et olim & nostra hac tempestate maximi Principes in forum descendere, caussasque ipsimet cognoscere haud sibi rubori esse duxerunt, nullus enim sic aliena curat, vt sua, atque, *Vt oculo domini* (dicebat Perfes quidam apud Aristotelem) *equus pinguescit, sic sanè coram oculis Principis ius viget.* Vt optimum stercoris genus (Lybis ille apud eundem aiebat) sunt **VESTIGIA DOMINI**; sic vestigia Principis Reip. salus. Hi tibi sedulò imitandi sunt: nam ij, qui morum facilitatem affabilitatémque imperij labem ac nebulam existimantes, miseris hominibus, quos facile possent è publicorù latronum vnguibus eripere, ad suas aures aditù præcludunt, iusti nequaquam dicendi sunt. Boni Principes, ciuium non seruitutem sibi traditam esse, sed tutelam, ac se non ocio ac deliciis, sed assiduis laboribus pro Rep. subeundis natos esse, intelligentes, numquam non sui (cum res ita postulat) copiam faciunt. De Tyberio hæc tuus Cornelius. *Nec Patrù cognitionibus satiatus, iudiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne Prætozem curuli depelleret, multaque eo coram aduersus ambitum & potentium preces constituta.*

Tac. lib.
1. hist.

Arist. in
Oeco-
nom.

Tac. lib.
1. an.

tuta.

Tac. lib. 4. au. *tuta.* Et alibi. *At Tyberius nihil intermissa rerum cura, negotia pro solatus accipiens, us civium, preces sociorum tractabat.* Hac morum facilitate Augustus Cæsar; hac Traianus, hac Hadrianus, hac Alexander Seuerus, hac Philippus Macedo, hac Cyrus tantopere olim commendati. Hac denique ad miraculum præcelluit veræ sapientiæ Antistes Salomon, ad cuius tribunal vel abiectissimis fœminis ac Reip. quisquiliis, hoc est, meretricibus patuit aditus, quas quidem patientia singulari (vt Iosephus perhibet) tacitus audiuit plura pro se clamantes.

Psal. 71. *Nempe ille est Salomon, de quo sic David vaticinatus fuerat, Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & HUMILIABIT CALVMNIATOREM.* Et Iudex nimirum & Patronus erit pauperibus. *Humiliabit calumniatorem,* eum scilicet qui per vim & fraudem pauperi insidias apud Iudicem struit, *συκοφάντας* Græcè scriptū est, quos forensium rabularum furiosum rapacemque gregem lepidè ex recentioribus quidam interpretatur. O vitanam nostri Principes optimum hoc Salomonis consilium sequerentur. Sed ô sæculum infelix! Ergone misera vidua rabularū prius truculenta rabie laceranda est, quàm à suo Principe audiatur? Coercenda coercenda est hæc rabularum effrænata licentia, quorum canino studio (quod olim à Columella scitè concessum latrocinii dicebatur) *inimicitia, accusationes, odia, & iniuriæ fouētur,* quorum profectò rabies eo crudelior, quo Iustitiæ persona obiecta, impune volitat, fallitque incautos.

Tac. lib. 1. an. *At quæ mens (ais) quæ latera, quæ vires ei Principi sufficiant, qui totos dies audiendo subditos consumat? quid, vt sufficiant; certè Tyberianum illud haudquam abiiciendum est, Maiestati maior è longinquo reuerentia.* Et Liuianum illud quanti faciendum est, *Continuos aspectus minus verèdos magnos homines ipsa satietate facit!*

Pineda de rebus Salom.

Vide Platonē dial. 12. de leg. Colum. lib. 1. Tac. lib. 11. an.

Rabularum licentia coercenda.

Quaritur, ut qualescumq; princeps affidè audire debeat.

ullor

L Optimum

Optimum sapientissimumque cōsiliū à Iethro Moyfi datum sequimur, dicimūque eum Principem qui solus iurisdicundionus sustinere velit, stulto labore consumi; satius proinde esse, vt grauiora tractemus ipsi, minora cæteris Iudicibus, *sapientibus tamen & timentibus Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiā, cōmittamus. Non Edilis, aut Prætoris, aut Consulis partes sustineo* (aiebat apud Cornelium Tyberius) *maius aliquid & excelsius à Principe postulatur.*

Exod. 18.

Tac. lib. 3. an.

Respondetur
grauiora tra-
ctanda esse
Principi, le-
uiora cæteris
Iudicibus
cōmittenda.

Optimè. Et nos consilio isti libenter assentimur; quis enim est Princeps, capite tam siliceo, qui subditorum omnibus causis aures accommodet? aut quis est maiestati suæ adeò infensus, vt quamuis laborum omnium patientissimum parèmq; tanto se oneri sentiat, totos tamen dies tribunali tamquam pistrino affixus se deat? Est planè modus in rebus. Sapièter viri docti Principem monent, vt instar Solis & imbris lateat aliquando, ac semet aliquando in conspectum det; sic enim & valetudini, & maiestati, & publicæ demum vtilitati egregiè consulitur.

Quæ sint
causæ gra-
uiores expli-
catur.

Sed quæ tandem, rogo, maiora ista & grauiora sunt, quæ ipsi potissimum Principi tractanda sunt? Num ea, quæ ad Maiestatis crimen; num ea, quæ ad virorum dumtaxat nobilium ac diuitum causas pertinent? Nequaquam mea quidem sententia, sed ea grauiora puto, quæ cæteri Iudices, vix vniquam lotis (quod aiunt) manibus attingere tractareve consuecunt. Causæ itaque viduarum, ac tenuiorum hominum, quas minores Iudices vel despiciunt, vel si despiciunt, auaritiæ plerumque crimine non vacant, grauiissimæ, mi Princeps, censenda sunt, & vero Principe dignæ. Itaque quemadmodum solem sub maturitatem frugum valde necessarium esse putamus, imbrèmq; tum vehementer optamus, cum

tellus

tellus exulta est, sic valde cupimus, vt Principes nunquam non miseris hominibus (quorum incremētis scelerati inuidēt, quorumve inopia ab alio nullo, quàm à suo Principe subleuari potest) patientissimas aures præbeant. Quanta hinc Reip. tuæ vbertas existet! Quàm diuino Numini charus eris! Audi diuinum oraculum.

Eccl. 4. *In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri illorum; & eris tu velut filius Altissimi obediens, & miserebitur tui magis, quàm mater.*

Quia tamen sunt nonnulli Principes, qui Domitiani Imperatoris muscas præteruolitantes captare consuescentis, stylóque præacuto configentis, vassaniam imitati, delationibus quibuscumque faciles aures præbent; hac vna re salutem Principis iustitiámque contineri, existimantes; scito Christiane Princeps, non minus Rebus publicis exitiosos esse, qui nihil omnino audire ac gerere velint, quàm qui delatoribus quibuscumque aures accommodant. Sunt sunt ô Princeps veteratores permulti, qui suis affectibus & commodis impulsí tamquam feræ vinculis laxatæ apud illos Principes, qui libenter delatoribus aures præbent, per summam iniuriam innocentes opprimere gestiunt. Sunt, qui flectendorum ac permiscendorum Principum artem se tenere iactant, gloriánturque à se fortissima quæque pectora perrumpi, ac expugnari. Quanta olim Romani Hispanis siue vafricies fuit, siue imprudentia, qui Granium Marcellum Prætorem Bythiniaë insimulabat sinistros de Tyberio habuisse sermones? *Inevitabile crimen* (ait Cornelius) *cùm ex moribus Principis scdissima quæque deligeret obiectaretque reo: nam quia vera erant, etiam dicta credebantur.* Et Vitellius apud Claudium Imperatorem, nomine censoris serviles fallacias obtegens ingruentiúmque dominatorum prouisor, quo gratiam Agrippina pararet, qualem tragœ-

Princeps ne delatoribus facilem adiutum præbeat.

Tac. lib.
1. an.

diam in Sillanum, cui Octauiam filiam Claudius desponderat, excitauit? Et præbebat aures Caesar (refert Tacitus) accipiendis aduersum generum suspitionibus charitate filia promptior. At Sillanus insidiarum nescius, ac forte eo anno Prætor, repente per edictum Vitellij ordine senatorio mouetur, quamquam lecto pridem Senatu, lustròque condito, simul affinitatem Claudius diremit. Quæso te, Tigellini quoque artes, quibus Nero circumuentus fuit, obseruare ne pigeat. Validiorque in dies Tigellinus, & malas artes, quibus solus pollebat, gratiores ratus, si Principem societate scelerum obstringeret, METVS EIVS RIMATUR, comperòque Plautum & Syllam maximè timeri; Plautum in Asiam, Syllam in Galliam Narbonensem nuper amotos, nobilitatem eorum & propinquos huic Orientis, illi Germania exercitus commemorat. Et paulo post. Syllam inopem, vnde præcipuam audaciam, & simulatorem segnitie, dum temeritati locum reperiret: Plautum magnis opibus ne fingere quidem cupidinem ocij, sed veterum Romanorum incitamenta præferre, assumpta etiam Stoicorum arrogantia sectaq; quæ turbidos & negotiorum appetentes faciat. Nec vltra mora. Sylla sexto die peruectis Massiliam percussoribus ante metum & rumorem interficitur, cum epulandi causa discumberet. Plautus repertus per medium diei nudus exercitando corpori trucidatur. Ob eiusdem Tigellini fallas criminationes C. Petronius venas incidit. Hic inter paucos familiarium Nerom assumptus est (inquit Cornelius) elegantie arbiter, dum nihil amœnum & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbauisset. Vnde inuidia Tigellini quasi aduersus amulum & scientia voluptatem potiore. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur; amicitiam Sceuini Petronio obiectans corrupto ad iudicium seruo, ademptaque defensione, & maiore parte familie in vincla rapta.

Fijsmodi accusatores si suas tibi machinas admo-
ueant ô Princeps, quod consilium capies? Num eorum
infano

Tac. lib.
12.

Tac. lib.
14. an.

Tac. lib.
16. an.

infano furori nudum pectus obiicies? Atqui ne Achilles quidem, quamquam, ut Poëta fabulantur, inuulnereabilis in eiusmodi certamen inermis ac nudus descenderit. Quid igitur?

Certè diuinus Plato in lib. de Rep. Magistratū oprat, qui ad rumores populares obtusas aures habeat, sentitque non facilem aditum delatoribus esse præbendum. Et quidem rectè. Intelligebat nimirum vir prudens nimia delationum quarumcumque audiendarum facilitate ingentē campū calumniis aperiri; calumniis autem vrbes funditus euerti, filios parentibus, fratrem fratri insidiari, amicum ab amico diuelli; innocentiam exterminari, ac demum omnia misceri, ac perturbari. Quantum malorum lex Papia (qua præmiis delatores inducebantur) pepererit, ex tuo Tacito discis. *Multitudo* (inquit ille) *periclitantium gliscebatur, cum omnis domus delatorum interpretationibus subuerteretur, utque antehac flagitiis ita tunc legibus laborabatur. Et infra. Multorum excisi status & terror omnibus intentabatur.* Sed & quanta calumniarum seges delatores sint, egregiè ut solet Plinius iunior docet in Panegyrico. *Vidimus (ait) delatorum iudicium, quasi grassatorum, quasi latronum. Non solitudinem illi, non iter, sed templum, sed forum insederant, nulla iam testamenta secuta, nullus status certus, non orbitas, non liberi proderant. Auferat hoc malum Principum auaritia.* Hæc ille. Tyberij Principatus, (ut de hoc vno verba faciam) in quo delatores genus hominum publico exitio repertum, & pœnis quidem (vtor verbis Cornelij) numquam satis cœrcitum per præmia eliciebantur; & in quo ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat, quas turbas det ista excipiendarum accusationum facilitas ac libido, apertè demonstrat. *Sub Tyberio Cesare fuit accusandi frequens ac pœne publica rabies, quæ omni ciuili bello grauius togatam ciuitatem confecit.*

Tac. lib.
3. an.

Plinius
Iunior
in Pa-
neg.

Tac. lib.
4. an.

Excipiebatur ebriorum sermo, simplicitas iocantium (refert Seneca.) Nihil erat tutum. Omnis scuiendi placebat occasio.

Seneca
lib. 3. de
ben.

Platonem itaque si audias ô Princeps, non aliis profectò armis munitus, quàm surditate, delatorum insidias effugies.

*Queritur an
delatores omnes ab au-
ribus Principis arcendi
sint.*

Ergone (inquis) à conspectu Principis arcēdi sunt delatores omnes? Qua tandem ratione latus à domesticis hostibus muniam? Quàm seditiosorum hominum audaciam comprimam? Quænam in Rep. Iustitiæ sedes relinquetur si delatoribus, hoc est, **IVRIVM CVSTODIBVS**, eiectis quid in ciuitate fiat planè ignorauero?

Tyberius a-
pud Tac.
lib. 4. an.

*Non omnes
delationes
arcendas esse,
respondetur,
sed earum an-
xium aucu-
pium, sed et
eos delatores
arcendos qui
bonos viros
calūniantur.*

Audi Princeps. Plato & cæteri, qui rectè philosophati sunt, accusationes haud omnino reiiciunt, sed earum anxium aucupium; sciebant enim eo, vt dictum est, calumniis ansam præberi, quibus vniuersa ciuitas grauius, quàm civili bello conficitur. Sed nec eos delatores ode- runt expelluntque, qui publicæ salutis causa sceleratos deferunt, sed eos, qui, vt suis prauis affectibus inseruiant, miris præstigiis Principum animos capiunt, & innocentes viros criminantur calumnianturque; attamen, quia frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur, oratio verò sæpissime; difficilèque admodum est fucum insidiasque artificiosè compositas olfacere ac deprehèdere, monendos Principes esse putant, vt cautè delatores audiant: vanam denique omnem credulitatē explodunt; & quidem meritò, nam *quis innocens esse potuit, si accusasse sufficiat.*

Ammia.
Mac. 18.

*Cùm difficil-
limum sit de-
latorum insi-
dias depre-
hendere, va-
na omnis
credulitas
damnatur.*

Simulac itaque delator sese tibi aliquis obtulerit, (qualiscumque ille sit) vires tuas collige, insidiosum aliquid suspicere, calculum suspende, alteramque aurem clausâ reo referua. Magna profectò laude digni Solon & Draco, qui cùm animaduertent, nullam ex omnibus grauiorè iniuriam esse, quàm indicta causa quæquam damnare;

damnare; Atheniensem Senatam iureiurando obstrinxerunt, vt pari benignitate gratiaque tam reum, quam actorem tantisper audiret, dum alterius causam honestiorem cognosceret. Sacrum exemplum quæris, & nostris hisce commentariis valde opportunum? Non longè abieris. Ecce tibi Deus Opt. Max. qui non contentus fœdissimorum sceleratissimorumque illorum hominum clamore, *Descendam* (ait) & videbo virum clamorem,

Gen. 18. *qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam. Certè non ignorabat Deus scelera Sodomitarum, cuius oculis omnia nuda & aperta sunt, sed ait: Descendam, vt nobis exemplum daret, ne precipites in discutiendis iudicandisque negociis essemus, vtque audita relatâque acriter examinemus.*

Lucian. de non temere credèdo calūnia. *At inquit quispiam (non mea, sed Lucianica interfero, quæ quidem aula dignissimum existimo) annon est dignus fide nonnumquam vir, ceterùm bonis moribus, & recto ciuilique iudicio præditus, qui alterum accusat: non licèt tali auscultemus, modò reliquis sibi malis artibus temperarit?*

Age inquam, estne alius Aristide iustior? Ille tamen aduersarius Themistocli, contra eum populi animos exacuit inuidia glorie popularis, vt aiunt, vellicatus? Aliàs vir bonus Aristides, verùm homo erat, nec felle caruit, solebâtque amare alios, alios odisse.

Hæc Lucianus, qui paulo inferiùs & hæc opportunè subnectit, quæ vt pulcherrima, ita quoque saluberrima sunt. Quid igitur faciat vir prudens in re ambigua? Sanè opinor, quod Homerus in Syrenum fabula docet, perniciosas talium sermonum delicias nauigio prætereat, obturet aures, nec passim aperiat affectui cuiquam obnoxius, sed ianitore sedulo ac fido adhibito. Ratione videlicet ac iudicio animi, recta dicentes, reclusis foribus excipiat, inutiles nugas obdito pessulo arceat. Nempe ridiculum fuerit datum adibus ianitorem officio suo defungi, aures mentemque vulgo patere. Postquam ergo tale quiddam calūniatum audieris, tute apud animum tuum rem istam perpende; nihil

Quæritur, an sit habenda fides delatori, qui aliàs vir bonus habemur.

Negatur.

Quid in re ambigua Principi faciendum sit, demonstratur.

attinet

attinet qualis sit qui accusat. Nihil ad rem faciunt alieni mores, nihil accusationis acrimonia. Quin eo maiore studio rem discute, quo instructior venit delator, neque item credere conuenit iudicio & existimationi alterius imò accusantis odio, sed suum veri examen apud nos accuratè seruandum est, sua item calumniatoris inuidentiæ partes danda. Denique quod virimque argumēta suaserint, statuendum. Tum vel odisse, vel amare quem diligenter explorauimus licet. Priusquam id factum sit, calumnie concedere in primo statim congressu, hercle nimis quàm puerile est, ac indignum viro, longèque à iustitia semotum. Hactenus Lucianus, vir, cum seriò loquitur, doctrinæ non contemnendæ. Vides ô Princeps, quàm illi inepti, quàmque Reip. perniciosi sint, quorum cum aures, tum animi impuris delatorum vocibus facile patent. Sed de publico iudicio satis. Quid iam de domestico dicendum erit.

Domestica
iudicia bono
Principi
haud con-
temnenda.

Non possum non magnopere illorum Principum siue stuporem, siue superbiam admirari, qui domestica iudicia tamquam meras nugas negligentes, aulicorum suorum dissidia nihil curant. Quî credam eum facturum iudicium cui inuiriã patienti, quem video domesticorum suorum rixas mutuãque conuicia pro ioco & salibus accipere? Illud tibi S. Pauli in mentem veniat ô Princeps, *Si quis domus suæ præesse nescit, quomodo Ecclesie rei diligentiam habebit?* Et sapientissimorum virorum exempla recole, qui non minori studio œconomica, quàm politica coluere, ac statim intelliges haud ita rem leuem esse domesticis iudiciis præsidere, nascentibus malis obuiam ire exortas lites componere.

Aulicis ma-
ledictis expel-
lendis.

Vnum hoc moneo præter illa, quæ superius de publico iudicio dicta sunt, & mox orationi finem imponam. Vt iniuriarum semina quæque tollas per tuam te pietatem vehementer oro, atque obtestor, vt eos, qui in alienam famam virulentas linguas acuere, ociosorum

aulicorum

aulicorum negotium putant, suumque thesaurum vo-
cant maledicere bonis, à tuis ædibus expellas. Periculo-
sissima res est alere domi feras, quippe quæ non raro

Boet lib.
3. de cõf.
Phil.

Laxant nodis colla solutis,

Primusque lacer dente cruento

Domitor rabidas imbuit iras.

Nec tuæ (mihi crede) famæ parcent, quæ sciunt se ob
maledicendi peritiam abs te foueri & coli.

Dat escam esurientibus.

VT infantes ab iniuriis tuetur Deus, eorumque pa-
trocinium acriter suscipit; sic & famelicos (quæ il-
lius est benignitas) assiduè nutrit. Psalmo etiam CXLIV.
sic diuina magnificentia liberalitasque prædicatur. *Oculi
omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempo-
re opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal
benedictione.*

*Diuina in
alendis ho-
minibus be-
neficientia.*

In eius igitur manus mentis tuæ aciem intendito
Ps. 122. Christiane. *Sicut oculi seruatorum in manibus dominorum suo-
rum, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum donec mise-
reatur nostri.* Sicut, inquam, serui in heris omnem spem
suam sitam habent, eorumque præsertim manibus, à
quibus quottidie cibum expectant, capiuntque, semper
adiiciunt oculos; ita tu quoque, cuius seruitus ingenua
libertas est, regnum est, oculos tuos in diuinas manus
dirige, in quibus, teste Isaia, *descriptus es; in manus vide-
licet illas, quæ si tam largæ liberalésque sunt cuiuis, ta-
met si infimæ abiectissimæque bestiolæ, vt impleant omne
animal benedictione; haud profectò tibi, homini ad ima-
ginem diuinam procreato, & Christiano, hoc est, regni
cœlestis hæredi, restrictæ vacuæque erunt.* Vide, obse-
cro, quàm de te sollicitus sit Deus; quàm lautè, quàm
M opiparè

opiparè ab illo accipiaris. Non solum vitæ necessaria largè tibi suppeditauit, sed iis etiam cibus mensam tuam instruxit, qui fastidians palatum tuum saporibus exquisitis demulcerent, lassamque voluptatem imitarent.

*Principum
auaritia et
sordida in re
frumentaria.*

Immane, quantum à diuina benignitate absunt mortalium Principum complures, qui tum se populis ac domi suæ bene consulere putant, cum liberalitatè è ciuitate extrudunt, atque in exilium pellunt, cumque omnes vires suas eò intendunt, vt largam Dei manum contrahant, diuinamque beneficentiam extenuent, siue dum frumenta è sua in alienas ditiones exportari sinunt, siue dum in annonæ caritate ocio diffuètes lasciuientsque populi curam abiiciunt, siue dum in optimatum frumenta complimentum rapinis sibi conuiendum putant.

*Aulicorum
querimonia.*

Pudet sanè aulicorum quorundam inferioris notæ querelas è triclinio in medium proferre; proferendæ sunt tamen. Queruntur auaritiam nostra hac tempestate sub frugalitatis parsimoniamque nomine ac larua latitare. Aiunt stomachabundi se suomet sensu sæpissime vitare, seque instar cochlearum esse, quæ

Suo sibi succo viuunt, ros sè non cadit.

Plaut. in
Capt.

Queruntur eum prudentiorem sagaciorèmq; œconomum haberi, qui domini rem accuratiùs tenaciùsque conseruet, dicam verius, qui sordidiùs amplificet, instarque hyrudinis alienum exugat sanguinem. Queruntur suas miseras dissimulari. Obtestantur denique Deum Opt. Max. vt suis Principibus bonam mentem det, qua illustrati, auaritiæ sordibus abiectis, liberalitatem, potissimam scilicet Principis dotem, certamque diuitiarum atque inexpugnabilem possessionè iamdiu ab eorum ædibus exulantem, recipiant, receptam numquam expellant. Hæc illi, aliæque complura in eandem

senten

sententiam, quæ si vera sint, non omnino tanta hæc loquendi libertas reprehēdenda videtur, neque statim maledici habendi sunt ij, qui has querelas spargunt in vulgus; *est enim* (vt olim scitè aiebat Philippus Macedonum Rex) *in Principe situm, vt bene, vel malè audiat.*

Quamquam autem perdifficile est ad ventrem auri-
bus carētem, vt olim dicebat in concione Cato Senior, *Aulicis insi-
matur fru-
galitas.* verba facere: spero tamen fore, vt abs te, aulice Chri-
stiane, hic noster de frugalitate sermo libenter ac beni-
gnè excipiatur. Non tibi rem nouam atque inauditam dico, sed familiarissimam. Nihil æquè in sacris litteris tritum. In ipsius mundi, vt ita dicam, incunabulis, legis à præpotenti Deo primum nostrum Parentem à ligno scientiæ boni & mali abstinere iussum, legis deinde, nec sine lachrymis ob diuinum præceptum violatum cum illi, tum vniuerso humano generi pœnas acerbissimas irrogatas. In lege Mosaicâ passim Iudæis certo ciborū genere interdicitur. In hac nostra, quàm frequens ieiunij mentio!

Senec.
ep. 25.

Cachinnos fortè tolleres si Epicuri dictum illud auri-
bus tuis ingererem, **HABEAMVS PANEM, HABEAMVS AQVAM, CVM IP SO IOVE DE FELICITATE CONTENDIMVS.** Absit absit à nobis (diceres) tanta felicitas, quæ si Ioue digna est, illi, qui vel sapientum iudicio miserrimi existimantur, felicissimi sunt. Nihil sanè erat cur ad aulam transiremus. Domi nostræ fuisset abunde ista felicitas.

Senec.
ep. 4.

Atqui seriò loquebatur Epicurus tametsi homo mol-
litiem professus, tu cachinnaris? *Lex illa nature scis* (do-
cet Seneca) *quos nobis terminos statuit? Non esurire, non siti-
re, non algere. Vt famem sitimque depellas, non est necesse super-
bis assidere liminibus, nec supercilium graue & contumeliosam,
etiam humanitatem pati.* Audin aulice? Nimirum ad *satu-
ritatem*

ritatem (vt idem Philosophus aiebat) *non est opus fortuna.* Seneca
 Neque verò putes ventre distento Senecam egisse de ^{ep. 13}
 parsimonia. Hæc ille de se: *Panis deinde siccus, & sine mensa* ^{ep. 84.}
prandiū, post quod non sunt lauanda manus. & alibi: *Inde vino* ^{ep. 109,}
caret stomachus. Non credis homini quippe de se more
 Philosophorum loquenti. Crede saltem Cornelio tuo,
 sic de illo affirmanti: *Simplici victu & agrestibus pomis, ac si* ^{Lib. 15.}
sitis admoneret, profuente aqua vitam tolerat. ^{an.} At antiquæ
 parsimoniæ iam pares non sumus. Quotusquisque in
 aula est, qui pane & aqua contentus viuat? Non ista fru-
 galitas est, sed pœna. Quis non videt propediem vires
 nostras obrutum iri, si istiusmodi felicitati sit locus.

Quidni potiùs tuas obiurgas, aulice, delicias, imma-
 némque ingluuiem, quibus factum est, vt stomacho vi-
 ribúsque languescantibus, ea, quæ superuacanea fuerát,
 facta sint necessaria? Sed ne durior squalidiórque tibi
 homini molliculo videar, quàm hæc nostra tēpora, tuí-
 que mores postulent, per melicet, vt Epicurum in hoc
 genere duriusculum mollias, dummodo res vsitatas &
 non magno parabiles appetas, tantúmque cibi & potio-
 nis adhibeas, vt reficiantur vires, non opprimantur. Hic
 tibi sit frugalitatis modus quando antiquæ parsimoniæ
 iam pares non sumus. Sumptuosas igitur cœnas, largio-
 res exquisitióresque dapes, irritamēta iam lassæ volupta-
 tis, lurconibus iis relinquito, qui felicitatē suam corporis
 fœdissimis voluptatibus metientes, naturam impuden-
 tissimè accusant, quòd paruos ventres hominibus dede-
 rit, quòdque ciborum voluptatem exiguis gutturis fini-
 bus terminarit. Tibi ante oculos non Christianos modò
 Antonium Hilarionem, Paulum Benedictum, Basilium,
 Hieronymum, aliósq; quamplurimos verè frugalitatis
 cultores proponito, sed, vt magis etiam pudeat, Curiū,
 Fabricium, Coruncanum, Senecam, aliósq; nonnullos
 profana

profana historia celebres, qui gulæ irritamenta à coquis mira arte exquisita spernentes, & naturam, quæ paucis minimisque contenta est, ducem optimam sequentes, sibi manu sua parabant cibum. Ecquis deinceps dixerit, *Venter præcepta non audit, postulat, appellat?* (liceat mihi aureis hisce nostri Philosophi verbis oratione cōcludere) *Non est molestus creditor, paruo dimittitur, si modò das illi quod debes, non quod potes.*

Seneca
Ep. 21.

Sed quàm tibi spléndidú, quàm vtile fuerit ô Princeps, Dei Opt. Max. qui dat escam esurientibus, beneficentiã singularem imitari. Sanè tunc maximè fortuna Principis nutat, cùm annona ingrauescit ac fit durior. Historias volue, ac passim reperies *grauitate annonæ sepe iuxta seditio- nem ventri. Nimirum cum ventre humano tibi negocium est* (audi Senecam) *nec rationem patitur, nec aequitate mitigatur, nec vlla prece flectitur populus esuriens.* E contrario ad concilianda studia plebis nihil æquè valet, ac annonæ vilitas. Pulchrè Lucanus in persona Iulij aiebat,

Princeps omni conatus annona diffcultati occurrat.

Tac. lib. 5. & lib. 12.
Senec. lib. de breuit. vitæ.

Lucanus lib. 11.

---irarum caussas & summa fauoris

*Annona momenta trahi, namque adserit urbes
Sola famas, emiturque metus, cum segne potentes
Vulgus alunt. Nescit plebes ieiuna timere.*

Tac. lib. 1. an.

Augustus Cæsar nonne ad firmandum imperium populum annona pellexit? *Vbi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine ocij pellexit* (inquit Cornelius) *insurgere paulatim, munia Senatus, magistratuũ, legum in se trahere, nullo aduersante.* Itaque ne firmissimo hoc imperij fulcro priueris, cura vt suus agriculturæ sit honos, quæ sanè vbi viget, vix vmquam est vlla frugum egestas. Certè si historias legeris, reperies Italiam olim, quamdiu diligenter exulta fuit, non modò suis, sed exteris etiam nationibus fruges largè suppeditasse; cùm verò Africa, & Ægyptus exerceri potius cœpissent, eam sapius & acrius

Vide Cæsar. Tac. lib. 12.

annonæ difficultate exagitatam. Præterea haud ab re fuerit præcauere in futurum, sterilitatem semper timere, sanctumque Patriarcham Iosephum & Seuerum Imperatorem imitari. Ille tantam frumenti vim in horrea Pharaonis fertilibus annis comportari iussit, vt ea non Ægyptij modò, sed & finitimi populi (sæuiente anno) mirum in modum subleuati sint: huic tantæ curæ fuisse legitur annona, vt cum è vita discessit, reliquerit in horreis publicis frumentum, quod septem annos populum Romanum alere potuisset.

Quid Principi faciendū sic declaratur, si è cælo sit sterilitas.

At si è cælo sit sterilitas, cura, vt vel è remotissimis regionibus frumenta in tuam ditionem conuehantur, quamuis maximi tibi sumptus faciendi sint, maximaque pericula subeunda. Quis non admiretur egregias illas Põpeij magni voces, VT NAVIGEMVS VRGET NECESSITAS, VT VIVAMVS NON VRGET? Sic enim ille nauim conscendens, atque ad urbem rei frumentariæ inopia laborantem properans, nautis ob exortam tempestatem nauigationem detrectantibus. O animum verè magnum atque inuictum, cui potior fuit Patriæ periclitantis incolumitas, quàm priuata.

Ad hæc ne subditi *nouis oneribus turbentur, vtque vetera sine auaritia, aut crudelitate magistratum tolerant* prouide.

Tac. lib. 4.

Et illud Tyberij consilium valde mihi probatur (quidni enim, ex cæno gemmas colligamus? quidni malum hominem bona tamen vtiliaque interdum suadentem in consilium adhibeamus?) *Hic scuitiam annonæ incusante plebe, statuit frumento pretium, quod emptor penderet, binosque nummos se additurum negociatoribus in singulos modios. Esto tu quoque plus de populi salute, quàm de ærario sollicitus.*

Tac. lib. 2. an.

Lurconum quorundam ingluuiem insatiabilem, diuitumque

uitumque immensum luxum seuerissimis legibus com-
 pesce, ne vniuersam ciuitatem exhauriant. *Quindecim*
dierum alimenta urbi non amplius superfuisse constitit (inquit
 Tac. lib. 12. Cornelius) *magna Deum benignitate & MODESTIA VR-*
BIS rebus extremis subuentum. Didicimus profecto experi-
 mento sumptuaria lege in annonæ caritate multis in-
 commodis obuiam itum. Cæterum domum tuam pri-
 mum coërce, tum cæteras: nam rectè Claudianus,

Claud.
 Conf ad
 Honor.

---componitur orbis

Regis ad exemplum, nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis
Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Tac. lib.
 3. an.

Precipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit (discis ex
 Cornelio) *antiquo ipse cultu victuque: obsequium inde in Prin-*
cipem, ET ÆMVLANDI AMOR validior, quàm pœna ex
legibus & metus. Optimum quoque erit histriones, fu-
 nambulos, saltatores, scurras, & id genus errone, qui
 nati consumere fruges, tamquam fuci alienis laboribus
 insidiantur, ciuitate & agro pellere.

S. Ambr.
 lib. 3.
 off. c. 6.

Ditiorum quorundam, frumentum comprimentium,
 clausisque horreis truci vultu assidentium, immanem
 auaritiam hostiliter insectare. Hi enim ad fraudè con-
 uertunt naturæ industriam, & indulgentiam, ac (vtar
 verbis Ambrosij) *de fame publica negociantur.*

Ipsis familiaribus tuis ô Princeps, grauem annonam
 esse negantibus, ne sis credulus. Solent enim aulici (ho-
 rû semper hiant in magna fortuna inexplibiles cupidi-
 tates) ab auribus Principum vulgi querelas auertere, pu-
 blicâsque calamitates extenuare, ne congestæ pecuniæ,
 quibus inhiant ipsi, minuatur, sicque sua spe frustreretur,
 nève infames negociationes, quibus implicantur, vllum
 sentiant detrimentum. Num fingo? Num hæc mea sunt
 somnia? Lege Plutarchum (nostra enim tempora quippe
 sacro

facrosancta non ausim attingere) ac reperies Mithridatis exercitum, ipso Mithridate inscio (ducibus nimirum inopiæ famam comprimentibus) pæne fame enectum.

Denique rem optimo Principe dignâ facies, si Theophilum Imperatorem imitatus, persæpe ciuitatem obieris, & quanti res ad victum necessariae vaneant, passim ex obuiis sciscitatus fueris.

Zonara
in Theo-
philo.

*Liberalitas
erga aulicos
Principibus
cõmendatur.*

Quod præterea ad aulam pertinet, si humana diuinâque gloria tibi curæ est, splêdeat non minus in mensa aulicorû Christiana liberalitas, quàm in tua. Vide mihi Princeps, qualem domi œconomum habeas, cui rei familiaris curam demandasti. Eum si auaritiæ morbo laborare intellexeris, arce arce tale contagium. Difficile morbus ille pellitur. Hydropi meritò comparatur.

*Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec situm pellit, nisi caussa morbi
Fugerit Venis & aquosus albo
Corpore languor.*

Non tam œkonomi erit auaritia, quàm tua, imò tua. Si noceat equus (docet Socrates apud Xenophontem) plerumque in sefforem crimen reiicimus. At uero inprimis considerato Heliotropium Solis cursum imitari. Oeconomos videlicet, regulam regendæ domus ab herili plerumque ingenio mutuari. *Improbi domini seruos probos & frugi* (inquit Ischomachus apud Xenophontem) non memini me nouisse. Talis tu esto, qualem œconomum esse vis. *Catella perinde ac dominae*, aiebat nescioquis, & Seneca Tragicus,

Xenoph.
in Oeco-
nomico.

Rex velit honesta, nemo non eadem volet.

Plato
Dialog.
8. de rep.
Seneca.

Dominus soluit compeditos.

*Deus homi-
nes in veram
libertatem
vindicat.*

EOs nimirum, qui peccatorum nexibus impliciti diæram dæmoni seruiebant seruitutem, soluit, atque in veram

veram Iustitiæ cœlestis afferit libertatem.

Mortales autem Principes, fœdissimarum libidinum vitiorumque omnium inexplicabilibus nexibus ciuitates adésque suas implicari patiuntur: quin ipsimet ad flagitia & scelera quæque pessimo exemplo sese duces præbent subditis audacissimos. *Et quoniam* (scitè Lactantius) *mores ac vitia Regis imitari genus obsequij indicatur, quid mirum, si abiiciant subditi pietatem, ne exprobrare Regi scelus videantur, se piè viuant?*

Lactan.
de Iust.
cap. 6.

Terreni: principes pessimo exemplo innumerabiliū scelerum copiatibus suos subditos vincunt.

Deus non alia vincula fidelibus iniicit, quàm eximiæ erga eos charitatis: quid enim euangelicæ legis vinculis benignius, quidve amabilius? Iis certè Catholica Ecclesia, hoc est, Christi sponsa, tamquam fertis quibusdam redimita, ac pretiosissimis monilibus exornata, mirabiles sui ipsius amores excitat. Huc sponsi voces illas pertinere dixerim, *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, collum tuum sicut monilia.* Rabbi Iosephus Albo dum nobis Moisaicam legem tamquam omnibus suis numeris perfectâ absolutamque repræsentare conatur, Euangelium legem esse negat, quòd scilicet numquam ferè Christus in Euangelio tonet, fulguret, gladium vibret, id quòd legistatoribus solemne est. Sed non vidit homo insanus euangelicam legem esse vincula illa amabilia, de qui-

Cant. i.
Vide re
spōsa G.
Gene-
brardi
ad Rab-
binos
Iosephū
Abb. &
Dauid
Kimhi.

Diuina euangelicæque legis vincula amabilia.

bus vaticinatus fuerat Oseas, inquit: *In vinculis Adam traham eos in funibus charitatis.* Huc accede ô Iudæe, ac videbis Christianorum plurimos, non tonitru & fulgurè, sed his vinculis charitatis illectos atque irretitos à scelere tamquam à serpentino morfu sibi cauere, idque vnum agere, vt cœlestem vitam in terris traducant. Sed facebant Hebræi. Satis sit vidisse sacrosanctam legem nostram iugum suauè esse, & onus leue, eoque iugo ac onere non solùm non premi obruique fideles, verùm mirum in modum refici ac recreari.

Ose. 11.

N Cæterum

*Principum
leges auras.*

Ceterum terreni Principes furiosis, importunis nimis atque adeò iniustus legibus tamquam compedibus quibusdam sæpissime subditos adstringunt, tantique illis est dominandi libido, ut non iam à Catholicis Philosophis, sed ab impiissimis hominibus regnandi regulam mutuati, omne suum studium ad populos opprimendos conferant.

*Vectigalium
onus graue.*

Vectigalium autem (ut alia onera prætermittamus) tanta est moles, ut ea infelices homines elisi, vix sese at tollere atque erigere queant.

*Principes pol-
licitationib.
& opibus
aulicos vin-
ciunt.*

Sed alia iam vincula intueor, alios nexus, ingentes nimirum opes, & pollicitationes, quibus Principes non secus, ac tortores immanissimi, aulicos suos tamquam stigmati-
cos fugitios arctissimè vinciunt. O si nobis ad intima aulae penetralia pateret aditus, si scire liceret, quò largæ illæ opes, magnificæq; pollicitationes interdum spectaret, ea fortè cognosceremus, quæ lingua postmodum innocens vix ac ne vix quidè proferre auderet, sed hæc aliis exaggeranda relinquo. Certè quoties in aliquem ex istis aulicis incurro, qui vel auro corrupti, vel *verba blanda* (ut cum Plautino illo sic loquar) *esse aurum rentes distaque doctaque pro datis*, terrenorum Principum nutum iussumque, quamquam Iudæorum diuinum præceptum putant, & quamlibet infamiam subire non dubitant, nã mihi vnum ex illis captiuus videre videor, qui à barbaris quibusdam (*apud quos vernaculum est aurum & copiosum*) auro *vincti in ergastulis tenentur, tanto locupletiores* (ut sic cum Tertulliano loquar) *quanto nocentiores.*

Plaut. in
Afin.

Tertul.
lib. de
habitu
mulieb.

*Quomodo se-
se gerere de-
beat aulicus,
explicatur,
cum à suo
Principe ad
flagitia inci-
tatur.*

Sanè quamquam initio huius operis dixi (si bene meministi) haud mihi propositum esse quemquam ab aula deterrere, quin eos vitæ ciuilibis perturbatores nominavi, qui libellos edunt, quibus aulica vita petulanter vituperatur laceraturque, tamen an mecum ipse pugnem, si ingenuum

ingenuum honestumque virum à malo perditoque Principe auocare coner, sapientum esto iudicium. Equidem cum virum bonum non tam peccata, quam peccatorum pericula vitare deceat, quidni Christiano aulico maxime verò victoriam desperanti, suadeam, vt cum his machinis, quibus magni quoque viri interdum fracti ac debilitati sunt, pertentatus fuerit, sese in effusam fugam coniciat? Ego verò libenter suadeo, qui sciam non minus pessimorum Principum consuetudine virorum integerrimorum persæpe mores corrumpi, quam locis grauibus firmissimam etiam valetudinem tentari, & qui legerim non minus Ecclesiæ Iulianum Apostatam blanditiis obfuisse, quam Neronem gladio, & qui quotidie innumeros videam iaculis aureis confossos cadere.

Quapropter, vt rem hanc paucis complectar, simulac à tuo Principe ad res prauas extimularis, optimo consilio, salubribusque cohortationibus insanum eius impetum retunde ac frange primùm si potes; sin minus, eum tibi militem imitandum proponito, qui cum diu acriterque decertasset, nec quicquam profecisset; ex acie discedens, seque incolumem Patriæ seruans, fugam suam præclaris his vocibus cohonestauit, FUGIO VTRORSVS PRÆLIER; abi, abi, inquam, quamocysime, honestumque exilij squallorem aulico splendori præponito; alioqui capieris (mihi crede) infelicisque temeritatis grauiissimas pœnas dabis.

Tu verò, qui honorum diuitiarumque stimulis concitatus iam collum infelicibus laqueis inferuisti, quoufque tandè patieris, vt ceu *Leo chordula vincetus* (vt in proverbio est) ludibrii causa turpiter circumducaris? Ad eone tui oblitus es, vt vel à feris magnitudine animi vincite finas?

Ad aulicum, qui promissis opibusve irretitus iustitiã deseruit.

*Vincula gestent, manibusque datas
 Captent escas, metuantque truce[m]
 Soliti verbera ferre magistrum:
 Si cruor horrida tinxerit ora,
 Resides olim redeunt animi,
 Fremituque graui meminere sui,
 Laxant nodis colla solutis.*

consol.
 Philof.

Meminit sui leo, loráque, quibus adstringebatur, excutit strenuè: tu homo ad libertatem nate, turpissimas catenas trahere pulchrum gloriosumque putabis? tu spreta diuina lege cœlestiq; gloria, Lucelli nescio cuius caussa mortalis Principis effrænatis libidinibus inseruies, à quo forte propediem honoribus istis expoliatus fortunisque omnibus euersus tamquam hostis eiicieris? Solemne est Principibus (mihi crede) eos ipsos demum, quorum opera ad scelera vsi sunt, fastidire, mirisque modis affligere.

Vt innumeros præteream; hæc de Tyberio Tacitus. *Scelerum ministros, vt peruerti ab aliis nolebat, ita plerumque satiat, & oblati in eamdem operam recentibus, veteres, & prægraves afflixit.* Et Anicetus quo loco apud Neroné fuit post Agrippinæ patratam necem? *Leui post admissum scelus gratia (refert Cornelius) dein grauiore odio, quia grauiorum facinorum ministri quasi exprobrantes adspiciuntur.*

Tac. lib.
 4. an.

Tac lib.
 14.

Agè itaque præpotentem Deum, qui soluit cõpeditos, qui conterit portas areas, & vectes ferreos confringit, summo studio precare, vt nexus istos abrumpat, efficiatque, vt nullis vnquam pollicitationibus largitionibusque delinitus ac irretitus, Iustitiam, è qua vera libertas existit, deserat. *Audi fili, & accipe consilium intellectus (singe sic tecum loqui Ecclesiasticum) & ne abiicias consilium meum. Iniice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: & erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis & torques illius in stolam gloria; decor*

Eccli. 6.

enim

enim vitæ est in illa, & vincula illius alligaturæ salutaris. O te beatum, aulice, si æterno Deo, cui qui seruiunt, optimo iure regnare dicuntur, libertatem tuam tandem aliquando dicaueris.

Vtinam vtinam, Christiane Princeps (te enim iam affari lubet) tua diligentia optimoque exemplo reliqui ciues commoti, sese impuris libidinum vitiorumque omnium laqueis exoluant. Vtinam fœnus præfertim, quo ab hominibus pecunias fraude auctitatibus, priuatoque vsui bonum publicum postponentibus, populi arctissimè vinciuntur, ab imperij tui finibus amandes. Quot mala (bone Deus) ea pestis affert Reip. Iure à Chryso-
Princeps bono exemplo sit suis subditis, conseruetque vitia quæque, præfertim verò fœnus arcere.

mo morsui aspidis comparatur, qui voluptatè primò affert, somnūque conciliat, mox verò enecat. Gaudent initio ij quidem, qui fœnus accipiunt, miseriam suam propediem subleuatam iri, confidentes, verum tum demum damnum sentiunt, cū sese ad inopiam deuolutos vident. Quàm præterea tuo ærario exitiosa est hæc lues! Certè cū Principum opes ex ciuium opibus pendeant, atque hæ ex agricultura & mercimonio conflentur augeanturque; quisnam, obsecro, in tua ditione vetigalibus & portoriis relinquatur locus, si (fœneratoribus vniuersam pecuniam ex ciuium crumenis in suas ædes deriuantibus) qui mercaturam faciant, & huc illuc merces transfuehant, nulli, aut certè paucissimi fuerint? Quàm denique fœnus turbulentum sit, luculenter his
Tac. lib. 5. an. verbis testatur noster Historicus. *Sanè vetus urbi fœnebre malum, & seditionum discordiarumque creberrima, causâ, eoque cohibebatur antiquis quoque & minùs corruptis moribus.*

Vtinam non aliis compedibus subditos tuos oneres atque adstringas, quàm beneuolentiæ. Vtinam, in quâ, Machiaueli, aliorumque eiusdem generis sycophantarum tyrannicas institutiones, è quibus iniustissimæ pe-

Legum sit suauitas & parsimonia.

tuntur leges, quibus miseri populi tamquam compedi-
bus constringuntur, à tuo imperio quamlongissime
propulses?

Vtinam & nouas leges parcè feras: fatis namque di-
dicimus plurimis legibus non instrui ciuitates, sed de-
strui. Sanè, vt miles multiplici eaque graui armatura o-
neratus & ad pugnam ineptus efficitur, & ab hostibus fa-
cile capitur; sic profectò miseri ciues multitudine san-
ctionũ obruti, & quid agant, & quomodo se expediant,
planè ignorant, ac rabularum denique lites (quarũ bo-
nus Princeps acerrimus hostis esse debet) studiosissimè
captantium, eoque leges ediscentium, vt ciuitatem ex-
pilent, præda fiunt.

vectigalium
moderatio.

Quid autem de vectigalibus dicam? Non me fugit
ea ob labores, qui in Rep. gubernanda perferuntur, ne-
cessariò imponi debere. Neronis cuncta vectigalia omitti
iubentis impetum repressum à Senatoribus legimus, *dis-*
solutionem Imperij docendo, si fructus, quibus Resp. sustineretur,
diminuerentur. Nempe tributa, vt eleganter aiebat Cice-
ro, *ornamenta pacis sunt, & subsidia belli.* Vt igitur te non
impedio quominus populis vectigalia imponas, ita ne
nimia sint exactiones, ne crebrae, nève vllam tyranni-
dis vel minimã suboleant suspicionem, percupio. Tem-
perandæ planè publicanorum cupidines Merces ad de-
licias magis quàm ad vsum inuectæ, par est, vt grauius
vectigal persoluant. Ita C. Cæsar peregrinarum mer-
cium portoria instituit. Quid plura? Salomonis, imò
ipsius Dei monitum accipe. *Sufficiat tibi lac caprarum in*
cibos tuos, & in necessaria domus tua, & ad victum ancillis tuis.
Si talis tibi magister sæpe aurem vellat Christiane Prin-
ceps, quantum proficies! Quis non iudicet primo aspe-
ctu Tyberium & M. Aurelium ex hoc fonte potasse?
Ille Præsidibus, onerandas tributo Prouincias suadenti-
bus

Tac. lib.
13.

Cic. pro-
lege
Man.

Sueton.

Prouer.
cap. 27.

Suet. in
Tyberio
Dio l.
57.

bus sic rescripsisse traditur: BONI PASTORIS EST
TONDERE PECVS, NON DEGLVBBERE; hic in ex-
peditione Marcomanica suam supellectilem auream,
argenteam, crystallinamque, aulea, picturas, gemmas, &
quicquid pretiosum à suis maioribus coaceruatum fue-
rat, voce præconis vanire maluit (vt ex earum rerū pre-
tio milites alerentur) quàm prouincias plus æquo onc-
rari. Erubescat Princeps Christi sacris initiatus, diuinis-
que litteris imbutus, cùm in huiusmodi voces & exēpla
incidit, cùmque videt à profanis hominibus diuinam
legem longè melius coli, quàm à se.

Verùm quàm multa in eos Principes dicenda forent,
qui diuinorum præceptorum immemores, aulicis, siue
largitionibus, siue fallacibus promissis irretitis ad scele-
lera quæque abutuntur! Id tantùm dicam, eum Princi-
pem, qui aulici sui rerum terrenarū fucō corrupti, ope-
ra ad flagitia abuti conatur, eiusdē turpitudinis laqueo,
quo illum vincire studet, collū suum inferere. Quare si
veram libertatem amas ô Princeps (quæ quidem non
in vitio est, sed in virtute) si infamiæ notam fugis, *vnū-
que insatiabiliter paras prosperam tui memoriam*, fuge & hæc
vincula, compedēsque, quibus nihil seruilius, nihil infam-
ius excogitari potest. Vana est illorum Principū spes,
mihi crede, qui cùm turpiter flagitiosēque viuant, vitia
sua latere, seque bene audituros putant. Abditos quos-
que Principum recessus penetrat fama; secreta quæque
rimatur. Consule annales Taciti, & quoscumque pro-
pemodum Romanæ aulæ angulos excussos reperiēs.
Dic sodes, quid Tyberio *obscurum & subdolum fingendis
virtutibus ingenium profuit?* quid saxa & solitudines ad in-
auditam atque inexplebilem libidinem occultandam
quæsitæ? Nihil profus. Annon monstrum illud tamquā
dimotis parietibus historia nobis ostendit? Nempe

*Princeps ca-
neat ne ullis
promissis opi-
biſve suos
aulicos ad
scelera inui-
set.*

Tac. lib.
4. an.

Tac. lib.
5. an.

Caſar

Cæsar apud Sallustium eleganter & verè: *Aliis alia licentia est. P. C. Qui demissi in obscuro vitam agunt, si quid iracundia deliquere, pauci sciunt. Fama atque fortuna eorum pares sunt, qui magno imperio præditi in excelsa aetate agunt, eorum facta cuncti mortales nouere.* ITA IN MAXIMA FORTUNA MINIMA LICENTIA EST.

Sallust.
ad Cæ-
sarem.

Denique quamuis turpitudinem tuam haud umquam famæ penetrabilem futuram certò scires, diuini tamen Numinis, abstrusa quæque rimantis præsentia, vt Christianum Principem decet, reuerere. *Magna vobis est si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis* (inquit Severinus Boëtius) *cùm ante oculos agitis* IUDICIS CUNCTA CERNENTIS.

Boet lib.
5. de cõs.
Phil.

Dominus illuminat cecos.

Deus homines illuminat cum ad veros honores, atque ad summum bonum extollit.

EOS videlicet, qui terrenarum rerum caligine excæcabantur, in lucem vindicat, & ad puram dignitatem summumque bonum contemplandum extollit. Certè si miracula à Christo Domino edita Patrum omnium sententia spiritale etiam aliquid significabant, quid aliud lutum illud quo cæci nati oculi prius circumliti fuerunt, quàm illustrati, significauit, nisi terrenam hanc gloriosam? O felices illos, quibus Dei Filius rerum terrenarum obscuritatē vilitatēque ob oculos ponit. O felices illos, quos à vulgi frequentia primùm auocat, mox verò sapientiæ studio diuinæque consuetudinis lumine splendidissimo collustrat.

Principes excæcant illos per sepe quos opibus ac dignitatibus illustrant.

Cæterum terreni Principes vsque adeò à diuino Numine alieni sunt, vt eos ipsos, quos dignitatibus illustrandos suscipiunt, plerumque excæcent. Miraris autem si homo infimo loco natus, atque adeò terræ filius, diu fordidus, diues repente factus atque ingentibus honoribus

Tac. bus cumulatus, *mutationem fortune male tegat, accersis egestate longa cupidinibus*, atque ita excæcetur, ut pristinae conditionis oblitus, nobilissimo cuique cœtui sese immiscere non vereatur, seque vnum rerum omnium arbitrum haberi velit? Miraris si sordidus Iudex dignitate planè obcæcatus Iustitiæ lumen intueri nequeat: si cæco impetu Iurisperitorum libros inter sese committat: si res adeò claras, ut ipsius Solis radio (ut ita dicam) scriptæ videantur, eo nomine obscurare conetur, ut inextricabiles lites implicet? si excæcatus ipse, modò hanc, modò illam domû pretiosa quaque supellectile, miseras quoque mulieres suo mundo, ciuiumque crumenas nummis obcæcare nitatur? Miraris demum, si ex Iudicum inscitia iura interdum omnia (quæ iure merito fundamenta dicuntur, in quibus SALVS CIVITATIS SITA EST, perturbentur ac ruant? Nihil est profectò cur mireris: nam ab iis Principibus ad honores euecti sunt, qui fortunæ mores ad viuum exprimentes, & cæci ipsi sunt, & cæcos plerumque efficiunt, quos diuitiis ac dignitatibus cumulant. Enimvero quid mirum, si Pallas, qui velut arbitrum regni agebat, ipsius Imperatoris thorum violare, ac sese Agrippinæ commiscere non dubitarit? si tristi arrogantiâ modum liberti egressus radium sui moueret? A Claudio, hoc est, ab homine temulento, ac stupido ad honores elatus fuit. Quid mirum, si Sophonius Tigellinus obscuris parentibus, fœda pueritia, impudica senectâ, præfecturam vigilarum, & prætorij, & alia premia virtutum, quia velocius erat vitij adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam, & virilia scelera exercuerit? A Nerone monstro fœ-

Arist.

Tac. lib.
13. an.

Tac. lib.
1. Hist.

Tac. lib.
14.

dissimo ex intimis libidinibus assumptus est.

Caue suspiceris à me opes honorésque tamquam cæcitatatis originem damnari. Ut nullum in sole vitiû est, si eius splendore noctuarum oculi præstringantur, & he-

O bescant,

Non sunt mali honores & diuitia, sed ij mali sunt, qui illis abutuntur.

bescant, ita nullum profectò in opibus dignitatibusque crimen est, si flagitiosi quidam illis abutantur. Quinimo nihilo æquè nobiles animos ad decus allici dixerim, atque honore. Rerum cum ciuilium, tum militarium neruus, quis dubitet quin pecunia sit? Eum sanè cæcum, eum malum esse aio, qui non aliam ob causam honores venatur, nisi, ut populi in se ora aurumque conuertat, monstretur digito prætereuntium, multoque hominum grege cõstipatus tumens incedat. Eum malum, qui pecuniam in vsus illicitos inanèsque conuertat. Cæcos demum malòsque illos Principes iure merito censendos esse dico, qui in sceleratos & indignos opes dignitatèsque temere conferunt.

Aulicus à terrenis honoribus aucupatur.

Quamquam autem, ut dictum est, dignitates haud malæ sunt, tamen amicè me facturum arbitror, si tibi, mi aulice, suadeam, ut nè illas anxius optes, ut iter potiùs spiritalis ac veri honoris arripias.

Dedecora, quæ ab illis perferuntur, qui dignitates aucupantur.

Et primùm perpende, obsecro, dedecora, quæ ab illis perferuntur, qui dignitates aucupantur. *Quas non ignobilitates vestium affectant (ait Tertullianus) quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant? ad omnem occursum maioris cuiusque persone decrecentes, nullis conuiujs celebres, nullis comessationibus congreges. sed exules à libertatis & lætitiæ felicitate, idque totum propter vnius anni volaticum gaudium.* De Othone sic Tacitus. *Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, iacere oscula, & OMNIA SERVILITER PRO DOMINATIONE.* De Vitellio: *Et Vitellius apud seueros HVMILIS.* Et Cyprianum audire ne pigeat. *Quippe illum vides, qui amictu clariore conspicuus, fulgere sibi videtur in purpura, quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arrogantiùm fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus saluator obsedit?*

Tertul.
lib. de
pœnit.

Tac. lib.
17

Tac. lib.
1. Hist.

Cypri.
ep. 2.
lib. 2.

Labores, molestias, ac damna.

Ad hæc ingentes labores, molestias, ac damna perpende

pende, quæ isti honorum aucupes subeant necesse est, antequam votorum compotes fiant. Næ iste *saluator matutinus*, qui antequam superbæ fores pandantur, totus in vestibulo rore ac pruina madet, hæc Davidis voces aptè vsurpauerit, FACTVS SVM SICVT VTER IN PRVINA. Certè si metaphoram Hebraicam retineas, transferasque *קֶטֶר Kitor* fumum, & legas cum Paraphrasæ Chaldæo, FACTVS SVM SICVT VTER SVSPENSVS AD FVMVM; non erit profectò, cur aliunde hominis terrenæ gloriolæ cupidi, ob eamque sordida patientis ac dura symbolum quæras: vt enim vter ad fumum suspensus intus vacuus est, foris sordidus & contractus; ita eiusmodi hominis animus à rebus seriis alienus est; corpus multis laboribus, vigiliis, & concursationibus attritum, fama scæda Fortunæ demum, quæ dicimus bona magno suo suorumque incommodo ac detrimento diminuta. Vide, in quas homines angustias cogat effrænata hominum cupiditas.

Dicistamen. Tamen si non ignoro eis, qui honores venantur, multa dedecora damnâque perferenda, & magnos exantlandos esse labores; tamen omnia pati mihi iucundum, modò ad optatum finem perueniam, modò omnes mihi assurgant, ac loco cedant Pusilli animi est vllis difficultatibus à rebus honorificis auocari. Audendû audendum est; obuia quæque inuictò animo superanda. *Opportunos magnis conatibus trāsitus rerum.* Cùm quod satis est accepero, tum sordes (si quas contraxi) parti honores eluent, tum quiescam, tum damna refarciam.

Sanè gratulor tibi istud tantum animi robor, mi aulice. Quid tamen, si vter antequam infletur, impleaturve, in ignem cadat? Lepidè namque Plautinus ille,

Semper tu scito flamma fumo est proxima.

*Obiicit autem
cuius difficultates
omnes sibi
superandas
esse, donec
quod satis est
acceperit.*

*Quam vocat
istud vanum
sit demon-
stratur.*

Plaut. in
Curc.

1.
Quod spe ad
optatos hono-
res peruenire
non liceat.

2.
Quod quam-
uis peruenia-
tur, non ta-
men huma-
num animam
impleant.

Quid site (apertius loquat) pecunia prius, amici vires,
ac vita ipsa defecerint, quam distendaris, ac impleris?

Esto tamen, ignis faceffat longius, cumulatè implea-
ris. Omnes te tamquam Numen aliquod è cœlo dela-
psum suspiciant; num idcirco locuples factus, num vel
ad ingentes dignitates euectus, quiesces? Num dices fa-
tis est? Nequaquam. *Numquam enim* (aiebat noster
Philosophus) *improba spei quod satis est datur. Eo maiora ca-*
pimus, quo maiora venerunt, multoque concitator est auaritia
in magnarum opum congestu collocata, ut flammæ infinito aerior
vis est, quæ ex maiore incendio emicuit. Equè ambitio non pati-
tur quemquam in ea mensura honorum acquiescere, quæ quon-
dam eius fuit impudens votum. & paulo post. Ultra se cupi-
ditas porrigit, & felicitatem suam non intelligit, quia non vnde
uenerit respicit, sed quò tendat. Hæc ille. Nempè hic est
rerum terrenarum mos, vt sui ardentissimam sitim ac-
cendant, tantum abest, vt extinguant. Fac tamen opum
honorumque cupiditatem istam paulisper aliquando
sedari. Ecce tibi inuidia, quæ sitim iterum irritat, &
NOS INQUIETAT DVM COMPARAT. Hoc mihi
præstiti (pergit Philosophus) *sed illi plus, sed illi maturius, &*
deinde nullius causam agit; contra omnes sibi fauet.

Senecc.
de ben.

Senecca

3.
Quod licet
aliquandiu
homines beêt,
exitus ha-
beât plerum-
que infelici-
simos.

Verùm, vt quiescas: vt omnia tibi feliciter contin-
gant: vt fumus iste omni te iucunditate perfundat, at-
que adeò ex omni parte beêt ditissimè in hac vita;
annon

Ultima semper expectanda dies homini est,

Dicique beatus ante obitum nemo supremaque funera debet?
Nimirù exitus est, qui acta probat ô bone. Socrates cum
in Alcibiade secundo de votis ageret hominum ac pre-
cibus, quibus diuinum Numen fatigare solemus; ostendit
quanto ij in errore versentur, qui honores optant
aucupanturque: postquam ehim veterum exempla re-
censuit,

Plato in
Alcib. 2.

cenfuit, quibus fufcepti labores partique honores male
 cefferunt; hæc demum fubnectit. *Ut autem referamus,
 quæ non ex auditu percepimus, fed ipfi nos præfentes infpeximus,
 vides infuper ex noftris ciuibus, quicumque præfecturam exer-
 citus affectantes, nacti illam funt, paffim etiam his tempori-
 bus exules oberrare, paffim morte damnatos effe, & fi qui
 forfitan in extremis periculis & timoribus strenuè rem gef-
 fiffe vifè funt, non modò in ipfo exercitu, Verum etiam poft-
 quam in urbem rediere non minoribus ab infidiatoribus ci-
 uibus, quàm à militibus calumniis affecti funt, vt plerique
 illorum optauerint denique fe priuatos vixiffe potius, quàm
 in publico munere. Quòd fi pericula & labores huiusmodi ali-
 quam nobis vtilitatem afferrent, profectò hoc ftudium non ni-
 hil rationis haberet. Nunò verò longè contrà res fe habet.*

Tac.

Tac. in
vita A-
gric.

Pfal. 4.

Hactenus Socrates. Profectò fi recentes hiftorias le-
 geris: eiusmodi exempla complura reperies, dicet-
 que effe nunc quidem *alios homines, non alios mores, fem-
 pèrque verum NON MINVS PERICVLVM EX
 MAGNA FAMA QVAM EX MALA.* *bonp. 21*
 Agedum itaque Christiane aulice, cuius oculi ter-
 renæ gloriolæ fumo circumfufi caligant, *ufque-
 quo graui corde, vt quid diligis vanitatem, & quæris menda-
 cium? Quid animum tuum ad terram deprimis, ac rem,
 quæ cœleftibus bonis comparata nihil habet folidi, ni-
 hil expreffè, fed mera vanitas eft, merum mendacium
 tam anxie optas, tamque anhelus confectaris? Quid in
 tuam ipfe perniciem fponde ruis? Annon vides fumo
 nos vel inuitos ex noftris ædibus extrudi, parietes,
 aulæa, & pretiofa quæque ornamenta fcedari, la-
 chrymas excuti, anhelitum demum ac vocem inter-
 cludi? Annon, inquam, vides nos à terrenis iftis di-
 gnitatibus, quafi à fauo quodam tyranno, bono-
 rum amicorum (fine quibus nemo, nifi is fit alter*

Misanthropos Timon, iocundè viuit, possessione exturbari? famam fœdari? & quod miserimum est hominum vitam tragico plerumque fine concludi? Erige erige iam tandem animum tuum, mentisq; tuæ aciem in veræ æternæque dignitatis lumen intendito. Nempe *Dominus illuminat cæcos. Accede ad eum, & illumina, & facies tua non confundetur.* Is fumi atras nebulas ex animo tuo disiciet; efficietque vt puram veri honoris lucem intueri valeas.

Psal. 31.

Aulicus qui nullis incommodis ab honoribus deterritur, vt Reip. consulat, nō reprehenditur, modo sit honoribus dignus.

Satisne tibi persuasum est terrenos honores fugiendos potius esse, quàm sequendos? Non, vt video: nam cum temere ob ingenij acumen ac doctrinam magnis negociis patem iudices, eorumque honestissimum desiderium esse non ignores qui non, vt ipsi potissimum fulgeant, sed vt hominibus consulant, honores expetunt; haudquaquam eam tibi rem fugiendam dicis, ex qua mira ad ciues utilitas manat.

Itane est? Quis desiderium tuum ausit reprehendere, quod Paulus vas electionis probare videtur, inquires, *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat?* Magnum animum (fateor) magna decet fortuna. Iam dictum est supra dignitates instar lucis esse, qua nihil iucundius, nihil pæne salutarius inueniri potest. Eas quidem fumo comparavi (hec pœnitet) non quòd male sint, sed, quòd, vt terrena omnia instar fumi citò euanescant, & quòd ingentiù malorum occasio, per hominù impotentiam, frequenter existant. Idcirco easdem sanctus Cyprianus malorù blandientium **VIRVS OCCVLTVM ARRIDENTIS NEQVITIÆ FACIEM, CALAMITATIS ABSTRVS & ILLECEBROSAM FALLACIAM** appellat. Agè itaque posteaquam honores mauiis, quàm priuatam vitam, usque incommodis ac periculis minime deterreris, à quibus te dulcis illa quies, ad quam te

1. Tim. 3.

S. Cyp. ep. 2. lib. 2.

nuper

nuper inuitaram, incolumem seruare facile potuisset; lubricum iter istud, modò magnæ, vt dicis, fortunæ sis capax, modò ne vanos plebeculæ munusculos, sed publicam salutem spectes, modò ne dedecus vllum subeas,

QVOD FELIX FAVSTVM QVE SIT, ingredi.

Hoc vnum te moneo, vt si ad optatum finem citò peruenire cupias, ne nimium festines. Nihil viro honorum cupido præpropere festinatione periculosius; docuitque persæpe experientia, eos metam honorum citius contingere, qui gradiuntur, quàm qui properat. Ecce tibi exemplum ex nostri Taciti penu depromptum, ex quoquam viro ad honorum fastigiû adspiranti patientia necessaria sit, facile cognosces. *Brutidium artibus honestis copiosum, etsi rectû iter perageret ad clarissima quæque*

Quid aulice honorum cupido cauendû sit exponitur.

Tac. lib. 3. an.

iturum FESTINATIO extimulabat, dum æquales, dein superiores, postremò suasmet ipse spes anteire parat. QVOD MVLTOS ETIAM BONOS PESSVMDEDIT, QUI SPRETIS QVÆ TARDA CVM SECVRITATE PRÆMATVRA VEL CVM EXITIO PROPERANT. Quid ego aliud dicam? Satis est viro acuto ac perspicaci scopulum indicasse.

Caterùm tu aulice, qui cùm mediocres honores opesque consecutus sis, ad maiores tamen adspiras; coërce coërce, si sapias, ac si multa vitare cupis infortunia, cupiditatem tuam. Eorum tibi aulicorû infelicia exempla propone, qui auaritia ambitioneque excæcati ruerunt in præceps. Porrò nihil æquè Principibus inuisum esse putato, atque aulicorum spes inexplebiles, nec mirum: nam *hinc perniciosissime ira nascuntur* (aiebat Seneca) & *sanctissima quæque inuasura. Diuum Iulium plures amici consecerunt quàm inimici, quorum non expleuerat spes inexplebiles. Voluit ille quidem, neque enim quisquam liberaliùs victoria usus est, ex qua nihil sibi vendicauit, nisi dispensandi potestatem*

Aulicus qui honoribus opibusque abudat, coërceat cupiditatem suam, si multa vitare cupiat infortunia.

Senec. lib. 3. de ira.

Aulicorum spes inexplebiles Principibus inuisa.

potestatem

potestatem. Sed quemadmodum sufficere tam improbis desideriis posset, cum tantum omnes concupiscerent, quantum vnus? Vidit itaque strictis circa sellam suam gladiis commilitones suos Cimbrum Tillium, acerrimum paulo ante suarum partium defensores, aliosque post Pompeium, Pompeianos. Hæc res sua in Reges arma conuertit, fidissimosque eò compulit, vt de morte eorum cogitarent, pro quibus, & ante quos mori votum habuerant.

Desine iam mirari, cur immodicæ aulicorum spes, & effrænata cupiditates Principibus sint inuisæ. Age potius gratias pro his, quæ accepisti (audi optimum aulicum) reliqua expecta, & nondum plenum te esse gaude. Inter voluptates est superesse quod speres. Omnes vicisti? Primum te esse in animo amici tui letare. Multi viuunt? Considera quanto antecedas plures, quàm sequaris.

Seneca
ibidem.

Inuidia cõ-
rimenda est.

His præterea atque aliis eiusmodi verbis inuidiæ impetû retunde. Non est nostrum estimare, quem supra ceteros, & quibus de causis extollas. Tibi summum rerum iudicium dii dedere; nobis obsequij gloria relicta est. Sic M. Terentius eques Romanus apud Cornelium. Plus accipere debuissim (& hæc à nostro Seneca memoriæ prodita legere ne graueris) sed illi facile non fuit plus dare. In multos diuidenda liberalitas erat, hoc initium est, boni consulamus, & animum eius grate excipiendo euocemus. Parum fecit, sed sæpius faciet. Illum mihi prætulit, & me multis. Ille non est mihi par virtutibus, nec officiis, sed habuit suam Venerem. Querendo non efficiam, vt maioribus dignus sim, sed vt datis indignus. Plura illis hominibus turpissimis data sunt, quid ad rem? quàm rarò fortuna iudicat: quotidie querimur malos esse felices. Sæpe quæ agellos pessimi cuiusque transferat optimorum virorum segetem grandio percussit. Fert sortem suam quisque, vt in ceteris rebus sic in amicitijs. Nullum est tam plenum beneficium, quod non vellicare malignitas possit; nullum tam angustum, quod non bonus interpretes extendat. Numquam deerunt causæ querendi, si beneficia à deteriore parte spectaueris.

Tac. lib.
5. au.

Seneca
lib. 2. de
benef.

Sic

Sic tu ambitionem & auaritiam refrænato, sic insultantem inuidiam compesce. Demum, quia *Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat, suscitatur de pulvere egenum, & de stercore eleuat pauperem*; quicquid adeptus es, id diuinæ potissimum benignitati acceptum refer. Primus noster Parens, cum eximium honorem, quo à Deo affectus fuerat non cognouisset, sed fallacissimum *dæmonem* audiens à Deo desciuisset; *comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis*. Vide, rogo, quàm acerbis de ingrati animi vitio sumpserit Deus pœnas. Vt itaque dignû te Deo filium probes; ei de omnibus tuis bonis gratias habeto. Ipsi demum opibus ac dignitatibus vtere tamquam de earum vsu rationem aliquando ipsi præpotenti Deo redditurus. Sanè si ita te gesseris; nã tu isto terrenarum rerum fumo longè melius claresces, quàm olim auorum fumosis imaginibus Romanæ familiæ.

Deo honores atque opes accepta referre.

Pfal. 48.

Sed te etiam atque etiam rogo Christiane Princeps, vt opes dignitatésque conferas in viros emeritos ac sapientes: nam si indignos extuleris, præterquã quòd cæcus ipse habebis à multis, tyrannidis vix, ac ne vix quidem notam effugies. Solent enim Tyranni, eos, qui *seruitio sunt promptiores*, opibus & honoribus cumulare, omnémque conatum adhibere, vt ingeniosiores, qui merito iudicandi sunt oculi ciuitatis, obscurèt, atque è medio tollant, vt iis capta ciuitas, cuncta nullo negotio misceantur, tyrannisque faciliùs constabiliatur. Huc pertinent (si bene meministi) summa papauerum capita à Tarquinio superbo, baculo decussa.

Princeps in viros sapientes honores conferat.

Considera igitur ô Princeps, te Dei vicem gerere in terris, qui non tenebras hominibus offundit, sed ipsos illuminat cæcos. Considera dignitates, opésque Reip. potius esse, quàm tuas, ac proinde nõ pro tuo arbitratu te

Perniciosum ac turpe indignos extollere.

P mere

mere prodigendas. Pro certo habeto diuitias ac honores instar gladij esse, quo vir bonus ac sobrius ad sui suorumque defensionem opportunè vtetur, hostesque à mœnibus strenuè propulsabit: sceleratus autem, furiosus, ac temulentus ad bonorum necem, proditiones, innumerâque alia flagitia abutetur. Quemadmodum itaque furioso, facinoroso, vel temulento gladium haudquaquam dares, ita nec perditis indoctisque hominibus, à quibus domus, ciuitates, imperia euerti solent, dignitates conferendæ sunt. Cui non stomachum faciat Principatus Tyberij, in quo meri plurimum exhaustisse virtus erat, & in quo EBRIETATI (proh pudor!) honores delati sunt? *Postea Princeps* (refert Suetonius) *in ipsa publicorum morum correctione, cum Pomponio Flacco & L. Pisone nocte* (duas noctes dicit Plinius) *cōtinuūque biduum epulando potanâque consumpsit, quorum alteri Syriam prouinciam, alteri præfecturam Urbis confestim detulit, codicillis quoque iocundissimos & omnium horarum amicos professus. Et paulo post. Ignotissimum questuræ candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in conuiuio propinante se, vini amphoram. Nero autem quot scelera perpetravit, non iudicium, sed suas libidines in eligendo secutus? Sofonium Tigellinum, extincto Burro, pratorius cohortibus imposuit, VETEREM IMPVDICITIAM (inquit Cornelius) ATQUE INFAMIAM IN EO SECVTVS, ac qua illi pro cognatis moribus fuere. Validior Tigellinus in animo Principis EX INTIMIS LIBIDINIBVS ASSVMPTVS? Quid ita hoc monstrum extulit Nero, ut super triumphalem in foro imaginem apud Palatium effigiem eius quoque sisteret. Quid sordidius, quidveturpius Vespasiano, qui rapacissimos quosque in Prouincias mittere solitus, ut mox locupletatos condemnaret; vulgo proinde dictus est suos ministros habuisse pro spongiis, quòd eos veluti spongas & siccos madefaceret,*

Suet. in
Tyber.Plin.
lib. 14.Tac lib.
14.

ret, & madefactos exprimeret? Qua tandem ratione integre sancteque prouinciam administrabit is, qui sibi ad honores rapina viam strauerit, cum *nemo unquam imperium flagitio quaesitum bonis artibus exercuerit*? Quis demum (vt recentem quoque historiam attingamus) non auerfetur Henrici VIII. Anglorum Regis pueriles ineptias, in cuius aula alius, *ob porcellum egregie assatum* (quo genere cibi libentissime vescabatur) (refert Nicolaus Sanderus) *alius ob exedram regiam commodiori ab igne distantia dextre locatam, alius denique quod in lusu alexaelegantius se ac facetius gereret, non beneficio solum, sed etiam honore auctus dicitur*? E contrario, quis non admiretur egregium illud Alexandri Macedonis exemplum? Ephestioni permissum fuerat, vt quem regni fastigio *Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Ephestioni hospites clari inter suos iuuenes, qui facta ipsis potestate regnandi, negauerunt quemquam patrio iure in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Hi denique statuunt neminem esse potioem, quam Abdolominum quemdam longa quidem cognatione stirpi regie annexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua colentem stirpe. Causa ei paupertatis, sicut plerisque probitas erat, intentusque opere diuino strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito demde ij, de quibus ante dictum est, cum regiae vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles herbas eligens Abdolominus repurgabat. Tum rege eo salutato, alter ex his, Habitus, inquit, hic quem cernis in meis manibus cum isto squallore permutandus tibi est. Ablue corpus, illuue aternisque sordibus squallidum. Cape regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et paulo post. Vt cunctanti squallor ablutus est, & iniecta vestis purpura auroque distincta, & fides a iurantibus facta serio, iam Rex iisdem comitantibus in regiam peruenit. Fama, vt solet, strenue totas vrbes discurrit, aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimi,*

Tac.

Nicol.
Sand.
lib. 1. de
Schil.
Angl.

Q. Curr.

Principi gloriosum, ac Reip. utile est dignos eligere.

mus quisque humilitatem inopiãque eius apud amicos Alexandricriminabatur. Admitti eum Rex protinus iussit (obserua ô Princeps qui sese gerat Alexander) diuque contēplatus: Corporis, inquit, habitus famæ generis non repugnat, sed libet scire inopiam qua patientia tuleris? Tum ille, V TINAM, inquit, EODEM ANNO REGNUM PATI POSSIM. HÆ MANVS SVFFECERE DESIDERIO MEO, NIHIL HABENTI NIHIL DEFVIT. Magna indolis specimen ex hoc sermone Abdolomini cœpit. Itaque non Stratonis modò regiam supelletillem attribui ei iussit, sed pleraque etiam ex Persica præda: regionem quoque vrbi appositam ditioni eius adiecit. Quàm egregiè vir magnus hominis animum explorauit! Quàm liberaliter cognitam virtutem accepit!

Quæritur cur Princeps, qui pro sua virili conatus est bene honores collocare, saepe sua spe frustratur. Respondetur mores hominum dignitatibus mutari. Sed & sapius falli Principes simulatione virtutis.

At enim inquires, cùm nihil intentatum reliquerim, vt viros spectata virtute, honoribus illustrarem, quid causæ est, cur me sæpissime spes mea fefellerit? An (vt aiunt vulgo) mores hominum honoribus mutantur, & rerum magnitudine hebescunt? Certè Tyberium post tantam rerum experientiam, vi dominationis conuulsum, & mutatum legimus. Ego sanè, vt istud non abnuerim, ita sapius humani ingenij versutia atque fallacia te circumueniri mihi persuadeo. Ille Iohannes (vt alios taceam) homo inedia ac mœrori deditus, qui sese simulatione pietatis Pelagio Romano Pontifici insinuauit, posteaquam Constantinopolitanus Patriarcha factus fuit; annon græculus homo, sanctitatis larua deposita, ambitionis (quam antè bellè occultarat) stimulis concitatus eò ruit amentia, vt spreta summi Pontificis auctoritate, Concilium indixerit, vniuersæque Ecclesiæ Episcopum se dici voluerit? annon (vno verbo) Monothelitas nouum hæreticorum genus inuexit, Romanamque Ecclesiam sexcentis modis oppugnauit? Iste ipse Tyberius vi dominationis haud planè (vt quidem reor) mutatus est,

Tac. lib. 5. an.

Tac. lib.
5.

est, sed detectus. *Postremò* (sic de illo conclusit Cornelius) *in scelera simul & dedecora prorupit, postquam remoto pudore, & metu suo tantum ingenio utebatur.* Viden eum è latebra simulationis, in qua diu delituerat, tandem exiliisse, atque in scelera simul & dedecora prorupisse?

Tac.

Porro (rursus vrgebis) si summi Pontifices aliique nonnulli magno ingenio præditi ab hominibus fallacissimis decepti sunt, quò sese bonus Princeps vertit? qua tandem ratione harum vulpecularum, *immānem animum subdola modestia regentium, fraudes vitabit?* quomodo digni eligi poterunt, quibus honores deferantur.

Quæritur quomodo Principi bonos eligere cupienti ambrosiosum fraudes vitanda sint.

Quamquam, ô Princeps, difficillimum est homines nosse, ne dicam τὸν ἀδύνατον, tamen quibus modis potes eum explorato, quem dignitatibus exornare cupis. Quòd si deinde is, quem diligenter exploraueris, expectationi minimè responderit; caue putes propterea gloriam tuam vel tantillum obscuratum iri. Munere tuo egregiè functus es. Non tantùm alienæ prauitati inest robur, vt boni Principis famam lædere queat. Alexander Seuerus Imperator habuit domi Tetrioniũ Thutinũ familiarem, fumi venditorẽ; haud tamen à quocquam reprehenditur, neque enim credendus est is oscitanter Tetronium in aulam & familiaritatem suam recepisse, qui eorum, quos in prouincias mittebat, multo antè nomina edebat, vt si quod eorum vitium apparuisset, aliis prouincias committeret. Acer ac solers fuit quidem Alexander, si quis alius, tamen homo fuit, ac decipi potuit.

Sed liceat mihi per humanitatem tuam pauca adhuc loqui: ea fortasse audisse non pœnitebit. Quia sunt nonnulli Principes, qui de vnus alteriusve aulici

Princeps in conferendis honoribus ne statim fidat certis aulicis aliquos proponentibus, & laudantibus.

sententia & opes, & honores distribuunt, omniâque gerunt: tu aulicorum ignotos tibi homines laudantium, venale ingenium suspectum semper habeto. Nimirum *nusquam tuta fides, aut amor*. Tyberius quàm multa peccauit à Seiano, quem vnice dilexerat, ac etiàm (quod mirere) timuerat, sapissime deceptus? Seiani *propinqui & affines honoribus augebantur. Ut quisque Seiano intimus, ita ad Caesaris amicitiam validus. Contrà quibus insensus esset, metu ac sordibus confluebantur.* T. Sabinum illustrem Equitem Romanum, Latinius Latianus, Porcius Cato, Petilius Rufus, M. Opsius prætura functi adgrediuntur CVPIDINE CONSVLATVS, AD QVEM NON NISI PER SEIANVM ADITVS NEQVE SEIANI VOLVNTAS NISI SCELERE QVÆREBATVR. At illène est Seianus, qui *fulgorem honorum se numquam precatum, sed excubias ac labores, ut vnum ex militibus pro incolumitate Imperatoris malle iactabat?* Ille ipse. Sed sit, Christiane Princeps, ante oculos tuos Galbæ imperium, in quo *afferebant venalia cuncta præpotentes liberti: seruorum manus subitis auide & tamquam apud senem festinantes.* Audi quæ illi ab Othone exprobrantur. *Septem à Neronis fine menses sunt, & iam plus rapuit Hycelus, quàm quod Policleti, & Vatini, & Egij, & alij parauerunt.* Non tibi Claudium, aut Neronem, sed Galbam propono, virum sapietiae fama clarissimum, ut magnos etiam viros à suis deceptos esse intelligas. Quàm porro verum bonos, cautos, aptos per sæpe vendi Imperatores. Summatim dicam. Et miserandus Galbæ exitus, & ministrorum avaritia & luxu seditiones per sæpe excitatæ; & amissæ prouinciæ; & pæne obscuratum Romanum nomen satis te monent, ne aulicorum, fumum iam pridè venditare consuescentium, & *cuncta venalia afferentium*, ingenio temere credas.

Tac.

Tac. lib.

5.

Tac. lib.

4. ad.

Tac. lib.

1. Hist.

Vxoris atrocitate insidie Principi non

Et ab vxoris insidiis tibi non mediocriter cauendum est: nam permulti Principes coniugum prauitate corrupti

Tac. lib. 3. an. corrupti sapissime indignos extulere. Muliebrem *non multo citius cauenda.*
imbecillem tantum & imparē laboribus sexum. sed si licentia adsit seuum, ambitiosum, potestatis auidum, aiebat olim Seuerus Cecinna. De Agrippina Claudij vxore hæc Tacitus cō-
 Tac. lib. 11. memorat. *Nondum tamen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium cura exoluere- tur Luscius Geta, & Rufus Crispinus, quos Messalina memores & liberis eius deuinctos credebat. Igitur distrabi cohortes ambitu duorum, etsi ab uno re- gerentur, intentionem fore disciplinam, asseuerante vxore, transfertur regimen cohortium ad Burrum Afranium egregiam milita- ris fama, gnarum tamen cuius sponte præficeretur. An tu putas vnam Agrippinam dominationis arcana calluisse? Aliæ innumeræ fuerunt olim, sūntque etiam (crede mihi) erūntque mulieres, quas stolatos Vlixes iure nomina- ueris.*

Vnum hoc addo hac in re, & modum facio.

Tac. lib. 1. an. Tyberij, quæ eius fuit siue socordia, siue inuidia, siue *Princeps, ne suorum im- peria conti- nuer.*
anxium iudicium, imperia continuare mos fuit, ac pleros- que ad finem vite in iisdem exercitiis, aut iurisdictionibus ha- bere; id quod quàm tyrannicum sit vel ex eo constat, quòd ea inter paucos coërcentur, quæ pluribus patere deberent. Quàm autem id ipsis Principibus periculosum sit, vnus Seianus (vt de aliis taceam) edocet, qui diuturnis atque interruptis honoribus elatus, Drusum, vnicū Tyberij filium veneno extinxit, ipsūmq; Tyberium suum parū abfuit, quin vita & imperio priuaret. Quàm id rursum vniuersæ Reip. exitiosum sit, C. Cæsaris exem- plo comprobatur, cuius diuturnum & continuum impe- rium Romanæ Reip. libertatem abstulit. Quid verò mi- raris, si hic ipse Cæsar ex bello Africano in urbem re- uersus, lege postmodum cauerit, ne Prætores vltra an- num, Consules verò vltra biennium continuarent im- perium! Nempe memoria tenebat, se non alia re magis, quàm

quàm imperio continuando dominandi cupiditate incensum fuisse. Huius tu potius consilium sequere, quàm Tyberij, & Mamercurum Dictatorem audi, *MAGNAM REIP. CVSTODIAM* esse docentem, honores interrumpere. Sanè sic habeto. Ut arbores, quæ diu humi inhæserunt, altâsque radices egerunt, ægrè admodum euelluntur; sic ei, qui diutius imperauit, non tam honos, quàm ipsum cor, in quo honos altè radices fixerat, plerumque aufertur. Quantæ porrò hinc turbæ! quantus furor! quanta pernicies! Facile tot malis occures, si neminem siueris in magnis imperis confenscere.

Plutar.
in eius
vita.

Dominus erigit elifos.

Diuina clemencia.

TAnta est diuina erga humanum genus clementia, ut hominem quantumlibet graui peccatorum sarcina onustum, quacumque hora ingemiscentem, commissamque culpâ detestantem, in suam gratiâ recipere non grauetur. Scilicet, *Miserator & misericors Dominus, longanimis & multum misericors. Non in perpetuum irascetur, neque in æternum comminabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniam secundum altitudinem cæli à terra corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, longè fecit à nobis iniquitates nostras. Erga Hebræos quamuis contumaces ingrati que animi vitio infames, quàm clemens diuinum Numen extiterit, passim in sacris litteris videas. Cor aurem eorum (inquit noster Vates) non erat reatum cum eo, nec fideles habitus in testamento eius. Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos. Et abundauit, ut auerteret iram suam, & non accendit omnem iram suam. Et recordatus est, quia*

Ps. 102.

Psal. 77.

caro

caro sunt, spiritus vadens & non rediens. Longior sim, actum-
que agā si tibi singula diuinæ clementiæ exēpla recen-
sere velim. Quid multa? Rerum à seipso gestarum librū
quisque consulat. Conscientiam, inquam, suam quis-
que rimetur, ac demum insignem erga se diuinam cle-
mentiam extitisse, ingenuè fatebitur.

Quamquam nonnulla ex mortalium Principum æ-
dibus exempla clementiæ proferre possumus; ea tamen
admiranda, quia rara. Plerumque enim furor sæuitiæ
que dominatur. In principatu Tyberij quamlate graf-
fata crudelitas est, in quo cum iis redibatur in gratiam,
quorum cædes maturabatur? In quo ipsæ matres (hor-
rendum dictu) quòd filios vltimo supplicio affectos de-
flerent, accusabantur, iussūque Senatus Principis libidi-
nibus flagitiosissimè obsequentis velut maiestatis crimi-
ne conuictæ necabantur! In quo innumeri, cū eius
temporis acerbitatem ferre nequirent, inedia, veneno,
ferro (hanc vnam rati patere salutis viam) sibi vitam ab-
stulere! Caligulæ, hoc est, natricis Reip. & Phaethontis
orbis terrarum quanta feritas fuit, qui populo Romano
vnicam ceruicem optauit? Quis non perhorrescat, ac
totis artubus contremiscat seua Sexti Neronis tempora,
memoria repetens, qui sibi illo die datum imperiū pro-
fessus est, quo mater necata fuit! In quo vno, tamquā in
suo regno ac domicilio crudelitas ad suas vires ostētan-
das cōsedisse, suūque vexillum sustulisse visa est! Alios
etiam nōnullos non dicā Imperatores ac Reges, sed por-
tenta, sed naturæ hostes, humanæque societatis flammās
ac turbines prætereo. Obuij passim Historici, à quibus
istorum portentorum prodigiosa sæuitia tamquam in
theatrum producta est.

Sed quid vetusta sequor? quid profanorum homi-
num feritatem accuso? Vndēnam (vt alia innumera præ-

Q termit

*Terrenis
Principibus
chavior est
sæuitia quā
clementia.*

termittam) vndenam, inquam, tyrannica illa vox erupit, quam nostrorum Principum quamplurimi iactare iam pridem consueuerunt, ODERINT DVM METVANT? Num ex Euangelio? Minimè verò, sed ex veteribus illis tyrannis, qui crudelitate imperia fortius firmari ac stabiliri existimantes, non minus turpe esse ducebant miserorum hominum ærumnis ac precibus flecti, quàm armis hostilibus vinci. Vbinam in Rep. Christiana clementia illa, quam tam frequenter Christus nobis inculcat, & quam olim sanctissimi quidam reges tamquam certissimam optimamque regnorum ducem sunt secuti? Eò (proh dolor!) furoris ac immanitatis peruentum est, vt ab aliquibus, nec sacris interdum asyis parcat, vt vel ab ipsis aris (Episcopis reclamantibus) miseri quidam Dei hominumque opem implorantes auellantur. Est est, qui quærat & iudicet. Est, qui versutiam istam, quam regiam prudentiam, regiumque decus nebulones quidam perperam nominant, Deo & Christianæ Reip. inimicam spoliabit aliquando ac perdet.

Princeps durum sese præbet aulico, qui lapsus fuerit.

Ad rem tuam venio aulice. Si recentes firmissimæque naues interdum periclitantur, si nec ipse portus tutus est aliquando; quid illis nauibus fiet, quæ præ vetustate fatiscunt, ac medio iactantur mari? Si (apertius loquar) in isto fortunæ salo innocentes, vt superius dictum est, multis periculis obnoxij sunt, quid tibi contigerit, si vel tenuem rimulam egeris, si leue quippiam peccaueris? Mirum profectò, ni naufragium facias, ac magno cum dedecore pessum eas. Ecce statim inuidi, ac maleuoli, occasionum haud segnes, *accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa*, atque (vt ita dicam) exculice elephantem facere, nec ante desinere, quàm Principis gratia & domo exturbatus fueris.

Tac. lib.
2. an.

Atqui

Atqui ad eius (inquis) genua prouoluar, pœnam supplex deprecabor, in pristinam gratiam recipiar.

Optimè. Ad illas quoque machinas confugito, si lubet, quibus Iudicum animos flecti ac permisceri Rhetores docent. Sed quid ô miser teipsum fallis? Ne innocentium quidem precibus persape crudelitas mouetur; flectetur tuis? Inexorabilem (crede mihi) oras Rhadamanthum. *Flecti non minus [Principes] existimant turpe quàm uinci.*

Senec.
de ben.
lib. 6.
cap. 30.

Quanto igitur melius facies aulice, si te totum clementissimo Deo tradideris, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum!

Pl. 102.

Agè posteaquam si naufragium feceris ac pessum ieris, vix vlla superest spes (tanta est plerumque mortaliū Principum crudelitas) è fluctibus emergendi:

Horat.

--- Dum tua nauis in alto est

Hoc age, ne mutata deorsum te ferat aura.

Pauca hæc monita, quæ nonnullos in perdifficili ista nauigatione (diuino adspirante Numine) à naufragio ac scopulis liberarunt, accipito.

Caue primùm, ne quicquam de pristina erga tuum Principē obseruantia remittas, nève secundis rebus fatigeris: si enim tuimet oblitus, nimia fortuna socors, ut olim Seianus, factus fueris, in aëre, crede mihi, piscaberis (te pescente Principis amore) aliisq; aulicis in eius interim gratiam irrepentibus) venaberis autem iaculo apros in medio mari. Ecce tibi exemplum è sacris litteris. De Esau hæc leguntur in Genesi. Isaac amabat Esau eo quòd de venationibus illius uesceretur. Hinc Esau illa animi securitas numquam amittendi principatus paternæque benedictionis: hinc illa oscitantia, comedit, & bibit, & abiit (scriptum est ibi-

Tac. lib.
4. an.
Plaut. in
Afin.

Gen. 25.

Gen. 25.

Qua aulico
uita sint,
quæ se-
quenda, ne
sui Principis
gratiã amit-
tat, declara-
tur.

I.
Socordia fu-
gienda.

dem) *paruipendens quòd primogenita vendidisset.*

Quàm multi Esau imitatores facti, quòd suorum Principum effrænatis cupiditatibus lepidè lenocinentur, quòdque *scientia voluptatum*, vt olim Tigillinus, *potiores sint*, ita insolescunt, vt se non iam aulicos, sed ipsos Principes esse putent: Quàm multi eò socordiè delabuntur, vt abiecta cura Principis, desidiam ac somnum tamquam summa quædam Numina venerentur?

Tac. lib.
16.

Tu, quàm Sciano, & Esau malè socordia cesserit, considerato. Ille sui Principis gratiam: hic suæ familiæ principatum amisit.

*Vt socordia
vitetur acce-
pta beneficia
assidè tra-
cientur.*

Omnino quanto plura adeptus es, tanto te magis esse in lubrico existimes. Sic Tyberius *cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico esse dictitabat.* Hac itaque anchora fluctuâtem nauim tuam sistito, ASSIDVA NIMIRUM BENEFICIORVM ACCEPTORVM TRACTATIONE, atque ita ruinæ periculum facile vitabis. *Quemadmodum* (ait noster Seneca) *que in vsu sunt, et manû quottidie tactumq; patiuntur, numquam periculum situs adeunt, illa, que ad oculos non reuocantur, sed extra conuersationem, vt superuacua iacuerunt, sordes ipsa colligunt vetustate, ita quicquid frequens cogitatio exercet ac renouat, memoriae numquam subducitur, que nihil perdit, nisi ad quod non sepe respexit.* Planè si subinde accepta beneficia tractaueris, & quid Principi tuo debeas libèter recognoueris, tantum abest, vt bona fortuna insolescas, socorsve fias, vt nullam vmquam occasionem prætermisurus sis, qua gratum animum tuum patefacias. Cæterùm, vt beneficiorum memoriam conferues, spes tibi (vt suprâ monuimus) intra suos terminos coërcèda est. MEMORIÆ MINIMUM TRIBUIT (ait idem auctor) QVIS QVIS SPEI PLVRIMUM. Nimias aulicorum cupiditates æruginis instar esse nō ineptè dixeris, qua istius memoriæ

Tac. lib.
1.

Seneca
lib. 3. de
benef.

Senec.
lib. 3. de
ben.

tua

tuæ anchora exeditur conficiturque.

Præterea periculosissimam tibi esse putato OSTENTATIONEM AGENDI; quippe ex qua existit inuidia, magnus aulae turbo. Ea igitur, quæ agenda sunt, age, sine vlla ostentatione agendi. Quidam putidæ istius diligentia ostentatores, dum ex se vnus totam Principis domum, atque adeo totam Rempublicam pendere volunt, cumque ita agant, ut quicquid non faciunt ipsi, damnare videantur, tantam sibi persæpe inuidiam conflant ut ceti infames scopuli ab omnibus fugiantur. In eos illud non in scite cõtorseris, quod olim in Metiochum quemdam iactabatur, *Μητιοχος δὲ πάντα κείται, Μητιοχος δ' οὐκ ἄξειται. Metiochus fit cuncta solus. Metiochus plorauerit.* Non exigua profecto laude dignus ille Sallustius Crispus mihi semper visus est, cui suberat vigor animi ingentibus negociis par, eo acrior, quo somnum & inertiam magis ostentabat. Næ ille regiam viam ingressus erat. Nempe

Tac. lib.
3. an.

Senec. in
Oedipo.

Certissima est regnare cupienti via

Laudare modica, & otium ac somnum loqui.

Et bonorum tuorum (maximè si qua insigni arte præcellas) ostentationem fuge atque iactantiam. Nimirum Principes aliena fastigia tamquam tenuitatem sibi exprobrantia, agris plerumque oculis aspiciunt. Sed & equalium inuidia atque insidiis valde obnoxij fiunt, qui res suas abdere nesciunt.

Tac. lib.
4. an.

Quam priuatis hominibus periculosum sit sua facta audacius commemorare, meritaque exaggerare, C. Silius apud Corneliu[m] fatis edocuit. *Credebant plerique (inquit ille) auctam offensionem ipsius intemperantia immodicè iactantis suum militem in obsequio durauisse, cum alij ad seditiones prolaberentur, neque mansurum Tyberio imperium, si ius quoque legionibus cupido nouam fuisset.*

DESTRVI PER HÆC FORTVNAM SVAM CÆSAR IMPAREMQUE TANTO MERITO REBATVR.

Nam beneficia eò usque leta sunt, dum videntur exolui posse;

2.
Ostentatio
agendi vi-
tanda.

3.
Bonorum suorum
ostentatio
fugienda.

vbi multum anteuenero, pro gratia odium redditur. Quæris qualis fuerit Silij exitus? En ille. *Silius imminentem damnationem voluntario sine præuertit.* Lucernam (vt aiunt) accendam in meridie si exemplis probare coner, quantis damnis isti bonorum suorum ostentatores ab æqualibus affecti sint.

Tac.
ibid.

Quare si quippiam habueris, quod Principem offendar, quòdve alienam cupiditatem acuat irritetque, sic fanè inuidiã effugies, si non abhorrueris à publicis moribus, si te non ingesseris oculis, si scieris sine pompa sapere, atque in sinu gaudere. Ego profectò malim delitescere, atque contemni, quàm vana bonorum meorum ostentatione, alienã inuidiam subire, quippe qui sciam nonnullis remediis loco **C O N T E M P T V M** fuisse. *Nemo homini contempto (docet Seneca) pertinaciter, nemo diligenter noscet. Etiam in acie iacens præteritur, cum stante pugnatur.* Quomodo ipsemet Seneca se gesserit cum variis eum criminationibus inuidi adorti sunt, tamquam ingentes & priuatum supra modum euectas opes adhuc augeret, quòdque studia ciuium in se verteret, hortorum quoque amœnitatem & villarum magnificentiam quasi Principem supergrederetur, sic explicat Tacitus. *Instituta prioris potentie commutat, prohibet cœtus salutantum, vitat comitantes, rarus per urbem, quasi valitudine insensa, aut sapientie studiis domi attineretur.*

Seneca
ep. 105.

Tac. lib.
14.

Occurrit Aloysij Sylueiræ, qui fuit Emmanueli Regi Lusitanie à consiliis, celebre apud Hispanos exemplum, ex quo satis apparet, quãtopere prudenti aulico sapientie apud suum Principem ostentatio fugienda sit. Cum à summo Pontifice ad Emmanuelem litteræ magno ingenio elaborate perlatae fuissent; Rex cum Aloysio consultauit, statuitque quid rescribendũ foret. Cum itaque iussit suo marte epistolam componere, addiditque se quoque velle in eandem rem calamum fumere, eloquentiæ

quentiæ namque laudem vt qui maximè affectauit Emmanuel. Sensit illicò Aloysius quàm anceps ac periculosum sibi foret congredi cum Rege victoriæ auido, paruit tamen, quamquam inuitus, epistolamque pro suo ingenio compositam, postridie ad eum attulit. Ea vbi recitata est, subrisit Rex, manúque Aloysij apprehensa: Vicisti, inquit, Aloysi. Epistola tua planè digna est, quæ ob nitorem & acumen Romam mittatur. Et mittetur. Meam vix lectu digná puto. Erubuit Aloysius, & gratiis de more actis, è vestigio domum suam reuersus, equos insterni iubet, atque vnà cum liberis in ipso meridie, nullo cibo prægustato, magnóque silentio, solum vertit. Vt extra urbem fuere; substitit paululum Aloysius, & ad liberos conuersus: Aliò aliò, inquit, ô filij, nobis migrandum est, nec enim in eo regno diutius viuere licet, in quo sciat Rex me sibi ingenio ac doctrina præcellere. Nempe vir prudens illud diuinæ sapientiæ oraculum memoria tenebat: **CORAM REGE NOLI VIDERI SAPIENS.** Sanè cùm animi bona corporis fortunæque bonis longè præcellant, meliorem sibi partem Princeps auferri ab eo, ac proinde felicitatem suam destrui putat, qui ingenio ac sapientia secum certare velit.

Denique vt aulæ Syrtes, atque Charybdes, tuta incolumique nauicula, euadas: caue ne tibi vmquam persuadeas te tua virtute, sed diuinitus Principis tui gratiã adeptum: sic enim fiet, vt semper te moderatè geras, diuinamque opem, qua cuncta firmanur, promereare.

At peritissimos aliquando nautas, inquis, naufragiũ fecisse, vnãque cum naui demersos: & optimis interdum aulicis dexteritatem ingenij, industriam, integritatẽque morum parum bene cessisse: inanem proinde innocentiam in aula, inania vitæ præcepta.

^{4.}
Aulicus nõ-
quam sibi
persuadeat,
se sua virtu-
te, sed diuini-
tus Principis
gratiã con-
secutum.

Quæritur an
vita præcepta
negligenda
sint aulico
eo quòd in-
terdum ma-
lè cedant.

Quid?

Quid? Haud quidem negem optimos aliquando viros exterminari, quippe qui supra docuerim innocentes quoque calumniis obnoxios esse in hac vita. Hæc est rerum humanarum miseria. Quin tibi suadeo, ut quando interdum *fortuna pro culpa est*; omnes fortunæ conatus ac impetus multo ante quam incurrant prospicias. *Illis grauis ipsa fortuna est* (inquit noster Philosophus) *quibus est repentina. Facile eam sustinere potest, qui semper expectat.* Sed innocentiam ob id in aula paruifaciendam esse nego, & constanter nego. *Etenim perit aliqua nauis in portu* (vtor verbis eiusdem Philosophi) *sed quid tu accidere in medio mari credis?* Et paulo post. *Pereunt aliquando innocentes, quis negat, nocentes tamen sapius.* Quid, quod si rectè philosophemur, vix ac ne vix quidem, vir sapiens, qui maleuolorum calumniis ex aula eiectus est, periisse dicendus est? An tu Themistoclem periisse dixeris, qui patria pulsus, cum à Rege Persarum, ad quem confugerat, honorificè exceptus esset, ingentibusque honoribus cumlatus, ad socios conuersus exclamat, **PERIERAMVS NISI PERLISSEMVS?** An tu cum læsum vel leuiter putes, quem vides lætum, constantissimèque exilium superantem? Non, vt opinor. At quanto rectiùs atque opportunius has ipsas voces emisit is, qui aulæ innumeris discriminibus ereptus, atque ad tranquillam vitam, tamquàm ad munitissimam arcem translatus, in Dei Opt. Max. sinu vacuus & liber omni metu conquiescit? Sed esto; perierit funditus vulgi iudicio, qui bonis omnibus expoliatus ex aula eiectus est. Nullum ei præsidium attulerit virtus. Fortunæ bonis (vt magis adhuc plebeis ingeniis gratificemur) cesserint paulisper animi bona (quamquam an vniquam cedant, apparebit inferius) quid tamen? Num idcirco vitæ præcepta contemnenda sunt? Atqui vt bonus nauta haud vniquam in tempestate

Seneca
lib. 1. de
Clem.

Senec. de
Conf. ad
Helu.

Seneca
cp. 14.

vino ac somno indulget; haud vñquã gubernaculum, & acum nauticam abiicit, sed vigil ac sobrius omnes vires suas, omne suum studiũ ad fluctuum immanitatem superandam intendit; sic profectò, nec prudentiam vitæque præcepta contempserit bonus aulicus; quis enim quæstus ex temeritate præceptorumque cõtemptu? Hic fanè, vt quod dubium erat exitium, certum fiat, vt casus in culpam transeat, vt tuæ demum ipsius infelicitatis artifex iudicaris. Sed hæc aulicis dicta sunt.

Diximus, quàm præpotenti Deo amica sit CLEMENTIA, quàm è contrario plerisque terrenorum Principum inimica. Diximus item, quàm bene spes nostra in Deo collocetur, qui ERIGIT ELISOS. Diximus demum, quæ aulicis agenda quæve vitanda sunt, vt crudelitatem effugiant. Iam quantum hæc ipsa clementia splendoris, quantumque roboris afferat Principibus explicandum est.

Si glorię studio teneris Christiane Princeps, si diuinitatem quodãmodo affectas in terris, *Princeps ad clementiam excitatur.* *nulla re (vt ita cum Cicerone loquar) propius ad Deum accedes, quàm salute hominibus danda.* Audi, rogo, quibus verbis Gregorius Nazianzenus Imperatorem Nazianzenis ciuibus iratum lenire studuerit. *Nihil (inquit ille) tam diuinum habet homo, quàm beneficentiam. licet tibi nullo labore diuinitatem assequi. Alij opes suas effundunt: alij exhaustam carnem spiritui mancipant, & se à mundi consortio abripiunt, alij charissima pignora Deo consecrant, nec enim tibi Abrahæ sacrificium inauditum est. Horum nihil à te postulamus, sed CLEMENTIAM tantum in tuos.* Hæc ipsa tibi dicta putato.

At enim impunitate nihil in Rep. perniciosius, quippe qua fontes ad deteriora semper inuitantur, præmio & pœna è sententia Solonis Resp. continetur. Vt virtuti præmium debetur, sic & vitis pœna. Et Cato senior,

R ánon

Cic. pro Ligar. Gregor. Nazian. ad ciues Nazian. & Imp. irascens.

Obicitur nihil in Rep. perniciosius esse impunitate.

annon aiebat, malle se pro collato beneficio nullam reportare gratiã, quàm pro maleficio perpetrato nullam dare pœnam? Nimirum viri sapientes videbant clementia imperium eneruari, seueritate stabiliri fortiùs. Quid? *Ex veteri more, vt publicæ saluti consuleretur, cum decimus quisque ignominiosæ cohortis fuste feriebatur, etiam strenui sortiebantur.* Cùm seruus dominum interfecerat, familiam omnem, quæ sub eodem tecto mansitauerat (in qua & innocios fuisse certum est) ad supplicium agi oportebat. Habet enim (vt Cassius aiebat) aliquid ex iniquo omne magnũ exemplum, quod contra singulos vtilitate publica rependitur. Et nos eam Remp. firmam integrãque permansuram putabimus, in qua fontes & nouissima exempla meriti, abeunt impune?

Tac lib.
14.

Clementia
roburi in signo.

Erras erras, mi Princeps, si nullum CLEMENTIÆ robur inesse putas. Quæ de clementia Romanæ historiae Princeps ad Cæsarem scripserit, considerato. *Qui benignitate (inquit ille) ac clementia imperium temperauere, his candida & leta omnia fuerunt, etiam hostes æquiores, quàm alius ciues.*

Sallust.
ad Cæs.

*Non sic excubie, nec circumstantia tela,
Quàm tutatur amor. Peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandataque fortius vrget
Imperiosa quies.*

eleganter olim cecinerat Claudianus. Et Seneca, *Non est opus, inquit, instruere in altum editas arces, nec in accensum arduos colles emunire, nec latera montium abscindere, multiplicibus se muris turribusque sepire. SALVVM REGEM IN APERTO CLEMENTIA PRÆSTABIT. VNUM EST INEXPUGNABILE MVNIMENTVM AMOR CIVIVM. Quid hominum testimonium adduco? Ipsemet Deus annon sic locutus legitur per Salomonem, MISERICORDIA ET VERITAS CVSTODIUNT*

Senec.
lib. 1. de
Clemen.

Prou. 20

REGEM

REGEM ET ROBORATUR CLEMENTIA
 THRONVS EIVS? Non est cur te multis exemplis fa-
 tigem. Vno alteróve clementiæ robur comprobabitur.
 Clementia, qua vsus fuisse legitur Cyrus erga Regem
 I ydiæ, non minus profuit victori, quàm victo: ea enim
 Græcorum (Cræsi nimirum studiosissimorum) animos
 sibi Cyrus in perpetuum deuinxit. Sed clarissimum est
 ac numquã fatis pro dignitate laudatũ Augusti Cæsaris
 exemplũ. Hic Liuiæ consiliũ secutus L. Cinnam adole-
 scentem nobilem, ac Magni Pompei Nepotem, sed ho-
 minem turbulentum, ac insidiatorem, prope se sedere
 iussum, dimissis omnibus è cubiculo, sic allocutus legi-
 tur. *Vitam tibi Cinna iterum do, prius hosti, nunc insidiatori, ac
 parricide. Ex hodierno die inter nos incipiat amicitia. Contẽdamus
 vtrum ego meliore fide tibi vitam dederim, an tu debeas. Post
 hæc detulit vltro consulatum, questus quòd non auderet petere.
 Amicissimum fidelissimumque habuit. Hæres solus fuit illi. Ha-
 stenus Seneca. Certè posteaquam tanta in Augusto elu-
 xit clementia, omnes in eum conspirationes ita com-
 pressæ sunt, vt nemo vmquam eius vitæ deinceps insi-
 diari ausus fuerit, id quod idem auctor his verbis con-
 firmat, NULLIS AMPLIVS INSIDIIS AB VLL-
 LO PETITVS EST.*

Quid plura? Illi ipsi Tyranni, qui non ex causa & ne-
 cessitate sæuiunt, vt Reges, sed ex voluptate, vt furentem
 multitudinem compeſcerent, clementiæ pallio suam
 aliquãdo feritatem tegere gestierunt. Sic Tyberius post-
 eaquam Clementem illum, qui se Agrippam ementitus
 fuerat, per fraudem in secreta palatij parte interfici ius-
 sit; *quamquam eum multi è domo Principis Equitesque ac Sena-
 tores sustentasse opibus, iuuisse consilijs diceretur, haud questum.*
 Et Nero Puteolanorum seditionem, *qua ad saxa & minas
 ignium progressa, necem & arma perliceret, cõpressit cohortis*

Iustin.
lib. 1.

Senec. de
Clem.
lib. 1.
cap. 9.

Tac. lib.
2. an.

Tac. lib.
3. an.

prætorix terrore, & paucorum supplicio, rediitque oppidanis concordia: nouerant enim clementix magnum inesse robur, ac proinde cupiebant, vt quæ in ipsis calliditas erat, eam plebs clementiâ benignè interpretaretur. Equisnam hæc legens non fateatur clementiam imperiorum esse certissimam salutem.

Clementia
fit cum iudi-
cio ac modo.

Equidem non me latet spem impunitatis magnam illecebram esse peccandi. Sit itaque cum iudicio ac MODO, qui meritò dicitur ANIMA VIRTUTVM clementia. Ita nempe viuendum est Principi, vt nec ei facilitas auctoritatem, nec seueritas amorem diminuât. *Tam omnibus ignoscere crudelitas est (doctè sapienterque noster Seneca) quàm nulli.* Et Lactantius: *Qui autem commouetur (inquit) intempestiua lenitate, vel sepius, quàm necesse est, vel etiam semper ignoscit, is planè & illorum vitam perdit, quorum audaciam nutrit ad facinora maiora, & sibi ipsi aternam molestiarum materiam subministrat.*

Seneca
lib. 1. de
Clem.
Lactan.
de ira c.
18.

Seueritas cle-
mentia mi-
tiganda.

Enimvero dura nimis ac sæua est Catonis ista gubernandi ratio, cuius meministi. Seueritatem clementia mitigandam esse, optimi quique Politici docuere. Sed & Romani nonne ad stabiliendum ac tuendum imperium, suam artem esse putarunt

Parcere subiectis & debellare superbos?

Priscæ istius seueritatis ritus (si tamen ea seueritas dicenda est, quæ fuit mera crudelitas) faceffat longiùs. Quàm turpe atque iniquum fuerit (vt metus ad omnes, pœna ad paucos perueniret) strenuos quoque milites vnà cum ignaua multitudine sortitione ad supplicium legi, nemo non videt. Sed & exemplum istud in Pedanij vel innoxios seruos editum aliquid ex iniquo habuisse, ista ipsa Cassij oratio fatebatur. Et nos à sacrosanctæ Religionis nostræ proceribus ita instituti sumus, vt nefas esse putemus, vllum quamquam leuissimum peccatum

Virg. 6.
Æn.

perpe

perpetrare, etiam si vniuersum humanum genus, eius beneficio ab interitu vindicare possemus.

Itaque bonorum potius parentū, & Medicorum hac in re tibi o Princeps consiliū sequendū arbitror. *Parentes obiurgare liberos nonnumquam blandè, nonnumquam minaciter solent, aliquando admonere etiam verberibus. Nūquid aliquis sanus, filiū ad primā offensam exhereditat? Nisi magna & multa iniurie patientiā euicerint, nisi plus est quod timet, quàm quod dānat, non accedit ad decretoriū stylū. Multa antè tentat, quibus dubiā indolē & peiore loco iam positā reuocet; simul deplorata est, vltima experitur. Nemo ad supplicia exigenda peruenit, nisi qui remedia consumpsit. HOC QVOD PARENTI ETIAM PRINCIPI FACIENDVM EST, QVEM APPELLAVIMVS PATREM PATRIÆ, non adulatione vana adducti. Hæc Seneca.*

Senec.
lib. 1. de
Clem. c.
14.

Medici nihil perniciosius putant, quàm intēpestiuis acrioribusque remediis morbos irritare. Certè non ita pridē nos amicū laterū dolore correptū, furiosis Chimistarum remediis subitò raptum luximus. Medicos rerum publicarum administratores dici haud nouum. *Legū Presidem (inquit idem auctor) ciuitatisque Rectorem decet quādiu potest verbis & his mollioribus ingenia curare, vt facienda suadeat, cupiditatēque honesti & equi conciliet animis, faciātque vitiorū odium, pretium virtutū; trāseat deinde ad tristiorē orationem, qua moneat adhuc & exprobrat, nouissimè ad pœnas, & has aduclues & reuocabiles decurrat. Vltima supplicia scelerib⁹ vltimis ponat, vt nemo pereat, nisi quē perire etiam pereūtis interfit.*

Seneca
lib. 1. de
ira. c. 5.

Næ ille agricola & bonus parens & sapiens Medicus fuit, cui mos erat *paruis peccatis veniam, magnis seueritatem accommodare, & qui NEC POENA SEMPER SED POENITENTIA CONTENTVS ERAT.* Contrā non mediocriter à viris doctis Cn. Pompei iudiciū desideratur, quòd tertio suo consulatu *corrigen dis moribus dilectus,*

Tac. in
vita A-
gric.

est grauior remedis, quàm delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subuersor, quæ armis tuebatur armis amisit.

Tac. lib.
3. an.

Hæc est summa totius rei. Omnino modus tenendus est; sed quia difficile est temperamentum (vide Christiane Princeps quid Seneca, homo vnus naturæ ductum secutus, decernat) quicquid æquo plus futurum est, IN PARTEM HVMANIOREM PRÆPONDERET.

Seneca
lib. 1. de
Clemen.
c. 2.

Princeps ne
illum aspe-
rius tractet
qui leuiter
obiurgatus
resipiscet.

Quid igitur in exilium ac malam crucem eiicitur ille, indignusque pronunciatur, qui huius lucis vsura diutius fruatur, quem leuis forte obiurgatio, vel nutus aliquis ad bonam frugem reuocasset? Quid ea delicta asperius crudeliusque irritantur, quæ lenius molliusque tractata facile cessissent?

Quidni potius (antequam vltima experiare) verbis illis VALERIE LEGIS (hoc est, summæ fidissimæque antiqui pudoris custodiæ) IMPROBE FACTVM VTERIS, quibus ausim affirmare longè felicius olim scelera coërcita, quàm seuerioribus iis legibus, quibus virgaram proscscriptionis, exilij, capitis pœna proponébatur, nec timebatur? An illud Senecæ ignoras, VERECUNDIAM PECCANDI FACIT IPSA CLEMENTIA REGENTIS? Ecquisnam regum tutus euaderet si statim delicta potentium Deus fulminibus persequeretur? Placatur ille, & vno sæpe gemitu placatur. Homo homini implacabilis erit? Agè si tibi propitium diuinum Numen esse cupis, talis tu esto ciuibus, aulicisque tuis, qualem tibi Deum esse vis.

Liu. lib.
10.

Dominus diligit iustos.

Diuina erga
vires iustos
benenolentia.

Virtutum omnium cultores diligit. Non David modo, sed omnes ferme, qui de moribus libros conscripserunt, IUSTITIÆ nomine cæteras omnes virtutes comple

Cic. de
off.

complexi sunt, dixeruntque ex ea bonos viros nominari: *nihil esse liberale, quod non idem sit iustum, nihil honestum esse posse, quod iustitia vacat.*

Usque adeo eos, qui corporis voluptatibus spreto omnia sua studia & actiones ad cœlestia purissimæque conuertunt, diligit Deus, ut eximium erga eos amorem præferens, modò semet blandissimæ matri, quæ suo infantulo genibus excepto suavissimè blanditur, modò adolescentibus, qui formosas puellas non amant solùm, sed etiam depereunt, sæpissime comparauerit.

Istudne de terrenis Principibus dicas, apud quos pluris ferè sunt lenones, sycophantæ, scurræ, aliique eiusdem farinae homines, quàm viri iusti ac sapientes? Scio nonnullos Principes esse, qui sapientum virorum consuetudine adeò oblectantur, ut eum diem se perdidisse putent, in quo nullum cum eis de rebus seriis sermonem habuerint; norunt enim eorum, quibuscum versantur, famam suam esse, plurimùmque ad res cum animi, tum corporis constabiliendas, valere sapientum orationem, & consuetudinem. Scio & aliquos esse, qui viros bonos ac doctos sic amant suspiciuntque, ut ex iis, tamquam ex oraculis pendeant toti, nihilque probent, nisi quod probent ipsi, eorumque instar, qui lucernæ, qua opus habent, oleum subinde infundunt; iis, quorum sapientia illustrantur, ea quæ sunt ad vitam necessaria liberalissimè suppeditant: sed qua fronte Princeps ille dixerit à se iustos diligi, qui argentem virtutem fouere non vult? qui viriosos ac perditos homines, iustis assiduas insidias tédentes, alit, beneficiis ornat, habetque contubernales? qui iustos deludi hostiliterque tractari sinit, eorumque consuetudine se priuari non solùm non molestè fert, sed etiam gaudet? qui demum suæ inscitæ tenebris oblectatus, bonas artes,

Terreni Principes viris iustis infensi.

tes, hoc est, virtutum instrumenta odit persequiturque,
ne quid vsquam honesti oculis occurrat?

Tac.

Meritò meritò vir iustus Deo sese totum dicat, in
cuiusque sinu *sicut ablatatus super matrem suã* conquiescit. Pl. 130.
Sanè vt infantulus nuper ab vberibus depulsus, cum ad-
huc stare nequeat, à matre numquam discedit, cætera-
rumque mulierum amplexus refugit: sic vir iustus, de se
moderatè sentiens, ac terrena cuncta fastidians, omnem
suam curam in Deum iactat, à quo certò scit iustos
diligere.

*Aulicus ad
iustitiam e-
sigitur.*

Quanti porrò facienda iustitia est, aulice, quæ tan-
tum sui amorem excitat! Iure profectò illam RERVM
OMNIVM DOMINAM nominamus, quandoquidem
ab eo vnicè diligitur, qui summus rerum omnium Do-
minus est. Sed videor mihi te sic obiicientem audire.

*Obicitur iu-
stitiã fortuna
imperio sub-
iectam esse.*

Si Iustitia RERVM OMNIVM DOMINA est;

Cur tantas lubrica versat

Fortuna vices, premit infantes

Debita sceleri noxia pœna:

At peruersi resident celso

Mores folio, sanctãque calcant

Iniusta vice colla nocentes?

Seuer.
Boët.

Quis hæc animaduertens non dixerit IUSTITIAM,
tametsi tot Poëtarum carminibus decãtatam, tot Philo-
sophorum vocibus celebratam, FORTVNÆ IMPE-
RIO subiectam, eãque nihil aliud esse (vt olim aiebat
nescioquis) *quã verborum inanium crepitum?* Ecce tibi M.
Brutus vir clarissimus (hic nobis sit instar omnium) qui
cum eò redactus esset, vt non iam pedibus, sed manibus
fugiendum duceret, pugione sibi in pectus adacto, sic
exclamasse dicitur: O MISERA VIRTVS, QUAM TV
ERAS NVGATORIA, EGO VERO IN TE SERIO
EXERCEBAR: VERVM TV FORTVNÆ SER-

Dion. in
August.

VIEBAS.

VIEBAS. Porro si virtus meræ sunt nugæ, si fortunæ feruit, quid industriæ deinceps, quid laboribus tribuendum est?

Plin.
lib. 36.
cap. 22.

Tac.

Ipsum FORTVNÆ PRIMIGENIÆ templum (vt alia innumera prætermittam) à Nerone olim extructum ex lapide Sphingite, in quo etiam foribus clausis interdum claritas erat haud alio, quàm speculariũ modo, satis indicauit, opinor, FORTVNAM vel in clausas domos lucem suam, hoc est, opes atque honores immittere, suisque vel ocio torpescens semper adesse. Num nouum iis, quibus *inertia pro sapientia est*, victoriam ceteraque bona in sinum aliquando deuollasse? (vno verbo) cuncta è sententia fluxisse? Clarum est Timothei Ducis Atheniensis exemplum, cui vel dormienti, ad rete fortuna cogebat vrbes. Hæc sanè cum ita sint, quis non potiùs FORTVNÆ tamquam RERVM OMNIVM DOMINÆ AC REGINÆ, arbitrio fese totum libèter commiserit, cuius prospero flatu cum vitimur ad exitus peruenimus optatos, qua reflante affigimur?

Sic tu quidem pro fortuna, contra iustitiam.

Fateor equidem per sæpe accidere in hac vita, vt IUSTITIA FORTVNÆ mancipium, atque adeò ludibrium videatur. Sanè ista ipsa quæstio, qua perturbaris (vt profanos homines à nostris que sacris alienos omittere) Habacuc, Ieremiæ ac Dauidis nostri animum (nisi eos dicamus ex infirmorum persona locutos) olim non nihil pupugisse visa est. Quid vnus Dauid dixerit audito. *Mei autè pane moti sunt pedes, pane effusi sunt gressus mei, quia zelauit super iniquos, pacem peccatorum videns. Et infra. Ecce ipsi peccatores & abundantes in sæculo obtinuerunt dicitias. Et dixi: Ergo sine caussa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas: & fui flagellatus tota die, & castigatio*

*Quæritur
quare bonis
viris mala
accidant.*

Psal. 72.

mea in matutinis: Si dicebam, narrabo sic, ecce nationem FILIORVM TVORVM reprobaui. Existimabam, vt cognoscerem hoc: labor est ante me. Parum abfuit (inquit ille) ne laborer, cum omnia sceleratis feliciter euenire in hac vita animaduertentem. Ergone (mecum ipse) frustra à me IVSTITIAM, coli putandum est? Minimè verò: nam si istud dixerim, perinde erit, ac si eos ipse improbem, quos tu probas, dicamque spurios ac suppositos partus esse, quos tu veros ac genuinos esse affirmas. Quid igitur dicendum est? Labor est ante me. Verumenimvero quamquam rem hanc sibi valde obscuram dicit Propheta sanctus, tamen Alexandrum egregiè mihi imitatus videtur, qui inexplicabilem nodum Gordium gladio præcidit, nil referre dicens quomodo solueretur, modò solueretur: dum enim nos apertè docet viros IVSTOS, qui calamitatibus exercentur, filios Dei, his verbis, ECCE NATIONEM FILIORVM TVORVM REPROBAVI, censendos esse; quæstionem vno verbo mihi profligasse visus est.

*Soluitur
quæstio.*

At enim qui parens ille iudicetur, qui liberos suos sordida malit pauperie aliisque ærumnis conflictari, quàm opibus rebûsque secundis cohonestari? Quid? An ignoras quanta Lacedæmoniorum in suos liberos seueritas fuerit? Anne desiere parentes esse, cum eos tamen si adhuc tenellos duris assuefaciebant? cum eorum experiebantur indolem publicè admotis verberibus? cum eos iam laceros ac semianimes rogabant perseverarent vulnera præbere vulneribus? cum eos iam adultos ad arma pro salute civium capeffenda acriter cohortabantur? cum timidos ignavosque tamquam illegitimos partus expellebant? cum eos, qui pro patria mortem oppetiissent, siccis atque adeò latis oculis intuebantur? Nihil minus. Porro seuera

Senece
lib. Qua-
re bonis
viris ma-
la acci-
dât cum
sit pro-
uidetia.

seuera liberorum educatio non odium nouercaie, sed virilem parentis amorem indicat. *Cum videris* (inquit doctissimus Philosophus) *bonos viros acceptosque diis laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lasciuire, et voluptatibus fluere; cogita FILIORVM nos modestia delectari; vernacularum licentia; illos disciplina tristiori contineri, horum ali audaciam. Idem tibi de Deo liqueat, BONVM VIRVM IN DELICIIIS NON HABET: EXPERITVR, INDVRAT, SIBI ILLVM PRÆPARAT.* Sic sanè habito, bonos ac sapientes viros corrigit & castigat Deus, non vt abiecti in sordibus & squallore iaceant, sed ne caducis istis bonis corrumpantur ac deprauentur: scit enim ille plus animos secundis rebus affligi, quàm corpus aduersis. Adhæc vt mater non odio sed amore incitata infantulum suum stare incipientem viribus suis subnixum relinquit, non vt ruat, sed vt gradum figere discat, ac seipsum tandem ferre assuescat; sic quoque ille manum suam subtrahit interdum sapienti, non vt funditus pereat, sed vt eius ratio exerceatur, quæ quidem hebesceret, si minus eam ad victum, vestitum, cæteraque necessaria acueret pauperies; dormiret perpetuò ac sterteret; ni eam sopitam excitarent infortunia. Et quidem qua ratione fortitudo in homine eluceret, si res aduersæ tollerentur è vita? Annon reflantibus ventis naucleri peritia mirificè ostenditur? Annon in acie strenui militis probatur constantia, qui mauult mori, quàm vlla voluptatis illecebra delinitus sua signa deferere, atque ad hostilia castra transfugere? Nempe est calamitas palestra virtutis: est optima vitæ ciuilis magistra.

Hæc porrò cum ita sint, quis non videt vanum & commentitium esse fortunæ Numen & nomen? quis non videt res cum prosperas, tum aduersas, nutu diuinæ pro-

Fortuna Numen ac nomen vanum est.

uidentia regi, nihilque esse fortuitum nisi ex hominum rerum causas nescientium opinione? *Causa pender ex causa* (docet noster Seneca) *Priuata ac publica longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne ferendum est, quia non ut putamus incidunt cuncta, sed veniunt.* OLIM CONSTITVTVM EST QVID GAUDEAS, QVID FLEAS. Merito Dauid sic cecinit, *Ego autem speravi in te Domine, dixi, Deus meus es tu, IN MANIBVS TVIS SORTES MEÆ.*

Seneca
lib. Quare
bonis
viris &c.

Pf. 30.

Deo sortes
hominum
regenti sese
totum aulicis
committat.

Sequere igitur aulice, Deum ducem, *in cuius manibus sortes tue sunt; qui mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit: qui pauperem facit & ditat, humiliat & subleuat; cumque quaestio ista animum tuum subit, caue ne difficultate terreare: sed memineris fugiuos & abdicatos liberè viuere, & eos qui sub disciplina patris sunt strictius & frugalius.* Sed & poenas, quæ felices istos manent, considerato; & INTELLIGES IN NOVISSIMIS EORVM; hoc est, quaestioni difficillimæ nodum facilius exolues, eorum exitium prospiciendo. Sic interim Dauidem imitatus cum Deo loquerè, *VT IUMENTVM FACTVS SVM APVD TE, ET EGO SEMPER TECVM.* Noli de fortuna queri. Ipsum vel fortunæ nomen tanquam parum Christianum explode, diuinis consiliis acquiesce: esto casuum tuorum benignus interpret, iumentumque sedulo imitare, quod domino suo semper adhæret, neque curiosè quaerit quorsum vel quâ eundum sit, sed & onus quodcumque subit.

1. Reg. 2.

Lactan.
de ira
Dei.

Pfal. 72.

Pfal. 72.

Vide S.
August.
in re-
tract.

Certè vir sapiens omnem temporum difficultatem (ait Seneca) *strenuè superabit, & ut bonus miles feret vulnera: enumerabit cicatrices, & transuerberatus telis moriens amabit eum, pro quo cadet, Imperatorem. Habebit in animo illud vetus præceptum, DEVM SEQUERE: quisquis autem queritur & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & inuitus rapitur ad iussa nihilominus. Quæ autem dementia est potius trahi, quàm sequi?*

Seneca
de beata
vita.

qui? Tam mehercle, quàm stultitia & ignorantia conditionis suæ dolere quod aliquid tibi incidit durius, aut morari, & indignè ferre ea, quæ tam bonis accidunt, quàm malis, morbos dico, fure-
ra, debilitates, & cætera ex transuerso in humanam vitam in-
currentia. Quicquid ex vniuersi constitutione patiendum est,
magno excipiat animo. Ad hoc sacramentum adacti sumus fer-
re mortalia, nec perturbari his, quæ vitare nostræ potestatis non
est. In regno nati sumus. Deo parere libertas est. Hactenus ille.

Ex his omnibus satis, vel me tacente, apparet, quàm
turpiter peccauerit M. Brutus, cùm gladium sibi in pe-
ctus adigens, virtutē rem nugatoriam fortunæque sub-
iectam appellauit; quantòque ij quoque in errore ver-
sentur, qui cùm videant incertes ac vitiosos secundis re-
bus plerumque vti virtutem deserunt.

Pauca hæc ô miselle, qui iustitiam tamquam meras
nugas fastidiebas, nihilque industriæ tribuebas, adhuc
accipito. Quamquam Deus quos vehementer amat æ-
rumnis in hac vita exercere solet, quoties tamen, ne iu-
stitia penitus ab hominibus deseratur, viros bonos ho-
noribus atque opibus auget? Quoties virtus, quæ exiguis
locorū finibus coërcebatur, diuinitus eluctatur, perfra-
ctis repagulis excurrit pede libero, ac per inaccessa loca
viam sibi nullo etiam duce præeunte sternit ac munit?
At nulla sit in terris virtutis merces; nullus eam honos,
nullæ opes comitentur. Dicamus quoque (si placet) eam
& cupressis, perpulchris quidem amœnisque, sed ta-
men infrugiferis, & iis terris, quæ salem proferunt; ac
præterea nihil, simillimam esse; quid tum? Est est pla-
nè alia merces, & quidem virtute dignissima, quam
is dumtaxat nouit, qui oculos suos à rebus terre-
nis ad cœlestes attollere consuevit. Apud Cicero-
nem iustitiæ defensor Lælius aliam nonnullam ef-
se virtutis mercedem, differebat, quàm honorem.

*Iustitia ma-
gna vis, &
vera merces.*

In eum sic noster Lactantius inuehitur. *Erras vehementer* Lactan.
si putas ab homine premium solui posse virtuti. Cum ipse alio lo-
co verissime differas: huic verò quas diuitias obicies? quæ impe-
ria? quæ regna? qui ista putat humana, sua bona diuina iudicat?
Quis ergo te sapientem Lali putet, cum ipse tibi loquere contra-
ria, & paulo post adimis virtuti quæ dedisti. Sed videlicet igno-
rantia veri facit incertam labentemque sententiam. Hæc Lactan-
tius; qui virtutem suis premiis expoliari numquam pos-
se docens, hæc demum subiungit. Quid enim si, vt Furius
dicebat, rapiatur, vexetur, exterminetur, egeat, auferatur ei ma-
nus, effodiantur ei oculi, damnetur, vinciat, vratur, miseris
etiam modis necetur, perdetne suum premium virtus? An potius
peribit ipsa? Minime: sed & mercedem suam DEO IVDI-
CE accipiet, & viuet & semper vigebit. Audi quibus verbis
Psalum illum suum clausit Dauid, in quo se pæne
lapsus esse affirmarat. Mihi autem adherere Deo bonum
est, ponere in Domino meo spem meam. Nihil attinet (inquit
Psal. 72.
ille) de fato queri, cum certum mihi sit, eos, qui iusti-
tiam colunt, ac Dei ductum sequuntur, bonis omnibus
tandem in cœlesti regno cumulatum iri.

Princeps vi-
ros iustos di-
ligat libera-
litè quoque tra-
ctet.

Liberalitas
magnam Prin-
cipibus gloriã
affert.

Liberalitas
regnorum
rebuur.

Si verum est ô Princeps, cetera Principibus statim adesse, Tac. lib.
unum insatiabiliter parandum prosperam sui memoriam: nam
4. an.
contemptu famæ contemni virtutes; vndenam, obsecro, ma-
ior tibi gloria existet, quàm ex liberalitate? Hæc eximia
virtus Philippi, Alexandri, Iulij Cæsaris, Augusti Titi,
Constantini, Theodosij, Caroli Magni, aliorumq; com-
plurium famam illustravit, qui sui imperij splendorem
ac decus esse putarunt beneficia dare. Errant mihi cre-
de, qui liberalitate regna eneruari putant: sanè Alphon-
sus Rex Siciliae, vir liberalitatis gloria insignis, cum à suis
interrogaretur, quid seruaret sibi, qui tam multis tam
multa donaret? Ea ipsa, respondit, quæ dono. Egregia
sanè vox tantòque Principe digna. Nimirum

Extra

Martial.

*Extra fortunam est quicquid donatur amicis:**Quas dederis solas semper habebis opes.*

Equidem affirmare non dubito, opes bonis viris collatas esse verum firmissimumque robur imperij, atque inexhaustum totius Reip. ærarium. *Melius* (inquit Seneca)

Senec. de
brev. vi-
ta.
Tac.

beneficiis imperium custoditur quàm armis. Si Galba, homo *sua pecunia parcus, publicæ avarus*, suis militibus donatium exoluisset, haud fortè imperio vitæque priuatus fuisset.

Tac. lib.
6. Hist.

Constat (inquit Cornelius) *potuisse conciliari animos quantum lacumque parci senis liberalitate.* Neque verò auream illam mediocritatem, per quam viget virtus, demimus liberalitati. Prudenter olim Tyberius, *Si ambitione* [ærarium] *exhauserimus, per scelera supplendum erit.*

Tac. lib.
2. an.

At cùm nihil non egerim (inquis) vt bene beneficia collocarem, ingratos tamen multos expertus sum. Satius est, itaque, vt beneficia dare desinam. Nempe *leui ære alieno debitores fiunt, graui inimici, & prima causâ est cur quis ingratus sit, si gratus esse non potuit.* Eò perductus est furor, vt *periculosissima res sit beneficia in aliquem magna conferre: nam quia turpe putat non reddere, non vult esse, cui reddat.* Hæc tu quidem ex nostro Seneca.

Seneca
ep. 81.

Quaritur ad ob ingratorum hominum turbam Principi manum suam refringere liceat.

Sed non est ô Princeps, quod tardiolem te faciat ad bene merendum ingratorum hominum turba. Propone tibi ante oculos immortalem Deum, cuius insignem liberalitatem, ne sacrilegi quidè, imminuere vniquam poterunt. *Quàm multi luce indigni sunt* (inquit idem Philosophus) *& tamen dies oritur: quàm multi quòd nati sunt queruntur, tamen natura sobolem nouâ gignit, ipsosque qui non fuisse mallent esse patitur!* & infra. *Hoc & magni animi & boni proprium est non fructum beneficiorum sequi, sed ipsa, & post malos quoque bonum querere. Quid magnifici erat multis prodesse, si nemo deciperet: Tunc est virtus dare beneficia non vtique reditura, quorum à viro egregio statim fructus perceptus est.* Adèò
quidem

Senec.
lib. de
ben.

Respondetur non licere.

quidem ista res fugare nos & pigriores ad rem pulcherrimam facere non debet, ut si spes mihi præcidatur gratum hominem reperiendi malum non recipere beneficium, quàm non dare. Nihil profectò doctius, nihil sapientius.

Quæ Principi in dandis beneficiis observanda sint, declaratur.

Non itaque deferenda liberalitas est ob ingratorum hominum turbam, sed potiùs descendum benemereri. Plerique Principù, cum sine villo delectu beneficia magis proiciant, quàm dent, nihil profectò est, cur mirentur inter plurima maximàque vitia nullum esse frequentius, quàm ingrati animi. Dignos igitur elige, quos beneficiis exornes, vixque vllus postmodum tibi de ingratis hominibus conquerendi relinquitur locus. Memineris deinde beneficium non esse NEGLIGENTER dandum; sibi enim quisque debet quod à negligènte accepit. NEC TARDE QUIDEM, quia cum in omni officio magni æstimetur dantis voluntas, qui tardè fecit, diu noluit. Vtique NON CONTUMELIOSE: nam cum ita natura comparatum sit, ut altius iniurie, quàm merita descendant, & illa citò defluant, has tenax memoria custodiat; quid expectat, qui offendit, dum obligat? satis adversus illum gratus est, si quis beneficio eius ignoscit. Quid vitandum, quidve sequendum sit in beneficiis dandis ex insigni nostro Philosopho didicisti. Hoc vnum (si ita lubet) libenter addiderim. Prudentissimè facies ô Princeps, si non profuderis, sed stillaueris potiùs beneficia. Minuto imbri longè melius madescit tellus, atque ad sementem recipiendam aptatur, quàm graui & repentino. Nempe, qui guttatim (ut ita dicam) beneficia accipiunt, & deuinciuntur, & ardorem feruitutis intendunt, maiora sperantes in dies. At qui omnia simul accipiunt, & focordes fiunt, & quod grauius est pro gratia plerumque adum reddunt.

Senec.
lib. 1. de
ben.

Tac.

Dominus

*Dominus custodit aduenas, pupillum & viduam
suscipiet, & vias peccatorum disperdet.*

HÆc Dauid, vt cognoscas vias Domini longè alias esse, quàm mortalium Principum. Deo maximæ curæ est hospitalitas, id quod ex sexcentis sacrarum litterarum locis constat. Mortalium verò Principum complures id se perdere putant, quod hospitibus in Christi gratiam tribuunt; & quemadmodum mare monstruosam terrificamque prolem gignit, alitque, ita ij non aliud diuitiarum & pecuniæ fructum putantes quàm profusionem, plures canes, accipitres, scurras, & id genus nugas faciunt, quàm aduenas, aliosque egenos. Næ isti Principes aptè à Cratete iis ficibus dicuntur persimiles, quæ in altis præruptisque nascuntur, è quibus non homo fructum capit, sed corui tantum, ac milui, scorta scilicet, & adulatores.

*Deo magna
cura est ho-
spitalitas.*

*Terrenis
Principibus
vera hospi-
talis in-
uisa.*

Stobæus
serm. 15.

Sunt quidem, quibus chara est hospitalitas, fateor, sed mercenaria tantum & ambitiosa. Hanc ipsam noverunt & admirati sunt olim homines naturæ dumtaxat lumine illustrati. Recte, inquit Cicero, à Theophrasto laudata est hospitalitas, est enim, vt mihi quidem videtur, valde decorum patere domos hominum illustrium hospitibus illustribus. Ignoscendum sanè est homini non ad iustitiam, sed ad umbram & imaginem iustitiæ præcepta tradentis. Ignoscendum est, inquam, præceptorum umbratico & imaginario, vt ita cum Lactantio loquar. Neque verò id valde graue Ciceroni futurum puto, cum ipsemet dixerit aliquando: *Sed nos veri iuris germanæque iustitiæ solidam & expressam effigiem nullam tenemus. Umbra & imaginibus utimur, easque ipsas utinam sequeremur.* Num igitur ignoscemus & nostris Christianis Principibus, qui cum euangelicis

Vide Lactantiū
de vero
cultu
lib. 6. c.
12.

T præce

præceptis edocti sciant Christum sub egeni nudique hospitis persona latentem excipi, hospitiique vberri-
mam aternamque mercedem fore, miseros tamen ho-
mines tamquam scopulos & mala quædam omina auer-
santur, hospitalitatemque terrena sordidamque dumtaxat
utilitate metiuntur? Non ego.

Deus pupil-
lorum ac vi-
duarum Pa-
tronus.

Deus pupillorum viduarumque Patronum & custo-
dem se passim in sacris litteris nominat, *nequisquam* (au-
di Lactantium) *suorum liberorum miseratione retardetur,*
quominus mortem pro iustitia fortiter subeat, cum sciat charis suis
diuinum præsidium numquam defuturum. Vt autem grandio-
res pisces pisciculos deglutiant, sic tenuiorum quorum-
dam pupillorum viduarumque fortunasterreni quidam
Principes deuorant.

Lactan.
de vero
cultu, c.
12.

Terreni Prin-
cipes tenuio-
rum fortunas
deglutiant.

Deus sceler-
atorum ho-
minum pess-
ima consilia
dissipat.
Principes ea-
dem fouent.

Deus *vias peccatorum disperdit*, eorum nimirum studia
consiliaque dissipat, ne in bonorum perniciem coale-
scant. Mortales verò Principes perditorum hominum
consilia iuuant fouentque persepe, vt eorum opera (cùm
datur occasio) ad cædes, stupra, strages, incendia, aliã-
que innumera flagitia abutantur.

Quàm igitur verum est aliò vias Dei, aliò vias homi-
num tendere! Quàm verum optimè in Deo spem no-
stram collocari, qui vt miserorum hominum curam &
patrocinium suscipit, ita flagitiosorum insanos impetus
retundit ac frangit!

Studeat au-
licus id esse,
quod alieni-
genarum pu-
pillorum, ac
viduarum
nomine my-
sticè designa-
tur.

Quid ego hic te moneã aulice? Vt memineris (pau-
cis dicam) eos præcipuè aduenas, eas viduas, eos pupil-
los à Domino quam diligentissime custodiri, qui ad cœ-
lestem patriam festinãtes, terrenis & caducis rebus, non
vt propriis, sed vt alienis & commodatis vtuntur: qui
sefe, diuino amore flagrant, à consuetudine carnis ab-
ripiunt: qui terrenam hæreditatem pro nihilo æstiman-
tes, cœlestis verique parentis opulentissimam hæredita-
tem

tem

tem expectant. Quid igitur ciuis Sanctorum in hoc pre-
rupto ac tenebricoso itinere latronibusque infesto tam
libèter immoraris? Quid hanc vitã, è qua citò migrandũ
est, tã vehementer amas? Quid carnis illecebris addictus,
cœlestia & numquã interitura gaudia nihil curas? Quid
fili Dei, æternique regni hæres, amantissimo parète tuo
relictò, porcos in exteris regionibus pascere, famèque
perire mauis, quàm in paterna domo bonis omnibus
abundare? Quin tu potiùs sanctos illos viros imitaris,
qui tametsi corpore in terris degebant, animo tamen
cœlestè patriam peragrabant? *Quippe sursum vocant illum*
[animũ] *initia sua* (vtor Senecæ verbis) *erit autè illic antequã*
hæc custodia exoluatur, cum vitia discecerit, purusque ac leuis in
cogitationes diuinas emicuerit. Quales aduenæ, quales pu-
pilli, ac viduæ Domino placeant, audisti. Cogita iam
non solùm ab eo aduenas, pupillos, & viduas custodiri,
sed & *vias peccatorum disperdi.* Ille nimirum est Deus, IN
CVIVS MANVS INCIDERE HORRENDVM EST.
Profectò si diuinis præceptis contemptis, prauis atque
effrænatis cupiditatibus tuis addictus, illecebrarum an-
fractus, quàm spiritalè & regiam Christianæ discipline
viam sequi malueris, ista tua via ac vita tandem, ò mi-
ser, disperdetur: vt lutum platearum deleberis, diuinæ-
que iræ ac seueritatis magnum omnibus exemplũ fies.

Nihil est sanè, cur apud Christianum Principem ver-
ba faciens, hospitalitatis eleemosynæque insignes lau-
des enumerandas suscipiam. Ecquisnam rerum nostrarum
adeò ignarus est qui non didicerit, ea quæ pauperi-
bus tribuuntur, ipsimet Christo tribui? Quid igitur Chri-
stianis Principibus gloriosius, quid honorificentius,
quàm Christum suo hospitio excipere, suæque mensæ
adhibere? Quid ad imperij firmitatem diuturnitatém-
que efficacius ac robustius, quàm Dei filio suas faculta-

Princeps sit
hospitalis, ac
benignus er-
ga pauperes.

Seneca
ep. 79.

tes committere? Infinitum prope esset eorum exempla recensere, qui ob largitiones & eleemosynas diuinū sibi amorem promeruerūt. Nōne Abraham, Loth, sanctus Iobus, Sarephana mulier, Sunamitis, Martha, aliique complures magnis à Deo beneficiis affecti fuerunt? Sacros annales euolue, ac reperies eleemosynis, Constantini, Caroli Magni, Theodosij, aliorūque nonnullorum Principum imperia longè feliciter, quàm armis propagata & firmata.

At ex aduenis multi supplicio potius digni sunt quàm hospitio. Hanc profectò excusationem non admiserit Augustinus, cuius hæc verba sunt. *In recipiendis hospitibus ignotis ista solemus dicere, multo esse melius malum hominem perpeti, quàm forsitan per ignorantiam excludi bonum, dum caueamus, ne recipiatur malus. Et Seneca ànnon aurea hæc verba scripta reliquit? Satius est autem prodesse etiam malis propter bonos, quàm bonis deesse propter malos.*

Senec.
lib. 4. de
ben.

Princeps per-
ditos homi-
nes excindat.

Cæterum quemadmodum aduenæ tibi custodiendi sunt ô Princeps, & pupillorum viduarūque cura (vt supra dictum est cum de iustitia ageremus) suscipiēda est: ita profectò viæ peccatorum inuictō animo disperdendæ sunt, hoc est, sceleratorum hominum impia studia & conatus omnibus tuis viribus frangendi.

Vide
que sub
finē hac
de re
scripta
sunt.

Regnabit Dominus in sacula, Deus tuus Sion in generationem & generationem.

Cælestis re-
gni sempiter-
na tuiissi-
māque quies.

NVLLIS perturbationibus cæleste Dei regnum agitur. Non ciuilibus bellis flagrat sancta Sion, nō hostilibus bellis terretur. Non ibi solū suffossionibus & cuniculis contremiscit, non classes classibus franguntur: non fora inextricabilibus litibus strepūt: non ibi parricidia, non stupra, non latrocinia, non insidiarum, incēdij, necisve

necesse vlla suspicio, non virus vlla formido: nihil ob-
scurum, nihil subdolum, sed sempiterna tutaque quies.

Cæterum regna dominationesque terrenæ tot tan-
tisque vicissitudinibus obnoxia sunt, vt vix vllò um-
quam tempore quietem capiant. Ea ipsa regna & ciui-
tates, quæ nec domesticis nec externis quatiuntur bel-
lis, nullo tandè impellente ruunt. Quid Assyriis, quid Me-
dis, ac Persis, quid Macedonibus factum est: *Velut somnium*
surgentium Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nibi-
lum redegisti. Inanis eorum conditio, & umbratilis status,
ita abolicus est in illis ipsis vrbibus, in quibus florebant,
& oculos omnium in se conuertebant, vt ne vestigium
quidè atque vmbra veteris eorum pompæ pristinaeque
fortunæ relicta sit. Roma (hæc enim vna omnibus re-
gnis ac rebus publicis clarissimum humanæ miserię mo-
numentum esse potest) quæ

Psal. 72.

Virg. 6.
En.

Imperium terris, animos equauit Olympo,
tam multis bellis attrita est, vt ea vel commemorare
horrescat animus. Hostili sæpe incendio flagrauit. Mul-
tis demum partibus cæsa & mutilata, vix vllum mem-
brum integrum ac superstes habuit, in quod Gothi,
Vvandali, cæteraque barbarorum omnium immanis
colluuiò sæuiret, suamque expleret rabiem. Quis
iam ipsorum Regum tragicos ac miserabiles exitus e-
numerare, nedum describere valeat? Alios videas nu-
dos & catenatos ante victoris triumphum duci, alios
tamquam feras cauea inclusos, ossa à mensa proiecta
corrodere, alios insolenti superbòque Principi, equum
conscensuro, pro scabello subseruire. Quis non per-
horrescat legens passim Reges atque Imperatores à vi-
lissimis hominibus atque adeò à suismet trucidatus? *Sus-*
cepere duo manipulares imperium populi Romani transferendum
(inquit Cornelius de coniuratione in Galbam excitata

Terrarum
regorum in-
constantia &
interitus.Regum tra-
gici & inso-
lites exitus.Tac. lib.
1. Hist.

verba faciens) & transfulerunt. Nonne eiusmodi Principes dum viuerent ac regnarent (vtar verbis Minutij) vt vltima ad supplicium saginabantur, vt hostie ad pœnam coronabantur? Omnino illud Curtij verissimum est. Nihil tam firmum, cui periculum non sit etiam ab inualido. Quid igitur mirum si Regum ingenia prona sint ad formidinem: Intuere Democlem illum inter coronas, vnguenta exquisitissimasque dapes trepidantem.

Principum
ingenia for-
midolosa.

Minut.
Fel in
Octauio.

Cur. lib.
7.

*Districtus ensis, cui super impia
Cervice pendet, non sicula dapes
Dulcem elaborauerunt saporem,
Non animum citharæque cantus.*

Hor.

Perbellè profectò ense illo è lacunari seta equina demisso, eiusdemque Democlis ceruicibus imminenti mortalium Principum sollicitudines perpetuæque discrimina significantur. Sit licet satellitum manu septus [Princeps] & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur, quàm securos non sinit esse subiectos, tam necesse est, vt non sit ipse securus. Ante ipsos terret potestas sua quos facit esse terribiles. Aridet vt scuiat, blanditur vt fallat, illicit vt occidat, extollit vt deprimat scœnore quodam nocendi, quàm fuerit amplior summa dignitatis & honorum, tam maior exigitur vsura pœnarum. Hæc Cyprianus.

S. Cypri.
ep. 1. lib.
2.

Aulicus verū
terrenarum
inconstantia
consideret,
atque ad æ-
ternam glo-
riam omne
suum studiū
conferat.

Ne te moueat (obsecro) aulice Christiane, vulgi iudicium, quo illi, qui ingentes opes possident, molliùs cutem curant, deliciis omnibus affluunt, armatorumque hominum grege constipati incedunt, beati censentur. Errant errant profectò, qui beatum cum dixerunt, cui hæc sunt.

*Non possidentem multa vocaueris
Rectè beatum; rectiùs occupat
Nomen beati,*

Hor.

cuius Dominus Deus eius, & qui non respexit in vanitates & insanias

Pl. 39.

sanias falsas.

Causa est (mihi crede) ista felicitas, & quidem tenuissima, quæ nitore suo nobis imponit. Porro si paries, quem tantopere suspicis, corruat, si ab hoste repente moles ista fortunæ turbetur; apparebit profectò quantum malorum fucatus ille nitor absconderit.

At splendeat semper dum viuunt beatuli isti: nulla in eorum fortuna appareat rima, nullum vitiũ; omnia (vno verbo dicam) e sententia fluant, quid tamen? Ecce tibi mors, quæ magno tandem impetu parietem demolietur, omnemque felicitatem disturbabit. Et vbinam fulgor ille, qui stante pariete, omnium in se oculos, omnium animos conuertebat? O infelicissimam rerum humanarum conditionem!

Quid tu itaque mi aulice, terreni istius nitoris fucò ac lenocinio sponte lubensque deciperis? Ad cœleste æternumque potius regnum adspira, tuâque consilia dirige. Immortalia immortalis animus meditetur. Quantum illud erit cœlestibus purissimisque spiritibus aggregari! quantum erit nullo inopiæ, insidiarũ, armorũ, ægritudinis, senectutis mortisque metu perturbari! Quantum erit in throno sedere, ac de ipsorum mortalium Principũ dictis, factis, cogitatisque iudicare! quantum erit (summatim dicam) diuino conspectu, hoc est, totius beatitudinis fonte in perpetuum frui! O quando in tutissimo cœlestis huius regni portu conquiesces? O quando (liceat mihi Senecæ hisce verbis perorare) videbis illud tempus, quo scies tempus ad te non pertinere, quo tranquillus placidusque eris, & crastini negligens, & in summa tui sa-

Senec.
ep. 32.

Qui se non respiciunt, sed sua commoda, Christiane Princeps (paucis enim adhuc te volo, & mox vela contraham) qui prosperum dumtaxat fortunæ flatum, non
autem

Princeps
humana natura
miseria,
verumque
terrenarum
vicissitudinẽ
cogitet,

autem scopulos & naufragia considerat, facile in superbiam præcipites ruunt. Naturam tuam rerumque humanarum inconstantiam si consideres ô homo, nihil profectò ex his, quæ te circumstant, tuum esse iudicabis, sed ut commodatis uteris peregrinus & properans. Itaque in ista fortuna, magnaque opum affluentia, in tanta salutantium turba, faustisque populorum bene tibi prestantium acclamationibus, impone impone felicitatibus frænos. Scin, quàm olim Philippus Macedonum Rex manè aucupabatur salutationem? Non aliam profectò, quàm hanc ἀνθρώπος εἰ φιλίππε. Ac ne leue quippiam id fuisse putares, memineris, obsecro, Solonem Cræsi, suos thesauros ostentatis, fastum & insolentiam his vocibus compressisse: O CROESE, HOMO EST MAXIMA QVÆDAM MISERIA. Magnus es, non inficior: tu enim ex omnibus regni tui mortalibus es, qui in terris vice Dei fungeris: tu vitæ, tu necis arbiter; qualem vnusquisque fortè habeat in manu tua est. Ex tuo ore & oculis pendent omnes populi. Ad tuum nutû innumeri gladij, quos pax tua comprimit, stringuntur: tamen HOMO ES. Cùm igitur te inflat præsentis fortunæ status, memento, tam mobilium, quàm ignobilium vitam, tamquam aquam delabi ad sepulcrum. Memento tumentes fluctus tuos frangendos esse, nihilque præter famam (quæ & ipsa instar spumæ ad litus eiectæ citò euanescet) permanfurum. Noli (ut Senecæ verbis loquar) huic tranquillitati confidere. *Memento mare vertitur. Eodem die ubi iuserunt nauigia sorbentur. Cogita posse & latronem & hostem aduocare iugulo tuo gladium.* UT POTESTAS MAIOR ABSIT NEMO NON SERVVS HABET IN TE VITÆ NECISQUE ARBITRIVM. ITA DICO. QVISQVIS VITAM SVAM CONTEMPSIT TVÆ DOMINVS EST. *Recognosce exemplum eorum, qui domesticis insidiis perierunt,*

Senecæ
ep. 4.

aut

aut aperta vi, aut dolo, & intelliges non pauciores seruorum ira cecidisse, quàm regum.

Si tuis charus, hostibus formidabilis, esse cupis; si tuum Principem imperium suum firmare cupiens Deum timeat, virtutesque colat.

Psal. 74. nu sunt iura omnium regnorum. Deus est, qui hunc humiliat, & hanc exaltat, quia calix in manu Domini vini meri plenus mixto. Deus quibus vult merum secundarum rerum propinat, & quibus vult rerum aduersarum fœcem. Hunc (vt Christianum Principem decet) reuerere.

Certè si veritatem, fidem, iustitiam, liberalitatem, clementiam, cæterasque virtutes reuera colueris, non autè fictè, vt Machiauellus docebat (visus est enim homo, qui famam, non conscientiam verebatur, in ea fuisse sententia, vt regna non ex diuino præcipuè penderent arbitrio, sed ex bona malæ hominum opinione.) Ecquid vmquam periculi formidabis? Quis tantus malorum cumulus, qui te hac fidissima custodia communitum vmquam perterrefaciat? Quæ valla, quæ propugnacula, quæ vires cum fortissimo virtutum agmine comparari possunt? Illi potiùs timeant, & contremiscât, qui ex magna fortuna licentiam tantum vsurpant; qui fulgent purpura mente fordescunt: nam quamlibet sint multo comitatu stipati, ad periculum tamen soli sunt.

Tac.

M.
Fel. in
Octau.

Ps. 2.

Profectò hæc Dauidis voces (vt sexcenta alia diuina oracula tacitus prætermittam) ET NVNC REGES INTELLIGITE: ERVDIMINI QVI IVDICATIS TERRAM: SERVITE DOMINO IN TIMORE, ET EXVLTATE EI CVM TREMORE: APPREHENDITE DISCIPLINAM, NE QVANDO IRASCA-

Ex diuino oraculo & exemplo Salomonis discitur quantum ad stabilendum imperium virtus valeat.

V TVR

TVR DOMINVS, ET PEREATIS DE VIA IVSTA,
 vt virtutum beneficio stare imperia Principumque salu-
 tem & incolumitatem conseruari demonstrent, ita Ma-
 chiauello, eiusque sectatoribus omnibus, vmbra dum-
 taxat imaginemque virtutis retinentibus, expressam ve-
 rò virtutem explodentibus, impudentissimum os com-
 primunt. Sapite aliquando ô Principes, inquit Dauid,
 rectamque admonitionem in aures vestras admittite.
 Væ væ illis, qui reiectis virtutibus diuinum in se Numen
 laceffunt; regentur enim in virga ferrea, & tamquã vas
 figuli confringentur: durè siquidem tractabuntur, eo-
 rumque imperium non secus ac testaceum aliquod vas,
 quod si frangas refici nequit, funditus interibit. In vnũ
 Salomonem, quo nemo felicior fuit, dum sanctè vixit,
 nemo ferè infelicior, postquam à suis humeris diuinæ
 legis iugum depulit, mentis tuę aciem ô Princeps inten-
 dito. Cur, obsecro, tanta sapientia per quietem à sapien-
 tissimo Numine instructus fuit, quanta (vt viris doctis
 placet) nec Moyse, nec Adamus? Cur florentissimo &
 pacatissimo imperio fruitus est? Cur ipse potissimum e-
 lectus, qui augustissimum illud templum totòque ter-
 rarum orbe celeberrimum extrueret, Deoque dicaret?
 Nimirum quia ab ipsa infantia cum vitiis acerrimum
 certamen iniit, virtutibusque ad eò deditus fuit, vt arca-
 na sibi commissa fidelissimè custodierit, vt fidem iure-
 iurando firmatam ac sacros ritus sanctissimè coluerit:
 quia iuuentutis florem tantum abest, vt vlla libidinis
 fœditate commacularit, vt sese ab omni labe purissi-
 mũ integerrimũque conseruarit: quia tanta eius libe-
 ralitas fuit, tanta erga parentes & amicos pietas, tanta in
 iuredicundo æquitas, tanta in castigando clementia, vt
 ob eximiam integritatem ac sanctimoniam, Christum
 Domi

Dominum in lege veteri mirificè adumbrauerit. At cum à Deo tantus vir descivit, cum per summâ impietatem, fœminatum illecebris delinitus, idola veneratus est, bonâque iuuentutis flagitiosa senectute obliterauit, quomalis, quot calamitatibus fractus est! *Iratus est Dominus Salomoni*, scriptum est in tertio libro Regum, quòd *auersa esset mens eius à Domino Deo Israël*. Quàm graui supplicio affectus est, cum splendidissimo sapientiæ lumine, quo cæteris mortalibus præfulgebat, orbatus fuit? Iam coniurationes in eum excitatas percurramus, si lubet. Primû *suscitauit Dominus aduersarium Salomoni Adad Iudum, cui de semine regio, qui erat in Edom*. Deinde *suscitauit quoque ei Deus aduersariû Razon filiû Eliad*. Denique *Ieroboam quoque leuauit manû suâ contra Regē*. Hæc postrema cõiuratio eo perniciosior fuit, quo familiarior. Quis verò miseri Regis ingentē mœrorem explicare valeat, diuinum illud oraculû idemtidē recoletis, **QVIA HABVISTI HOC APVD TE, ET NON CVSTODISTI PACTVM MEVM, ET PRÆCEPTA MEA, QVÆ MANDAVI TIBI, DISRVMPENS SCINDAM REGNVM TVVM, ET DABO ILLVD SERVÔ TVO?** An vlla in tantis malis bonæ prolis supererat spes? Minimè. Mirum fanè alicui videbitur, quòd ex tanto mulierum numero, quæ in Palatio alebantur libidinis caussa, masculus vnus Roboam susceptus fuerit, duæque femellæ Iaphet, & Baserath: sed effrænata libidinis comes plerumque sterilitas est. *Multitudo coniugiorum* (inquit Suida) *orbitatem facit*. Sanè Roboam cum vitam fœdissimis libidinibus inquinaret, patrémque in amandis mulieribus Idololatris imitatus fuerit, & quod grauissimum est, cum discesserit è vita in suis sceleribus obfirmatus, iure merito infelix proles dicendus est, at-

3. Reg.
11.Ambros.
Apol. 2.
Pro Da-
uid c. 67
August.
lib. 3. de
doctr.
Christi.
Hier. in
ep. ad
Rusticû.3. Reg.
14.3. Reg.
11.3. Reg.
11.3. Reg.
21.

que inter Salomonis supplicia numerandus. Et hæc quidem Salomoni à Deo supplicia irrogata legimus (vt alia nõnulla interim omittam) **QVOD AVERSA ESSET MENS EIVS A DOMINO DEO ISRAEL.**

Vide ô Princeps quàm horrendum sit incidere in manus Dei viuentis. Vide quàm insignia sint virtutis beneficia, quàm ingentia vitiorum damna. Hæc sæpe considerato, ac te Machiauellicis istis perfrieta frõte ad stabilendum imperium nihil referre iactantibus fictene an verè virtutes à Principe colantur, aures aliquando præbuisse pudebit; & rectum Christianumque imperandi iter à viris doctrina pietatèque præcellentibus tibi commonstratum in posterum sequeris.

*Principibus
Rex David
tamquam e-
xemplar pro-
ponitur.*

Quia tamen ad regulam praua corriguntur, & opus est Principi aliquo spectato viro, ad cuius mores conformetur, & ex quo totus pendeat; quem tibi alium ad imitandum proponam, nisi sanctum nostrum Regem? Dauidem igitur elige, ad cuius vitam & mores te componas, quem semper tibi met ostendas vel custodem vel exemplum. Quàm bene sapienterque cùm familiam suam, tum etiam ciuitatem ac Regnum administrarit sanctissimus Rex, quibuscum libenter familiariterque vixerit, quos à suo contubernio reiecerit, quorum supplicio ac nece cæteros ciues perterrefecerit, ac in officio continuerit, vt alios locos omittam, ex Psalmo centesimo clarissimè perspicitur; postquam enim diuinam opem illis verbis **IN VIA IMMACVLATA QVANDO VENIES AD ME**, implorauit, sine qua nemo innocentiam rectè coluit, eò animum se intendisse declarat, vt domum regnumque diligenter perlustraret, vitia extirparet radicitus, in eorumque loco virtutes collocaret.

P E R

PERAMBVLABAM IN INNOCENTIA COR-
DIS MEI IN MEDIO DOMVS MEÆ. NON PRO-
PONEBAM ANTE OCVLOS MEOS REM IN-
IYSTAM.

Ne mihi, inquit ille, domum regnũque vitiiis ex-
purgare conanti, quisquam improbitatem vitãque
corruptam exprobraret, diligenter caui, ne cuiquam ef-
sem offendiculo; quare ab omni re iniusta diuinæque
legi contraria abstinere studui. IN MEDIO DOMVS
MEÆ. Hoc est, id egi, vt innocentia mea non in angu-
lis lateret, sed tamquam splendidissima fax in theatro
posita, luceret, omnibũsque conspicua foret. Sciebat e-
nim vir integerrimus plurimum ad permouendos ani-
mos exemplũ valere, qualẽsque in Rep. Principes sunt,
tales plerumque reliquos esse ciues.

FACIENTES PRÆVARICATIONES ODIUI.

Quòd si (pergit ille) aliquos diuinam humanãque
legem violantes reperiẽbam, nã illi continuò sensere,
quã in eos fuerim seuerus, quantòque odio præuari-
cationem persecutus fuerim.

NON ADHÆSIT MIHI COR PRAVVM: DECLI-
NANTEM A ME MALIGNVM NON COGNOSCE-
BAM.

Homini moribus corruptis ac dolorum machina-
tori domo & consuetudine mea interdixi.

DETRAHENTEM SECRETO PROXIMO SVO
HVNC PERSEQVEBAR.

Tac. lib.
I. Hist.

Eos verò aulicos, qui in eo sunt toti, vt *secretis crimi-
nationibus* bonos nihil mali insidiarũque suspicantes,
& quo incautiores decipiantur, palãm laudatos, infamant, ferre
non potui, sed funditus excindebam.

SVPERBO OCVLO ET INSATIABILI COR-

DE CVM HOC NON EDEBAM.

Elatum hominem, ambitiosum, & arrogantem, qui nullis honoribus expletur, numquam ad mensam meam recipere consueui; ij enim, vt votorum suorum compotes fiant, non cum Regibus, sed cum fortuna Regum loquentes, adulationibus omnia miscent.

OCVLI MEI AD FIDELES TERRÆ VT MECVM SEDEANT: AMBVLANS IN VIA IMMACVLATA HIC MIHI MINISTRABIT. Illos nempe semper colam, illos in oculis ferā, illos penes me sedere familiariter iubebo, qui sunt studiosi veritatis, integrisque moribus præditi: hi namque Principibus fideles sunt, non autem ambitiosi atque inexpleriles.

NON HABITABIT IN MEDIO DOMVS MEÆ QVI FACIT SVPERBIAM. dolum propriè. Fraudolentos ab ædibus meis semper arcebo.

QVI LOQVITVR INIQVA NON DIREXIT IN CONSPECTV OCVLORVM MEORVM.

Tantum abest, vt aures hominibus mendacibus præbeam, vt eos ne in conspectum quidem meum velim admittere: sic sanè fiet, vt miseri à conspectu meo pulsi vagari ac mutare cogantur, nec vlllo vnquam tempore stabiliantur.

IN MATVINO INTERFICIEBAM OMNES PECCATORES TERRÆ, VT DISPERDEREM DE CIVITATE DOMINI OMNES OPERANTES INIQVITATEM.

Denique summo mane ac tēpe stiue (eu optimi Principis vigilantia) sceleratos omnes, impios exlegesque, quibus insanabilis animus est, excindebam, ne in bonorum pernitiē inualescerent, vniuersamq; ciuitatem Domini sua nefaria doctrina pessimóque exemplo contaminarent. Hos tu, Christiane Princeps, Machiauellicos esse

esse dicas, qui suis importunis latratibus ciuitatem Domini, purissimam scilicet religionem nostram catholicamque doctrinam perturbant, tantumque suis tyrannicis institutionibus tribuunt, vt Euangelium silere iubeant, cum loquitur Machiauellus. Hos, tu hæreticos quoque omnes, Calvinianos verò præsertim esse putato. Hi namque non doctrina, non sanctorum Patrum auctoritate, sed armis more Turcarum suam impietatem defendere consueuerunt. Hi sese populis cuiusdam religiosæ libertatis specie insinuantes, plurimos in suam nefariam sententiam pelliciunt; nec enim desunt, qui *vetera odere, noua exoptant, odio suarum rerum mutari omnia student, & qui priuata vulnera, Reip. vulneribus obtegere statuunt.* Hi spem ambitiosis ostentant, furiosis arma subministrant, templa expilant, bona Ecclesiæ populantur, & nescio quod turbidum Euangelium iactantes, classicum canunt, plebem in optimates, & subditos in Principes armant: interea vrbes ædificant, arces extruunt, maria intercipiunt, atque vniuerso pæne terrarum orbi perniciem moliuntur. Porro principiis obstandum ô Princeps. Mature impurissimæ istiusmodi hominum turbulentæque doctrinæ ac impietati ferro & igne occurrendum est, ne tamquam cancer longè latèque serpent ad totius Christianæ Reip. interitum.

Quam suæ aulæ, suique regni instituendi expurgandique rationem inierit Dauid, hoc est, optimus Oeconomus & Politicus, audisti. Te, si modò innocenter vixeris, bonos viros foueris, flagitiosos ac perditos (ex iis verò illos præcipuè, qui ex Machiaueli libris venenum haustum tibi propinant) ac demum hæreticos omnes & sacrosancti Euangelij corruptores dissipaueris, **DEDUCE T**
MIRABILITER DEXTERA TVA. Næ tu, inquâ, diuino

uino robore fultus, ardua quæque superabis, imperiūque tuū confirmabis ac munies; & (quod caput est) huius caducæ vitæ cursu peracto, ex terreno ad cœleste regnū euolabis, diuinōque cōspectu, vnā cum beatis illis mentibus in omnem sæculorum æternitatem perfruēris.

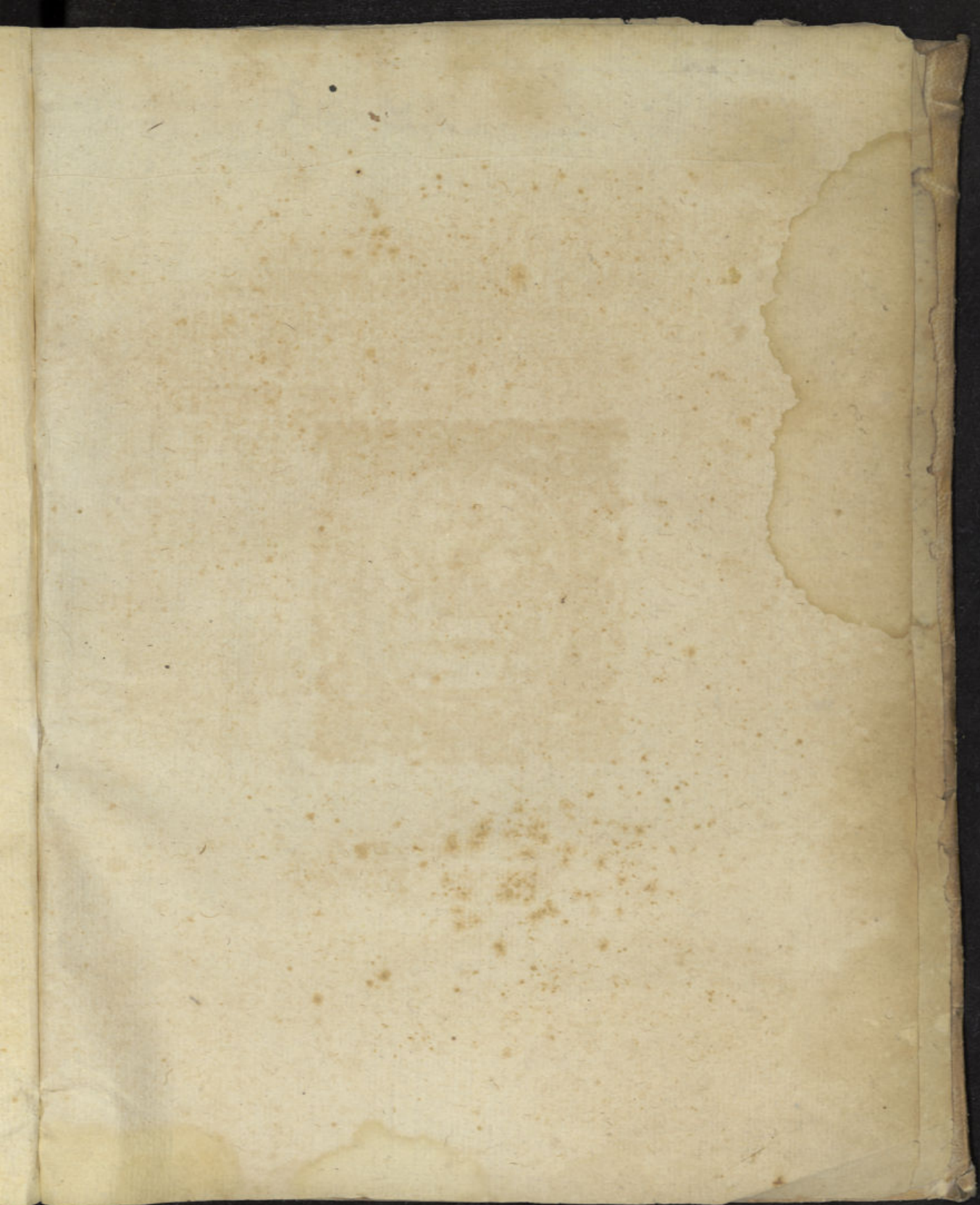
Hæc omnia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ est columna & firmamentum veritatis, iudicio subiecta sunt.

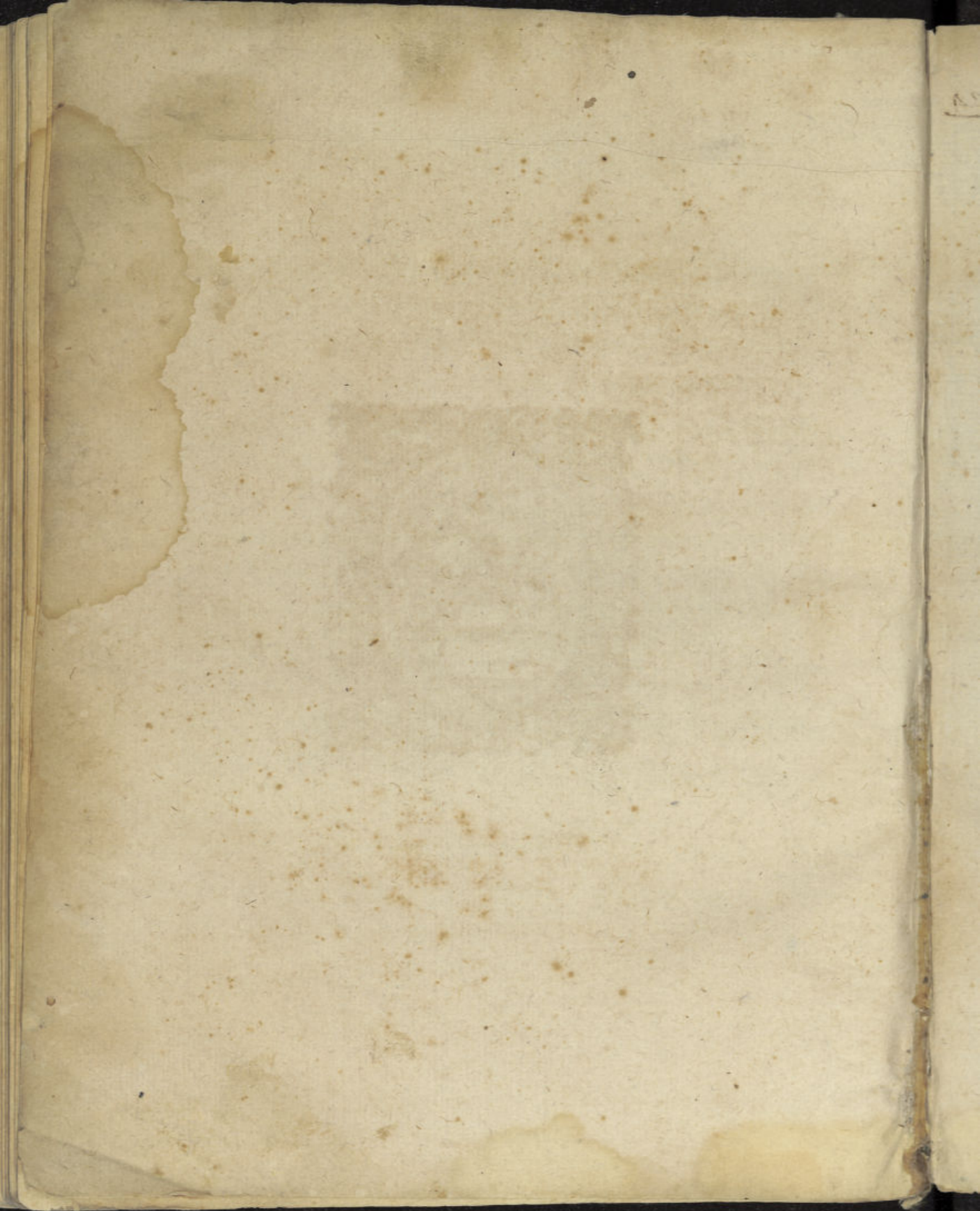
Ego P. IOSEPHVS MERONVS Presb.
Mediolanensis fateor à me hunc librum
conscriptum esse.

L V G D V N I,

Ex Typographia Iacobi du Creux,
alias Molliard.

M. D C. XV.

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, written in a cursive script. The text is difficult to decipher due to the cursive style and fading.

Large, decorative flourish or initial at the top right of the page.

Small handwritten mark or signature in the center of the page.

Samy nomb. 10000 de Demost. A. 24

30 Cupid

